

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERDEN KORUNMA
YOLLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Rıza Anıl UĞURAL

Danışman
Prof. Dr. Göktuğ Cenk AKKAYA

İZMİR-2025

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERDEN KORUNMA
YOLLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Rıza Anıl UĞURAL

Danışman
Prof. Dr. Göktuğ Cenk AKKAYA

İZMİR-2025

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : RIZA ANIL UĞURAL
Öğrenci No : 2001800824
Tez Başlığı : Kobi'lerin Finansal Krizlerden Korunma Yolları ve Çözüm Önerileri

Savunma Tarihi : 20/01/2025
Danışmanı : Prof. Dr. Göktuğ Cenk AKKAYA

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof. Dr. Göktuğ Cenk AKKAYA	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Nilgün KUTAY	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Melih ÖZÇALIK	-Manisa Celal Bayar Üniversitesi	

RIZA ANIL UĞURAL tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği() / oy çokluğu() ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zehra Nilüfer KARACASULU
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERDEN KORUNMA YOLLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım

....../....../.....
Rıza Anıl UĞURAL

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
KOBİ'lerin Finansal Krizlerden Korunma Yolları Ve Çözüm Önerileri
Rıza Anıl UĞURAL

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Finans Programı

Bu tez, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yollarını ve bu süreçte uygulanabilecek çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Küresel ekonominin vazgeçilmez unsurları olan KOBİ'ler, finansal krizler karşısında özellikle kırılgan bir yapıya sahiptirler. Bu çalışma, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı daha dirençli hale gelmelerini sağlayacak stratejileri, yöntemleri ve politikaları analiz ederken, aynı zamanda bu krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini de derinlemesine inceler.

Araştırma, literatür taraması, saha araştırması ve vaka analizleri yöntemlerini kapsayıcı bir yaklaşımla birleştirerek, kriz yönetimi konusunda KOBİ'lere rehberlik edecek bilgiler sunar. Çalışmanın temel bulguları, etkin risk yönetimi, likidite koruma stratejileri, hükümet desteği ve teknolojik adaptasyonun önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde rekabet avantajı elde etmek için inovasyon ve dijital dönüşüme odaklanmalarının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Tez, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma ve krizlerin üstesinden gelme kabiliyetlerini artırmaya yönelik somut öneriler geliştirerek sonuçlanmaktadır. Bu öneriler, politika yapıcılar, sektör liderleri ve KOBİ yöneticileri için değerli bir kaynak olma potansiyeline sahiptir.

KOBİ'lerin krizler karşısında daha dayanıklı ve esnek hale gelmelerine yardımcı olacak stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak, KOBİ'lerin finansal krizlerin neden olduğu zorlukları aşmalarına ve sürdürülebilir bir büyüme yolunda ilerlemelerine olanak tanıyacak politikaların ve uygulamaların teşvik edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ'ler, Finansal Krizler, Risk Yönetimi

ABSTRACT
Master's Thesis
Ways And Solutions For Sme's To Protect Against Financial Crises
Rıza Anıl UĞURAL

Dokuz Eylul University
Graduate School of Social Sciences
Department Of Business Administration
Finance Program

This thesis comprehensively addresses the methods and solution proposals that can be applied in the process of protecting SMEs from financial crises. SMEs, which are indispensable elements of the global economy, have a particularly fragile structure against financial crises. This study deeply examines the effects of these crises on SMEs while analyzing the strategies, methods, and policies that will enable SMEs to become more resilient against financial crises.

The research combines literature review, field research, and case study methods in an inclusive approach, offering information that will guide SMEs in crisis management. The main findings of the study highlight the importance of effective risk management, liquidity protection strategies, government support, and technological adaptation. Furthermore, it emphasizes the necessity for SMEs to focus on innovation and digital transformation to gain a competitive advantage during crisis periods.

The thesis concludes by developing concrete suggestions aimed at enhancing the capabilities of SMEs to protect against and overcome financial crises. These recommendations have the potential to be a valuable resource for policymakers, industry leaders, and SME managers.

The aim is to contribute to the development of strategies that will help SMEs become more durable and flexible against crises. As a result, it has been concluded that policies and practices that will allow SMEs to overcome the

challenges caused by financial crises and to progress on a path of sustainable growth should be encouraged.

Keywords: SMEs, Financial Crises, Risk Management

KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERDEN KORUNMA YOLLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLO LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME, FİNANSAL KRİZ VE BOYUTLARI

1.1.KOBİ KAVRAMI	3
1.1.1.Kobi Tanımı	4
1.2.FİNANSAL KRİZLERİN TANIMI VE TARİHÇESİ	8
1.3.KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	10
1.4.KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERE KARŞI KIRILGANLIKLARININ NEDENLERİ	11
1.4.1.Kısıtlı Finansal Kaynaklar	14
1.4.2.Yönetim Ve Organizasyon Yapılarında Esnekliğin Eksikliği	15
1.4.3.Pazar Çeşitlendirme Ve Uluslararasılaşma Zorlukları	17
1.5.FİNANSAL KIRILGANLIKLARI ÖNLEMEDE RİSK YÖNETİMİ VE ÖNLEMLERİ	18
1.5.1.İç Kontrol Sistemlerinin Güçlendirilmesi	21

1.5.2.Likidite Yönetimi	22
1.5.3.Döviz Riskine Karşı Riskten Korunma Stratejileri	24
1.6.DEVLET DESTEKLERİ VE TEŞVİKLER	25
1.6.1. Kredi Garantileri Ve Sübvansiyonlar	28
1.6.2. Vergi İndirimleri Ve Muafiyetler	30

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KRİZLER VE KOBİ'LER ÜZERİNDE ETKİLERİ

2.1 SON FİNANSAL KRİZLER VE KOBİ'LERE ETKİSİ	32
2.1.1. Vaka Çalışmaları Ve Örnek Olay İncelemeleri	33
2.1.2. Sektörel Analiz: En Çok Etkilenen Sektörler Ve Nedenleri	34
2.2. KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERE TEPKİLERİ	37
2.2.1. Kriz Anında Finansman Çözümleri	39
2.2.2. Teknolojik Adaptasyon Ve Yenilikçi Yaklaşımlar	40
2.3. BULGULARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	41
2.3.1. Sektörel Ve Coğrafi Karşılaştırmalar	44
2.3.2. Uluslararası Örneklerle Karşılaştırma	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE UYGULAMA STRATEJİLERİ

3.1. BULGULAR VE ANALİZ, ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	49
3.1.1. Veri Toplama Teknikleri	50
3.1.2. Veri Analizi Yöntemleri: Nicel Ve Nitel Analiz Teknikleri	51
3.2. İNCELEMENİN SONUCU ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE STRATEJİ ÖRNEKLERİ	52
3.2.1. Finansal Okuryazarlık	54
3.2.2. Teknoloji Ve İnovasyonun Finans Yönetiminde Kullanımı	57
3.2.2.1. Dijital Muhasebe Ve Finans Yönetim Sistemleri	59
3.2.2.2. Online Satış Ve Pazarlama Kanallarının Etkin Kullanımı	60

3.2.3. Uluslararası İş Birlikleri Ve Ağ Oluşturma	61
3.2.3.1. İhracat Teşvikleri	63
3.2.3.2. Uluslararası Pazar Araştırması Ve Giriş Stratejileri	64
3.2.4. Başarılı Kobi Örneklerini İnceleme	65
3.2.4.1. Kriz Yönetimi Stratejileri	67
3.2.5. Karşılaşılan Zorluklar Ve Üstesinden Gelme Yöntemleri	68
 SONUÇ	 70
KAYNAKÇA	73

KISALTMALAR

KOBİ	Küçük ve mikro işletmeler: İşletmelerin büyüklüklerine göre sınıflandırıldığı bir terimdir. 25 Mayıs 2023 tarihli resmi gazetede yayınlanan KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER YÖNETMELİĞİ esas alınarak yapılan sınıflandırma gereği yıllık çalışan sayısı ikiyüzelli kişiden az olan ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri beşyüz milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeleri tanımlar.
COVID-19	2019 yılı sonlarında ortaya çıkan ve dünya çapında pandemiye yol açan yeni koronavirüs hastalığının resmi adıdır.
SEM	Yapısal Eşitlik Modellemesi: İstatistiksel bir modelleme tekniğidir, değişkenler arasındaki ilişkilerin karmaşık yapılarını analiz etmek için kullanılır.
fsQCA	Bulanık Küme Teorisine Dayalı Nitel Karşılaştırmalı Analiz: Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir.
EU	Avrupa Birliği, Avrupa'da bulunan ülkelerin ekonomik ve politik birlik içinde oldukları bir organizasyondur.
R&D	Araştırma ve Geliştirme, yeni ürünlerin geliştirilmesi veya mevcut ürünlerin iyileştirilmesi amacıyla yapılan bilimsel araştırma ve teknik çalışmaları ifade eder.
ICT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri, bilgiyi toplamak, işlemek, saklamak ve iletmek için kullanılan teknolojik araçlar ve yöntemlerdir.
SMEs	Small and Medium-sized Enterprises, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için kullanılan uluslararası kısaltmadır.
GDP	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, bir ülkenin belirli bir dönem içinde ürettiği tüm nihai mal ve hizmetlerin parasal değeridir.
CR	Kriz Yönetimi, beklenmedik ve genellikle olumsuz durumlarla başa çıkmak için uygulanan strateji ve prosedürlerdir.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sınıflandırılması	s.6
--	-----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil.1: Sektörel analiz: En çok etkilenen sektörler ve nedenleri s.36

GİRİŞ

Küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ'ler), global ekonominin omurgasını oluşturmakta ve istihdam yaratma, yenilikçilik ve ekonomik büyüme konularında kritik bir role sahiptirler. Ancak, bu işletmelerin yapısal ve operasyonel özellikleri, onları finansal krizlere karşı özellikle savunmasız kılar. Finansal krizlerin etkileri, KOBİ'lerin sürdürülebilirliği ve büyüme kapasiteleri üzerinde derin ve uzun vadeli sonuçlar doğurabilir. Bu bağlamda, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yollarını ve bu süreçte uygulanabilecek çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde ele alan bu tez, konuya akademik bir perspektiften yaklaşmaktadır. KOBİ'lerin finansal krizler karşısında karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklara karşı geliştirebilecekleri çözüm stratejileri konusunda derinlemesine bir bakış sunmaktadır.

Tezin hazırlanması sırasında incelenen literatür, bu çalışmanın temelini oluşturmakta ve KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yolları ve çözüm önerileri üzerine yapılan tartışmayı zenginleştirmektedir. Bu çalışma, akademik literatürle uyumlu olarak, KOBİ'lerin krizlere karşı daha dirençli hale gelmelerini sağlayacak politika önerileri ve stratejik yaklaşımlar geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma sırasında birçok akademisyenin yayını incelenmiş ve yapılan analiz ve derlemeler ile KOBİ'ler için başvuru kaynağı olacak akademik bir yayın oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tezin hazırlanması sırasında kamu desteklerinin KOBİ'lerin gelişimini ne şekilde etkileyebileceği, bu etkilerin KOBİ'lerin finansal dayanıklılığına katkıları irdelenmiştir. Aynı zamanda KOBİ'lerin risk yönetimi stratejilerinin finansal krizlere dayanıklılığına etkilerini araştıran çalışmaların KOBİ'lerin uzun vadeli performansına katkılarını gösteren çalışmalar derlenmiş bölgesel örnekler incelenmiş ve işletmelerin örnek alabileceği tutumlara ilişkin çıkarımlar belirtilmiştir. Aynı zamanda KOBİ'lerin alternatif finansman yöntemleri ile likidite yapılarını koruma alternatiflerinin ele alındığı kaynaklara yer verilmiştir.

İlk olarak Çin'in Vuhan eyaletinde Aralık 2019 tarihinde ortaya çıkan ve hızlıca tüm dünyaya yayılan hastalığı Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak tanımlamıştır. Bu durum küresel yaşamı derinden etkilemiş ve yıllar içerisinde Tüm dünyayı etkileyen salgın sonucunda dünya çapında 7 milyondan fazla

kişinin hayatını kaybettiği yayınlanmıştır. (WHO, COVID-19 Cases,2024). Pandemi sırasında ve sonrasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin de karşı karşıya kaldığı problemlerin araştırıldığı çalışmalar teze konu edilmiş ve KOBİ'lerin yaşanan pandemi sonrasındaki davranış biçimlerine ilişkin örnekler incelenmiştir.

Çalışmada ayrıca KOBİ'lerin dijitalleşen pazarlarda üstlendikleri roller ve bu pazarlardaki varlıklarının finansal dayanıklılığına etkilerini inceleyen kaynaklar da irdelenmiş, gelişen ve değişen yeni pazar yerlerinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal durumlarına etkileri aktarılmaya çalışılmıştır.

Bu tezde, anket ve mülakat gibi birincil veri toplama yöntemlerinin kullanılmadığı bir araştırma metodolojisi benimsenmiştir. Bunun yerine, mevcut literatürün derinlemesine incelenmesi ve mevcut verilerin analizi yoluyla finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkileri konusunda kapsamlı bir anlayış geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME, FİNANSAL KRİZ VE BOYUTLARI

1.1.KOBİ KAVRAMI

Küreselleşme sürecinin derinleşmesiyle birlikte, uluslararası sınırlar giderek daha geçirgen hale gelmiş ve bu durum, dünya piyasalarının genişlemesiyle birlikte uluslararası sosyoekonomik ilişkilerin artmasına yol açmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) ekonomik sistemin temel taşlarından biri haline gelmiştir. KOBİ'lerin beceri ve güçleri, özellikle ekonomik dinamizmi ve canlılığı sürdürme konusunda kritik bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda, KOBİ'lere yönelik teşvik ve destekler, küresel çapta stratejik politika araçları olarak öne çıkmıştır.

KOBİ'ler, Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede ekonomik yapının omurgasını oluşturmaktadır. İstihdamın artırılması, yatırımların hayata geçirilmesi, girişimcilik ruhunun güçlendirilmesi, yerel kalkınmanın desteklenmesi, verimlilik ve rekabetin teşvik edilmesi gibi alanlarda önemli bir role sahiptirler. Bu rolleriyle, KOBİ'ler makroekonomik göstergelere önemli katkılarda bulunmakta ve toplumsal refah ile sosyal düzenin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Küresel ekonomideki dinamiklerin hızla değiştiği günümüzde, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler), mali yapılarından kaynaklanan zorluklar nedeniyle kredi erişiminde önemli engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle Türkiye'de, banka kredi faiz oranlarının gelişmiş ve birçok gelişmekte olan ülkelere kıyasla yüksek olması, büyüme ve modernleşme sürecindeki KOBİ'leri daha da zor bir duruma sokmaktadır. KOBİ'lerin sermaye piyasalarından fon sağlama süreçlerinde, fon sağlayıcılar tarafından istenen teminatlar, bu işletmelerin öz kaynak yapısının kısıtlı olması nedeniyle büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu durum, tasarruf sahiplerinin, KOBİ'leri büyük işletmelere göre daha riskli olarak değerlendirmelerine ve sermaye piyasalarında büyük ölçekli işletmeleri tercih etmelerine yol açmaktadır.

KOBİ'lerin sürdürülebilir finansman kaynaklarına erişimlerini kolaylaştırmak için, kamu ve özel sektörün ortaklaşa yürüteceği programlar hayati öneme sahiptir. Bu programların merkezinde, kredi maliyetlerinin düşürülmesi ve KOBİ'lerin mali yapılarına uygun finansman planlamalarının yapılması gerekmektedir. Bu alanda devletin üstleneceği rol, KOBİ'ler için hayati bir önem taşımaktadır. KOBİ'ler, kendi kaynaklarını etkin bir şekilde kullanarak ve dış desteklerle birleştirerek, kalite, üretim kapasitesi, ekonomik güç, verimlilik ve etkinliklerini artırabilirler. Bu süreçte, devletin KOBİ'lerin finansal yapılarına uygun finansman kaynakları bulmalarına yardımcı olacak politika ve programları geliştirmesi gerekmektedir. Finansal yapılarındaki kısıtlamalar nedeniyle dış finansmana erişimde zorluklar yaşayan KOBİ'lerin devlet destekli programlarla desteklenmesi, bu işletmelerin kriz dönemlerinde karşılaştıkları finansman sorunlarını hafifletebilir.

Finansal krizler, KOBİ'lerin finansal yapılarında ciddi zorluklara yol açmakta ve bu işletmeler, özellikle kriz dönemlerinde finansman bulma konusunda büyük problemlerle karşılaşmaktadır. Kriz dönemlerinde alınması gereken önlemler arasında, finansman politikaları ve nakit yönetimi konusunda stratejik kararlar ön plana çıkmaktadır.

1.1.1. Kobi Tanımı

KOBİ kavramı, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin bazı kolaylıklardan yararlanabilmeleri ve büyük işletmelere kıyasla daha kolay tanımlanabilmeleri amacıyla geliştirilmiştir (Çelik ve Akgemci, 2007: 48). Bu kavram, genellikle tüm ülkelerde kabul görmüş olup, ifade ettiği büyüklük; ekonomiye, sanayileşme düzeyine, pazarın büyüklüğüne, sektöre ve kullanılan üretim yöntemine bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Hatta bazı durumlarda, büyüklük ölçüsü aynı ülkede bile bölgeler arasında ve iş kollarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle, KOBİ kavramı çoğunlukla göreceli bir büyüklüğü ifade eder (Alkin ve Okay, 2008: 23). KOBİ'leri tanımlamak için kullanılan ölçütler, hem bilim insanları ve araştırmacılar arasında, hem de aynı ülkedeki farklı kişi, kurum ve kanunlar arasında, işletmelerin faaliyet kollarına ve kullandıkları üretim tekniklerine bağlı

olarak farklılık gösterir. Bu durum, KOBİ tanımının ulusal ve uluslararası düzeyde birçok farklılığı barındırmasına yol açar (Küçük, 2005: 99).

İşletmelerin uluslararası piyasadaki rekabet gücü ve ulusal pazarlarda sürdürülebilirlikleri, tanımlamaların sınırlarının belirlenmesinde önemli faktörler arasında yer alır. Bu çerçevede, ülkeler kendi ekonomik yapılarına ve ihtiyaçlarına uygun KOBİ tanımlarını geliştirirler, böylece KOBİ'lerin ekonomideki katkılarını artırmak amacıyla uygulamaya koydukları politika ve programların hedef kitlesini daha etkin bir şekilde belirleyebilirler (Cansız, 2008: 49).

Bu şekilde, KOBİ tanımının önemi ve kullanım alanlarının genişliği, işletmelerin çeşitliliğini ve ekonomik sistemler içindeki kritik rollerini yansıtmaktadır. KOBİ'lerin tanımı ve sınıflandırılması konusundaki bu göreceli ve dinamik yapının anlaşılması, politika yapıcılar ve araştırmacılar için önemli bir temel oluşturur.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ), ekonomik literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır.

KOBİ kavramının göreceli büyüklüğü, ekonomik ve sektörel çeşitliliği yansıtan bir özelliktir. Bu kavram, sanayileşme düzeyi, pazar büyüklüğü, işletmelerin faaliyet alanları ve üretim teknikleri gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterir. KOBİ tanımlarının bu denli çeşitlenmesi, seçilen ölçütlerin ülkelere, sektörler ve bölgelere göre değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır (Yörük ve Ban, 2003: 38). Örneğin, OECD ülkeleri arasında dahi KOBİ'lerin istihdam edilen personel sayısı bakımından üst sınırı 250 olarak belirlenen yerler olduğu gibi, bu sınırın 200 veya 1000 olarak belirlendiği ülkeler de bulunmaktadır (OECD, 2023).

KOBİ kavramının göreceli büyüklüğü, endüstrileşme düzeyi, işletmelerin bağlı olduğu sektörler, kullanılan üretim sistemleri ve tanımın amacına göre, ülkeler arasında ve hatta aynı ülkenin içinde farklı bölgeler ve sektörler arasında değişiklik gösterir (Döm, 2012: 64). Bu çeşitlilik, ABD gibi bir ülkede KOBİ olarak sınıflandırılan bir işletmenin, Türkiye'de büyük işletme olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir (Durman ve Önder, 2007: 4).

Türkiye'deki KOBİ tanımlarının çeşitliliği ve farklı kurumların sınıflandırmaları, Avrupa Birliği tanımları ile uyumlaştırma çalışmalarına neden olmuştur. 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren ve resmi

gazetede yayımlanan "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" Türkiye'deki resmi KOBİ tanımını netleştirmiştir. Bu yönetmelikle, KOBİ'lerin tanımı ve sınıflandırılması konusundaki çerçeve belirlenmiş ve Türkiye'nin bu alandaki yasal düzenlemeleri Avrupa Birliği standartlarına daha yakın hale getirilmiştir.

“Küçük ve orta büyüklükte işletmeler (KOBİ): İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca KOBİ olarak adlandırılan ekonomik birimleri” ifade etmektedir. Bu yönetmelik 4 Kasım 2012 tarihinde değiştirilmiş ve Yıllık net satış hasılatı veya mali bilanço tutarı üst sınırı 25 milyon Türk Lirası’ndan 40 milyon Türk Lirası’na yükseltilmiş; 24 Haziran 2018 tarihinde yayınlanan yönetmelik ile de 40 milyon Türk Lirası olan limit 125 milyon Türk Lirası olarak güncellenmiştir.

25 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan resmi gazetede duyurulan “ Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği” ile daha önce yayınlanan 2005/9617 sayılı yönetmeliği yürürlükten kaldırmış ve tanımlamaları değiştirmiştir.

Yönetmelik çerçevesinde oluşturulan resmi KOBİ sınıflandırması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sınıflandırılması

KOBİ Tanımı	Çalışan Sayısı	Yıllık Net Satış Hasılatı veya Mali Bilançosu	Bağımsızlık
Mikro İşletme	1-9	< 10 Milyon TL	Bir veya birkaç şirkete % 25 veya üstünde ait olmaması
Küçük İşletme	10-49	< 100 Milyon TL	
Orta Büyüklükte İşletme	50-249	< 500 Milyon TL	

Ülkemizde olduğu gibi dünyada da değişik ölçütler göz önüne alınarak farklı KOBİ tanımlamaları yapılmıştır. Avrupa Birliği (AB) ve Uluslararası Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi örgütler ile Amerika Birleşik Devleti’nde (ABD) geçerli olan KOBİ tanımları aşağıda verilmiştir (Yörük ve Ban, 2003: 24-25).

Avrupa Birliği (AB) KOBİ Tanımı: KOBİ tanımlamasında Avrupa Birliği Komisyonu, 7 Şubat 1996’da kabul ettiği bir tavsiye kararıyla, KOBİ’ler için ilk kez belirgin ve ikna edici bir tanım önermiştir. Komisyonun tanımı personel sayısı, bilançonun yüksekliği, satış tutarı veya ciro ve bağımsızlık derecesi gibi ölçütlere dayanmaktadır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 91). 2003 yılına gelindiğinde tüm AB ülkelerini kapsayacak şekilde mevcut KOBİ tanımını yenileme gereği duyulmuş ve 01.01.2005’te yeni bir KOBİ tanımı yapılmıştır. Yeni tanımda personel sayısı, bilanço büyüklüğü ve yıllık satış hasılatı ölçütleri ile ölçek sayısı aynen korunmuştur. AB’nin 2005 yılı KOBİ tanımına göre KOBİ’ler 1996 yılındaki tanımda olduğu gibi yine üç ölçeğe ayrılmış ve ölçeğin belirlenmesinde kullanılan çalışan işçi sayısı, yıllık bilanço toplamı ve yıllık satış hasılatı kriterleri değişmemiştir. Buna göre çalışan işçi sayısı 10’dan az olan, yıllık bilanço toplamı 2 milyon € ve yıllık satış hasılatı 2 milyon € olan işletmeler mikro; çalışan sayısı 50’den az olan, yıllık bilanço toplamı 10 milyon € ve yıllık satış hasılatı 10 milyon € olan işletmeler küçük; çalışan sayısı 250’den az olan, yıllık bilanço toplamı 43 milyon € ve yıllık satış hasılatı 50 milyon € olan işletmeler ise orta ölçekte işletmeler olarak tanımlanmıştır (Caccavaio et al., 2012: 12).

OECD KOBİ Tanımı: OECD’nin yapmış olduğu KOBİ tanımı ise sadece çalışan sayısına göre yapılmıştır. OECD’nin yapmış olduğu KOBİ tanımlamasına göre 1 ile 9 kişi arasında işçi çalıştıran firmalar çok küçük ölçekli, 10 ile 99 arasında işçi çalıştıran firmalar küçük ölçekli, 100 ile 499 arasında işçi çalıştıran firmalar orta ölçekli, 500 ve üzeri işçi çalıştıran firmalar ise büyük ölçekli firmalar şeklinde tanımlanmıştır (Durman ve Önder, 2007: 10-11).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) KOBİ Tanımı: ABD’de KOBİ tanımı çalışan sayısı ve yıllık satış tutarına göre yapılmaktadır. Zamanla değişiklik gösterse de sektörden sektöre tanım gözden geçirilerek düzenlenmiştir. Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin tanımına istihdam edilen işçi esas alınmaktadır. ABD’de küçük işletmelerin belirlenmesinde işçi sayısından sonra gelen en yaygın ikinci nicel ölçüt işletmenin satış tutarıdır. Genel olarak 100’e kadar işçi çalıştıran işletmeler küçük sanayi olarak, bazı durumda da bu sınır 500 işçiye kadar genişletilmiştir. Orta ölçekli işletmeleri için ise genel kabul gören sınır 1000 işçidir. Ayrıca ABD’de 1920’li yıllardan beri faaliyette bulunan küçük işletmeler teşkilatı, genellikle istihdam edilen

işçi sayısı yanında işletmenin satış tutarını da nicel ölçüt olarak benimsemektedir (Erdoğan, 2009: 123).

1.2.FİNANSAL KRİZLERİN TANIMI VE TARİHÇESİ

Finansal krizler, ekonomik sistemlerde zaman zaman ortaya çıkan, likidite sıkıntısı, aşırı borçlanma, varlık fiyatlarında büyük düşüşler ve banka iflasları gibi olayları içeren dönemlerdir. Bu krizler, genellikle finansal piyasalarda güven eksikliği, panik veya spekülatif balonların patlaması sonucu meydana gelir. Finansal krizlerin tarihçesi, 17. yüzyıldan bu yana birçok örneği kapsar ve bu olaylar, genellikle derin ekonomik resesyonlara, yüksek işsizlik oranlarına ve sosyo-ekonomik yapıda ciddi bozulmalara yol açar.

KOBİ'ler, finansal kriz dönemlerinde, özellikle likidite erişimi, kredi koşulları ve talep daralması gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalır. AYAYDIN (2021) tarafından yapılan çalışma, dijitalleşmenin, KOBİ'lerin bu tür kriz dönemlerinde fırsatlar yaratabileceğini ve onların dayanıklılığını artırabileceğini vurgulamaktadır. Dijital teknolojilerin benimsenmesi, işletmelerin operasyonel verimliliklerini artırarak ve yeni pazarlara erişimlerini sağlayarak, finansal krizlerin olumsuz etkilerine karşı bir tampon görevi görebilir (AYAYDIN, 2021).

Ayrıca, Ayrıçay, Kılıç ve Güner (2021), çalışma sermayesi yönetiminin firma karlılığı üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, etkin bir çalışma sermayesi yönetiminin, KOBİ'lerin finansal krizler sırasında nakit akışlarını korumalarına ve operasyonel faaliyetlerini sürdürmelerine olanak sağladığını belirtmektedir. Bu bulgular, finansal kriz dönemlerinde, işletmelerin likidite yönetiminin ve mali sağlamlığın korunmasının kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir (Ayrıçay, Kılıç, & Güner, 2021, s. 1238-1254).

Bayraktar (2020), KOBİ'lere yönelik e-devlet uygulamalarının incelendiği yüksek lisans tezi çalışmasında, devlet desteklerinin ve dijital hükümet uygulamalarının, işletmelerin finansal krizler karşısında daha dirençli hale gelmelerine nasıl yardımcı olabileceğini tartışmaktadır. Özellikle, KOSGEB gibi kurumlar aracılığıyla sağlanan finansal destekler ve e-hizmetler, KOBİ'lerin kriz

dönemlerinde finansal yükümlülüklerini yönetmelerine ve iş süreçlerini verimli bir şekilde sürdürmelerine imkân tanımaktadır (Bayraktar, 2020).

Belas, Amoah, Petr  kov  , Kljuchnikova, ve Bilan (2020) tarafından yapılan çalışma, hizmet sektöründe faaliyet gösteren KOB  'lerin yönetimi üzerine odaklanırken, bu işletmelerin çevresel faktörler ve pazar dinamikleri kar  sısında nasıl stratejik yönetim uygulamaları geliştirebileceğini inceler. Araştırma, hizmet sektöründeki KOB  'lerin, rekabetçi avantaj sağlamak ve piyasa koşullarına hızla uyum sağlamak için müşteri odaklı yaklaşımlar ve yenilikçi hizmet stratejileri geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır.

Beliaeva, Shirokova, Wales, ve Gafforova (2020), ekonomik krizlerin, KOB  'ler için hem zorluklar hem de fırsatlar yaratabileceğini tartışmaktadır. Çalışma, kriz dönemlerinde stratejik yönelimin, kaynak kullanımının ve organizasyonel yeniden yapılandırmanın, KOB   performansı üzerinde önemli etkileri olabileceğini göstermektedir. Araştırmacılar, özellikle kriz dönemlerinde, işletmelerin stratejik esnekliklerini ve pazar odaklı inovasyon yeteneklerini artırarak, krizlerden faydalanma potansiyellerinin olduğunu belirtmektedirler.

Benz ve Chatterjee (2020), KOB  'ler için başka bir önemli tehdit olan siber güvenlik risklerine dikkat çeker. Bu   alışma, KOB  'lerin siber güvenlik tehditlerine karşı ne kadar hazırlıklı olduğunu değerlendiren bir araç sunarken, işletmelerin bilgi güvenliği konusunda farkındalığını artırmayı ve siber saldırılara karşı daha iyi korunma stratejileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmacılar, özellikle finansal krizler sırasında, siber güvenlik önlemlerinin öneminin arttığını ve işletmelerin bu alanda proaktif tedbirler alması gerektiğini vurgulamaktadır.

KOB  'lerin finansal krizler kar  sısında karşılaştıkları çeşitli zorluklar ve bu zorluklara yönelik stratejik yönetim uygulamaları, kaynak kullanımı ve yenilikçi      mler üzerinde durmaktadır. Ekonomik dalgalanmalar ve siber tehditler gibi çevresel faktörler, işletmelerin sürekli değişen pazar koşullarına ve risklere adaptasyonunu zorunlu kılmaktadır. Bu adaptasyon sürecinde, stratejik yönelimlerin ve teknolojik yeteneklerin, KOB  'lerin sürdürülebilirliğini ve başarısını destekleyen temel unsurlar olduğu anlaşılmaktadır.

1.3.KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler), dünya genelinde ekonomik büyüme, yenilikçilik ve istihdam yaratma konusunda temel bir role sahiptir. Bu işletmeler, ülkelerin ekonomik yapısının çeşitlendirilmesine ve sosyo-ekonomik kalkınmanın desteklenmesine katkıda bulunurken, aynı zamanda küresel ekonomik krizler ve yerel finansal dalgalanmalar karşısında kırılganlıklar sergileyebilmektedir.

Akbaba, Batıbeyi, ve Karabulut (2022), KOBİ'lerin ekonomideki yerinin yanı sıra, devlet destek programlarının bu işletmelerin gelişimine ve krizlere direncine olan etkisini vurgulamaktadır. Araştırmaları, Erzurum örneğinde, KOBİ Gelişim Destek Programı (KOBİGEL) kapsamında sağlanan desteklerin, işletmelerin finansal sürdürülebilirliklerini ve büyüme potansiyellerini nasıl artırdığını göstermektedir (Akbaba, Batıbeyi, & Karabulut, 2022, s. 1388-1407).

Apaloo, Dzah Bright, ve Consult (2022) tarafından yapılan bir diğer çalışma, risk yönetimi uygulamalarının KOBİ'lerin performansı üzerindeki etkisini ele almaktadır. Bu çalışma, etkin risk yönetimi stratejilerinin, işletmelerin kriz dönemlerindeki dayanıklılığını ve başarısını artırdığını göstermektedir. Araştırma, risk yönetiminin sadece finansal kayıpları minimize etmekle kalmayıp, aynı zamanda işletmelerin rekabetçi pozisyonunu güçlendirebileceğini de ortaya koymakta (Apaloo, Dzah Bright, & Consult, 2022, s. 1-16),Arrieta-Paredes, Hallsworth, ve Coca-Stefaniak (2020), küçük işletmelerin finansal krizlere karşı mali tepkilerini inceledikleri çalışmalarında, küresel mali kriz sırasında küçük dükkanların nasıl hayatta kaldığını ve krizlere karşı hangi mali stratejileri geliştirdiğini analiz etmektedir. Bu araştırma, KOBİ'lerin krizlere mali tepkilerinin, işletmelerin sürdürülebilirliği üzerinde önemli etkileri olduğunu vurgulamaktadır.(Arrieta-Paredes, Hallsworth, & Coca-Stefaniak, 2020, s. 101984). Finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkisini ve bu işletmelerin kriz dönemlerindeki mali davranışlarını derinlemesine inceleyen çalışma özellikle küçük dükkanların global finansal kriz karşısındaki mali tepkileri üzerine odaklanmış, bu işletmelerin uyguladıkları mali yönetim stratejilerinin ve kriz yönetim uygulamalarının hayatta kalma oranları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Bu bulgular, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde finansal yönetim ve planlama becerilerinin güçlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma stratejileri arasında çeşitliliği ve yenilikçi finansman çözümlerini ön plana çıkaran Ascarya (2022)'nin çalışmasında ise Covid-19 salgını sırasında İslami sosyal finansın Endonezya'nın ekonomik toparlanmasındaki rolü incelenmiş ve bu finans modelinin KOBİ'ler için sunduğu destek mekanizmalarına dikkat çekilmiştir. Araştırma, İslami sosyal finans araçlarının, salgın sırasında ekonomik zorluklarla karşılaşan KOBİ'ler için finansal destek ve dayanıklılık sağlama potansiyeline sahip olduğunu belirtmektedir (Ascarya, 2022, s. 386-405).

Asgary, Özdemir ve Özyürek'in (2020) yaptığı çalışma ise, küresel risklerin Türkiye'deki imalat sektöründeki KOBİ'ler üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Araştırma, KOBİ'lerin küresel risklere karşı koyabilme kapasitesinin, bu işletmelerin rekabetçilik seviyesi ve sürdürülebilirlikleri açısından kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir (Asgary, Özdemir, & Özyürek, 2020, s. 59-73). Küresel riskler karşısında etkili stratejiler geliştiren KOBİ'lerin, bu tür zorluklardan daha güçlü ve esnek bir şekilde çıkabildikleri vurgulanmaktadır.

Bu bölümde incelenen literatür, KOBİ'lerin finansal krizler karşısında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkmak için uygulayabilecekleri çeşitli stratejileri ortaya koymaya çalışmaktadır.. KOBİ'lerin ekonomik toparlanma süreçlerinde finansal yönetim stratejilerinin, yenilikçi finansman çözümlerinin ve küresel risklere karşı hazırlıklı olmanın önemi, araştırma bulgularıyla desteklendiği düşünülebilir. Bu çerçevede, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma ve krizlerin üstesinden gelme kabiliyetlerini artırmak için etkili politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

1.4.KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERE KARŞI KIRILGANLIKLARININ NEDENLERİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler), yapısal ve operasyonel özellikleri nedeniyle finansal krizler karşısında belirli kırılگانlıklar sergilemektedirler. Bu kırılگانlıklar, çoğu zaman KOBİ'lerin finansal kaynaklara erişimindeki zorluklar, yeterince çeşitlendirilmemiş pazarlar ve müşteri tabanları,

sınırlı kurumsal yönetim uygulamaları ve dış şoklara karşı düşük direnç gibi faktörlerden kaynakladığı düşünülebilir.

Birben ve Çakır (2022), katılım bankacılığı fonlarının KOBİ'ler üzerindeki etkilerini incelerken, finansal destek ve finansman çeşitliliğinin, bu işletmelerin kriz dönemlerindeki dayanıklılığını artırabileceğine dikkat çekmektedir. Araştırma, özellikle Türkiye'deki katılım bankalarının sağladığı alternatif finansman yöntemlerinin, KOBİ'lerin finansal kırılganlıklarını azaltmada etkili olabileceğini göstermektedir (Birben & Çakır, 2022). Bu, işletmelerin likidite sıkıntılarına daha iyi hazırlıklı olmalarını ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha dirençli hale gelmelerini sağlayabilir.

KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarını azaltmak için, finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi, kurumsal yönetim uygulamalarının güçlendirilmesi ve risk yönetimi stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanması önem taşımaktadır. Bu faktörler, işletmelerin ekonomik dalgalanmalara karşı daha dirençli hale gelmesine ve uzun vadeli sürdürülebilir büyüme yollarını bulmasına yardımcı olabilir. Bu bağlamda, politika yapıcılar ve işletme yöneticileri, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı direncini artıracak stratejiler geliştirmek ve uygulamak için birlikte çalışmaları önerilebilir.

Bouanani'nin (2021) çalışması, kurumsal yönetim uygulamalarının KOBİ'lerin performansı üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Fas örneğinde gerçekleştirilen bu doktora tezi, etkin bir kurumsal yönetim sisteminin, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı direncini önemli ölçüde artırabileceğini ortaya koymaktadır. Bouanani, kurumsal yönetim uygulamalarının, risk yönetimi, karar alma süreçlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi alanlarda işletmelerin kapasitesini güçlendirdiğini belirtmektedir (Bouanani, 2021). Bu tür uygulamalar, KOBİ'lerin finansal krizler karşısında karşılaştıkları kırılganlıkları azaltmada ve işletme performanslarını sürdürülebilir bir şekilde iyileştirmede kritik bir role sahip olduğu düşünülebilir.

KOBİ'ler, ekonomik yapı içerisinde önemli bir yer tutmalarına rağmen, çeşitli nedenlerden ötürü finansal krizlere karşı kırılgan bir yapıya sahip olabilirler. Bu kırılganlığın temel nedenleri arasında, finansal kaynaklara erişimdeki sınırlılıklar, piyasa dalgalanmalarına karşı düşük adaptasyon kapasitesi, sınırlı kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamaları vurgulanmaktadır.

Kottika, Özsoyer, Rydén, Theodorakis, Kaminakis, Kottikas ve Stathakopoulos (2020), Yunanistan ekonomik krizinden başarıyla çıkan KOBİ'ler üzerine yaptıkları araştırmada, krizler karşısında direnç gösteren işletmelerin yöneticilerinden öğrenilebilecek dersleri incelemişlerdir. Çalışma, bu başarının ardında yatan faktörlerin, proaktif yönetim anlayışı, yenilikçilik, esneklik ve piyasalardaki değişikliklere hızlı adaptasyon olduğunu belirtmektedir (Kottika et al., 2020, s. 352-365). Bu bulgular, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarını azaltmada yenilikçilik ve esnekliğin önemine işaret etmektedir.

İşletmelerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarının azaltılması konusunda Kumbali, İncekara ve Sarıkaya (2022)'nın KOBİ'lerde çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye arasında bir karşılaştırma yaparak, sürdürülebilirlik uygulamalarının işletmelerin krizlere karşı dayanıklılığını nasıl artırabileceğini ele aldığı çalışma önemli bir strateji olabilir. Araştırma, sürdürülebilirlik odaklı stratejilerin, KOBİ'lerin ekonomik dalgalanmalara karşı daha dirençli hale gelmesine yardımcı olabileceğini göstermektedir (Kumbali, İncekara, & Sarıkaya, 2022, s. 789-823). Kurt (2023), Türkiye'de yeşil muhasebe bilgi ve denetim düzeyine ilişkin yaptığı araştırmada, çevresel muhasebe ve sürdürülebilirlik raporlamasının, KOBİ'lerin finansal performansları üzerinde olumlu etkiler yaratabileceğini vurgular. Çalışma, yeşil muhasebe uygulamalarının, işletmelerin çevresel riskleri daha etkin bir şekilde yönetmelerine ve böylece finansal krizlere karşı daha hazırlıklı olmalarına katkıda bulunabileceğini belirtmektedir (Kurt, 2023).

Etkin bir risk yönetimi sisteminin, KOBİ'lerin potansiyel finansal kayıpları minimize etmelerine ve kriz durumlarında daha esnek bir yapıya sahip olmalarına yardımcı olduğunu gösteren Küçüköğlu (2020)'nın otomotiv sektöründe risk yönetiminin önemini vurgulayan çalışması, sektörde faaliyet gösteren KOBİ'lerin risk yönetimi uygulamalarını ve bu uygulamaların işletmelerin finansal krizlere karşı dayanıklılığını nasıl artırabileceğini incelemiştir (Küçüköğlu, 2020, s. 1001-1020).

Lim, Morse ve Yu (2020), küresel krizin KOBİ'lerin büyümesi üzerindeki etkisini analiz ederken, kaynak sistemi perspektifini kullanmışlardır. Araştırma, kriz dönemlerinde kaynakların etkin yönetilmesinin ve stratejik planlamanın, KOBİ'lerin büyüme ve gelişim potansiyellerini sürdürmelerinde kritik bir rol oynadığını

belirtmektedir (Lim, Morse, & Yu, 2020, s. 492-503). Bu perspektif, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarını azaltma ve kriz dönemlerinde fırsatları değerlendirme konusunda önemli stratejik yaklaşımlar sunar.

Magrizos, Apospori, Carrigan ve Jones (2021), ekonomik kriz sırasında sosyal sorumluluk sahibi KOBİ'ler üzerine yaptıkları çalışmada, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) uygulamalarının işletmeler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma, ekonomik kriz dönemlerinde KSS uygulamalarının, KOBİ'lerin topluluklarla olan ilişkilerini güçlendirebileceğini ve uzun vadeli sürdürülebilirliklerine katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Magrizos et al., 2021, s. 291-303). Bu, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde toplumsal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirerek, işletmelerin genel dayanıklılığını ve itibarını artırabileceğini vurgular.

KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarını azaltmak için etkili risk yönetimi, kaynak yönetimi ve KSS uygulamaları gibi çeşitli stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Bu stratejiler, işletmelerin finansal krizler ve ekonomik dalgalanmalar karşısında daha dirençli bir yapıya sahip olmalarını sağlar ve sürdürülebilir büyüme yolunda ilerlemelerine yardımcı olur.

1.4.1. Kısıtlı Finansal Kaynaklar

KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarının en temel nedenlerinden biri, kısıtlı finansal kaynaklara sahip olmalarıdır. Bu kısıtlılık, özellikle beklenmedik ekonomik dalgalanmalar ve kriz dönemlerinde, işletmelerin likidite ihtiyaçlarını karşılamalarını ve operasyonel faaliyetlerini sürdürmelerini zorlaştırabilir. Kısıtlı finansal kaynaklar, aynı zamanda KOBİ'lerin büyüme ve genişleme fırsatlarını sınırlayarak, yenilikçilik kapasiteleri üzerinde de olumsuz bir etkiye sahip olabilir.

Marcu (2021), COVID-19 salgınının bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini incelediği çalışmasında, salgının finansal sistemler üzerinde yarattığı baskıların KOBİ'lerin finansman erişimini nasıl zorlaştırdığını belirtir. Araştırma, özellikle pandemi döneminde bankaların kredi verme standartlarını sıkılaştırmasının, KOBİ'lerin finansal kaynaklara erişiminde önemli engeller oluşturduğunu

göstermektedir (Marcu, 2021, s. 205-223). Bu durum, işletmelerin nakit akışı yönetimi ve finansal sağlıkları üzerinde ciddi zorluklara neden olabilir.

Mehmet (2022), pandemi ve ekonomik durgunluk sürecinde KOBİ'lerin ve sosyoekonomik önemlerinin irdelendiği çalışmasında, finansal kaynakların sınırlılığının işletmeler üzerindeki etkilerine dikkat çeker. Araştırma, finansal kısıtlılıkların KOBİ'lerin pazarda sürdürülebilirliğini ve rekabet gücünü olumsuz yönde etkilediğini ve bu durumun işletmelerin sosyoekonomik katkılarını sınırladığını vurgular (Mehmet, 2022, s. 3381-3403). Bu, KOBİ'ler için finansal kaynakların önemini ve kriz dönemlerinde finansal destek mekanizmalarına duyulan ihtiyacı gösterir.

Moya-Martínez ve Del Pozo-Rubio (2021), 2008 mali krizinin başlangıcında İspanyol turizm sektöründeki KOBİ'lerin finansmanı üzerine yaptıkları çalışmada, finansal kısıtlılıkların işletmeler üzerinde uzun vadeli etkilerine işaret eder. Araştırma, kriz dönemlerinde finansal kaynaklara erişimin sınırlandırılmasının, KOBİ'lerin faaliyetlerini devam ettirme ve piyasadaki konumlarını koruma kapasitelerini ciddi şekilde tehlikeye attığını belirtir (Moya-Martínez & Del Pozo-Rubio, 2021, s. 1323-1336). Bu, finansal kaynakların sınırlılığının, işletmelerin krizlere karşı direnç geliştirme ve ekonomik dalgalanmalardan toparlanma yetenekleri üzerinde önemli bir engel teşkil ettiğini gösterir.

KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarının en önemli nedenlerinden biri, kısıtlı finansal kaynaklardır. Bu kısıtlılık, işletmelerin likidite yönetimi, büyüme fırsatları ve yenilikçilik kapasiteleri üzerinde olumsuz etkiler yaratırken, aynı zamanda kriz dönemlerinde sürdürülebilirliklerini tehlikeye atabilir. KOBİ'ler için kısıtlı finansal kaynaklar, özellikle acil durum fonları oluşturma, yeni pazarlara erişim ve teknolojik yenilikler gibi alanlarda önemli engeller oluşturur. Bu durum, işletmelerin rekabetçiliklerini koruyabilmeleri ve pazar dinamiklerine uyum sağlayabilmeleri için gerekli olan esnekliği sınırlar.

1.4.2. Yönetim Ve Organizasyon Yapılarında Esnekliğin Eksikliği

Yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin eksikliği, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarının önemli bir nedenidir. Esnek olmayan yapılar,

işletmelerin hızla değişen piyasa koşullarına ve ekonomik zorluklara uyum sağlamasını zorlaştırır, bu da onların rekabet gücünü ve sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkiler.

Muhammed ve Demir (2023) tarafından yapılan çalışma, KOBİ'lerin Endüstri 4.0'a hazırlık ve olgunluk seviyelerini şanlıurfa imalat sanayisinde örnek bir uygulama üzerinden inceleyerek, teknolojik adaptasyon ve yönetim yapılarındaki esnekliğin önemini vurgular. Araştırma, teknolojik gelişmelere uyum sağlama kapasitesinin ve organizasyonel esnekliğin, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde rekabet avantajı elde etmelerine ve performanslarını artırmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir (Muhammed & Demir, 2023, s. 141-150). Bu, esnek yönetim ve organizasyon yapılarının, işletmelerin krizlere karşı dayanıklılığını artırma yolunda kritik bir faktör olduğunu belirtir.

Oral ve Sevinç (2020), COVID-19 eksenli sağlık krizinin ekonomi üzerindeki etkileri üzerine yaptıkları incelemede, kriz yönetiminde esneklik ve adaptasyonun önemine değinir. Araştırma, sağlık krizinin ekonomik etkilerinin üstesinden gelmede, işletmelerin hızlı ve esnek bir şekilde tepki verme yeteneğinin hayati öneme sahip olduğunu vurgular (Oral & Sevinç, 2020, s. 58-70). Bu, esnek olmayan yönetim ve organizasyon yapılarının, kriz durumlarında işletmelerin etkin bir şekilde hareket etme kabiliyetini sınırlayabileceğini gösterir.

Otache ve Usang (2022) ise, ekonomik kriz zamanlarında yenilikçilik yeteneği ve KOBİ performansı arasındaki ilişkiyi ve hükümetin bu süreçte sağladığı desteklerin rolünü inceler. Araştırma, yenilikçilik yeteneğinin ve organizasyonel esnekliğin, ekonomik krizler sırasında KOBİ'lerin performansını önemli ölçüde artırabileceğini, hükümet desteklerinin ise bu süreçte önemli bir katkı sağladığını belirtir (Otache & Usang, 2022, s. 76-88). Bu bulgular, yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin, KOBİ'lerin krizlerden başarıyla çıkmasında kilit bir role sahip olduğunu gösterir.

Yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin eksikliği, KOBİ'lerin finansal krizlere ve ekonomik dalgalanmalara karşı kırılgan hale gelmesine neden olabilir. Esnek ve adaptif yönetim yapıları, işletmelerin zorlu dönemlerde hızla değişen koşullara uyum sağlamasını, yenilik yapmasını ve rekabet avantajı elde

etmesini sağlar. Bu nedenle, KOBİ'lerin yönetim ve organizasyon yapılarını sürekli olarak gözden geçirmeleri ve esnekliği artırıcı stratejiler geliştirmeleri önem taşır.

1.4.3. Pazar Çeşitlendirme Ve Uluslararasılaşma Zorlukları

KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarını artıran önemli bir faktör, yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin eksikliğidir. Esnek bir yönetim yapısı, işletmelerin piyasa değişikliklerine hızlı bir şekilde uyum sağlamalarını, yenilikçi çözümler geliştirmelerini ve kriz dönemlerinde operasyonel verimliliklerini korumalarını sağlar. Ancak, rigid yönetim anlayışları ve katı organizasyon yapıları, KOBİ'lerin bu tür adaptasyonları gerçekleştirmelerini zorlaştırabilir.

Muhammed ve Demir (2023) tarafından yapılan araştırma, KOBİ'lerin Endüstri 4.0'a hazırlık ve olgunluk seviyelerini inceleyerek, teknolojik adaptasyon ve yenilikçilik kapasitelerindeki eksikliklere dikkat çeker. Çalışma, özellikle Şanlıurfa imalat sanayisindeki KOBİ'ler üzerine yapılan örnek bir uygulama ile, işletmelerin teknolojik dönüşümlere uyum sağlama konusunda yaşadıkları zorlukları ortaya koyar (Muhammed & Demir, 2023, s. 141-150). Bu durum, yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin önemini vurgular; zira teknolojik adaptasyon, bu tür esnekliklerle doğrudan ilişkilidir.

Oral ve Sevinç (2020), COVID-19 eksenli sağlık krizinin ekonomi üzerindeki etkilerine dair yaptıkları incelemede, kriz dönemlerinde işletmelerin karşılaştığı zorluklara ve bu zorluklara yanıt verme stratejilerine odaklanır. Araştırma, krizler karşısında esnek ve adaptif yönetim anlayışlarının, işletmelerin hayatta kalma ve krizlerden güçlenerek çıkma şansını artırdığını belirtir (Oral & Sevinç, 2020, s. 58-70). Bu, yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin eksikliğinin, KOBİ'lerin krizlere yanıt verme kapasitesini nasıl olumsuz etkileyebileceğinin altını çizer.

Otache ve Usang (2022) ise, ekonomik kriz zamanlarında yenilikçilik yeteneği ve KOBİ performansı arasındaki ilişkiyi incelerken, hükümetin destekleyici rolünü ele alır. Araştırma, yenilikçilik ve adaptasyon kapasitesinin, özellikle hükümet desteğiyle birlikte, KOBİ'lerin ekonomik krizler karşısında dayanıklılığını artırabileceğini gösterir (Otache & Usang, 2022, s. 76-88). Bu, yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin, devlet destekleri ile birleştirildiğinde,

KOBİ'lerin krizlere karşı koyabilme kapasitesini önemli ölçüde güçlendirebileceğini ortaya koyar.

Yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin eksikliği, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarını önemli ölçüde artıran bir faktördür. Esneklik, işletmelerin hızla değişen pazar koşullarına uyum sağlamalarını, yenilikçi çözümler geliştirmelerini ve kriz dönemlerinde rekabet avantajı elde etmelerini sağlar. Bu nedenle, KOBİ'lerin yönetim ve organizasyon yapılarını daha esnek hale getirmeleri, onların krizlere daha etkin bir şekilde yanıt verebilmelerini ve uzun vadeli sürdürülebilir büyümeyi sağlamalarını destekler. Bu adaptasyon, teknolojik gelişmelere açık olmayı, iş süreçlerinde yenilikçilik yapmayı ve iş modelini piyasa ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirebilmeyi gerektirir. Ayrıca, işletmelerin iç ve dış çevrelerindeki değişikliklere hızla yanıt verebilmeleri için, karar alma süreçlerinin daha dinamik ve katılımcı olması önem taşır.

1.5.FİNANSAL KIRILGANLIKLARI ÖNLEMEDE RİSK YÖNETİMİ VE ÖNLEMLERİ

Finansal krizlerden korunma konusunda, KOBİ'ler için risk yönetimi kritik bir öneme sahiptir. Risk yönetimi, potansiyel finansal kayıpları minimize etmek, kriz durumlarında işletmenin devamlılığını sağlamak ve olası fırsatlardan yararlanabilmek için gereklidir. Etkili bir risk yönetimi stratejisi, öncelikle risklerin tanımlanmasını, bu risklerin analiz edilmesini, değerlendirilmesini ve sonrasında uygun risk azaltma tekniklerinin uygulanmasını içerir.

Catanzaro ve Teyssier (2021), uluslararasılaşmış KOBİ'lerin ihracatı teşvik programlarını, ihracat yeteneklerini ve risk yönetimi uygulamalarını inceledikleri çalışmalarında, dış pazarlara açılan işletmelerin karşılaştığı spesifik riskler ve bu risklerin yönetimi üzerine değerli bilgiler sunmaktadır. Araştırma, ihracat faaliyetlerinde bulunan KOBİ'lerin, pazar, kredi ve operasyonel riskleri etkili bir şekilde yönetebilmeleri için ihtiyaç duydukları stratejileri ve araçları belirlemektedir (Catanzaro & Teyssier, 2021, s. 1479-1503). Bu çalışma, risk yönetiminin sadece yerel düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası işlemlerde de KOBİ'ler için hayati önem taşıdığını göstermektedir.

Crovini, Ossola ve Britzelmaier (2021), KOBİ'lerde risk yönetiminin nasıl yeniden düşünülmesi gerektiğine dair kapsamlı bir literatür taraması yaparak, işletmelerin risk yönetimi yaklaşımlarını güncellemelerinin ve modern risk yönetimi tekniklerini benimsemelerinin önemini vurgulamaktadır. Araştırmacılar, teknolojik gelişmelerin ve değişen iş ortamının, risk yönetimi uygulamalarında yeni perspektifler ve yöntemler gerektirdiğini belirtmektedir (Crovini, Ossola, & Britzelmaier, 2021, s. 118-134). Bu bağlamda, işletmelerin risk değerlendirmelerini sürekli olarak güncellemeleri ve risklere proaktif yaklaşımlar geliştirmeleri önerilmektedir.

Çora (2020), banka kredileri ve finansal desteklemelerin KOBİ'ler üzerindeki etkisini inceleyerek, finansal desteklerin işletmelerin risk yönetimi kapasitelerini nasıl güçlendirebileceğini tartışmaktadır. Çalışma, özellikle Türkiye'deki KOBİ'lerin ekonomik büyümeye katkısını ve bu katkının finansal desteklerle nasıl artırılabilirliğini ele almaktadır (Çora, 2020). Bu, finansal desteklerin ve uygun finansman araçlarının, işletmelerin finansal krizler karşısında daha dirençli olmalarına yardımcı olabileceğini göstermektedir.

Çora (2020) ve D'Amato (2020) çalışmaları, özellikle finansal riskler ve bu risklerin yönetimi konusunda KOBİ'lere uygulanabilir bilgiler sunar. Çora'nın araştırması, banka kredileri ve finansal desteklemelerin KOBİ'lerin ekonomik büyümesine nasıl katkıda bulunduğunu incelerken, D'Amato'nun çalışması sermaye yapısı, borç vadesi ve finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerine dair ampirik kanıtlar sağlar. Bu iki çalışmanın bulguları, finansal risk yönetimi önlemlerinin, özellikle diversifikasyon, likidite rezervleri oluşturma ve riskten korunma stratejileri gibi, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde dayanıklılığını artırmada önemli olduğunu göstermektedir.

Örneğin, Çora (2020) tarafından ele alınan banka kredileri ve finansal desteklemeler, likidite rezervlerinin önemini ve bu rezervlerin işletmelerin ani finansal ihtiyaçlarını karşılamadaki rolünü vurgular. D'Amato (2020) ise KOBİ'lerin sermaye yapısı ve borç yönetimi stratejilerinin, finansal kriz dönemlerinde nasıl uyarlanması gerektiğine dair değerli içgörüler sunar. Bu, işletmelerin piyasa risklerine karşı daha hazırlıklı olmalarını sağlayabilir.

Bu alışmalar, risk yönetimi ve nleme stratejilerinin uygulanmasının, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunmasında ve bu krizler sırasında sağlam bir finansal yapıya sahip olmalarında kritik bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, KOBİ'lerin ve politika yapıcılarının bu önerilere dikkat etmeleri ve uygulamaya koymaları gerekmektedir.

D'Amato (2020), sermaye yapısı, borç vadesi ve finansal krizler arasındaki ilişkiyi KOBİ'lerin perspektifinden ele alan bir çalışma sunmaktadır. Araştırma, KOBİ'lerin sermaye yapılarının ve borçlanma stratejilerinin, finansal krizler sırasında işletmelerin karşılaştığı riskleri ve finansal zorlukları nasıl etkileyebileceğini ampirik olarak incelemektedir. Çalışma, özellikle borç vadesi ve borçlanma maliyetleri açısından uygun finansal yapıların seçilmesinin, KOBİ'lerin kriz dönemlerindeki finansal kırılganlığını önemli lde azaltabileceğini göstermektedir (D'Amato, 2020, s. 919-941). Bu bulgular, KOBİ'lerin risk yönetimi stratejilerinde finansal yapı ve borçlanma kararlarının önemli bir yer tutması gerektiğini vurgulamaktadır.

ora (2020) ve D'Amato (2020) tarafından yapılan alışmalar, KOBİ'ler için risk yönetiminin önemli bir parçası olarak finansal desteklerin ve uygun sermaye yapılarının rolünü ortaya koymaktadır. Finansal destekler, işletmelerin likidite ihtiyaçlarını karşılamalarına ve finansal kriz dönemlerinde operasyonel faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanırken; sermaye yapısı ve borç vadesi kararları, finansal riskleri yönetme ve maliyetleri optimize etme açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yöntemleri kapsamında, etkin bir risk yönetimi yaklaşımının yanı sıra finansal yapı ve destek mekanizmalarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu stratejiler, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı daha dirençli bir yapıya sahip olmalarını sağlayarak, ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmelerine yardımcı olabilir.

Bu bulgular ışığında, KOBİ'lerin finansal krizlere tepkileri çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşım, etkin risk yönetimi, proaktif planlama, maliyet yönetimi, teknolojik adaptasyon ve pazar dinamiklerine hızlı uyum sağlama yeteneğini içermelidir. Kriz dönemlerinde, işletmelerin bu stratejileri uygulayarak, zorlukları aşma ve kriz sonrası dönemde büyüme fırsatlarını değerlendirme kapasitesini artırabilir.

1.5.1. İç Kontrol Sistemlerinin Güçlendirilmesi

İç kontrol sistemleri, finansal raporlamada doğruluk sağlamak, varlıkları korumak, dolandırıcılığı önlemek ve operasyonel verimliliği artırmak için kritik öneme sahiptir. KOBİ'ler için iç kontrol sistemlerinin güçlendirilmesi, özellikle finansal krizler sırasında, işletmenin sürekliliğini ve finansal sağlamlığını destekleyen temel bir yönetim aracıdır. Etkili iç kontrol sistemleri, risk yönetimi stratejilerinin önemli bir parçasını oluşturur ve işletmelerin karşılaşılabileceği mali ve operasyonel riskleri azaltmada önemli bir role sahiptir.

DEMİREL (2020), KOBİ'lerin ihracat faaliyetlerinde karşılaştıkları sorunların ihracat performansına etkilerini incelediği araştırmasında, etkili iç kontrol sistemlerinin, bu tür dış ticaret risklerini yönetmede ve ihracat faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamada kritik bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Araştırma, özellikle Konya tarım makineleri sektöründe yapılan bir saha çalışmasıyla, iç kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesinin, ihracat odaklı KOBİ'lerin karşılaştığı finansal ve operasyonel sorunları minimize etmekte ve ihracat performansını artırmakta etkili olduğunu göstermektedir.

Demirgüç-Kunt, Peria ve Tressel (2020), küresel mali kriz ve firmaların sermaye yapısı üzerine yaptıkları çalışmada, kriz dönemlerinde KOBİ'ler ve halka açık olmayan firmaların sermaye yapılarının etkilendiğini ve bu etkinin, güçlü iç kontrol sistemleri sayesinde hafifletilebileceğini ortaya koymaktadır. Araştırma, iç kontrol sistemlerinin, özellikle kriz zamanlarında, firmaların mali yapılarını korumada ve finansal şoklara karşı dirençli olmada önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır (Demirgüç-Kunt, Peria, & Tressel, 2020, s. 101514). Bu bulgular, iç kontrol sistemlerinin, KOBİ'lerin finansal kırılganlıklarını azaltma ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha dayanıklı hale gelme kapasitesinde merkezi bir rol oynadığını göstermektedir.

KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yöntemleri arasında iç kontrol sistemlerinin güçlendirilmesi, işletmelerin riskleri daha etkin bir şekilde yönetmelerini, finansal performanslarını iyileştirmelerini ve kriz dönemlerindeki zorluklara karşı daha hazırlıklı olmalarını sağlar. Bu nedenle, KOBİ yöneticileri, iç kontrol sistemlerinin sürekli olarak gözden geçirilmesi, güncellenmesi ve

geliştirilmesine yönelik stratejiler geliştirmeli ve bu sistemlerin etkinliğini artırmaya yönelik adımlar atmalıdır. Bu yaklaşım, işletmelerin finansal ve operasyonel sürekliliğini korumalarına ve kriz dönemlerini başarıyla yönetmelerine olanak tanır.

1.5.2. Likidite Yönetimi

Likidite yönetimi, KOBİ'lerin finansal krizler sırasında karşılaştıkları en büyük zorluklardan biridir. Bu süreç, işletmelerin nakit akışlarını optimize ederek, kısa vadeli borç ödemelerini yönetebilmeleri ve operasyonel ihtiyaçları karşılayabilmeleri için gerekli olan nakit rezervlerini korumalarını içerir. Etkili bir likidite yönetimi stratejisi, işletmelerin finansal krizlerden kaynaklanan zorluklara yanıt verme kapasitelerini artırır ve mali sağlıklarını korumalarına yardımcı olur.

Dheer ve Salamzadeh (2022), pandemi gibi küresel krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkisini ele alırken, bu tür olayların işletmelerin likidite yönetimine olan zorlayıcı etkilerine dikkat çekmektedir. Araştırmaları, kriz dönemlerinde işletmelerin finansal kaynaklara erişimindeki zorlukların yanı sıra, talep daralması gibi faktörlerin nakit akışları üzerindeki baskılarını vurgulamaktadır (Dheer & Salamzadeh, 2022, s. 1-17). Bu bağlamda, işletmelerin likiditeyi korumak ve finansal esnekliği artırmak için proaktif stratejiler geliştirmeleri gerektiğini belirtmektedirler.

Dias, Manuel, Dutschke, Pereira ve Pereira (2021), ekonomik krizlerin KOBİ'lerin dinamik yetenekleri üzerindeki etkilerini inceleyerek, bu yeteneklerin kriz durumlarında işletmelerin adaptasyon ve dayanıklılığını nasıl destekleyebileceğine odaklanmaktadır. Araştırma, özellikle likidite yönetimi ve finansal planlamanın, işletmelerin ekonomik krizler karşısında dinamik yeteneklerini nasıl kullanabileceklerini ve böylece finansal sıkıntıları nasıl yönetebileceklerini ortaya koymaktadır (Dias et al., 2021, s. 63-80). Bu dinamik yetenekler, işletmelerin likiditeyi etkin bir şekilde yönetmelerine ve finansal zorluklara karşı daha dirençli olmalarına imkân tanır.

Dvorsky, Belas, Gavurova ve Brabenec (2021) ise, KOBİ'ler bağlamında iş riski yönetimi üzerine yaptıkları çalışmada, risk yönetiminin bir parçası olarak likidite yönetiminin önemini vurgulamaktadır. Araştırma, özellikle finansal krizler ve ekonomik darboğazlar sırasında, işletmelerin likiditeyi etkin bir şekilde yönetebilme

yeteneklerinin, genel risk yönetimi stratejilerinin başarısında kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Dvorsky et al., 2021, s. 1690-1708). Bu, işletmelerin karşılaşılabileceği finansal riskleri minimize etme ve iş sürekliliğini sağlama açısından önem taşımaktadır.

Likidite yönetimi, KOBİ'lerin finansal sağlığını korumak ve finansal krizlerden etkin bir şekilde korunmak için kritik bir öneme sahiptir. Bu süreç, işletmelerin nakit akışlarını optimize etmelerini, borç yükümlülüklerini zamanında karşılamalarını ve acil durumlar veya beklenmedik fırsatlar için yeterli nakit rezervlerine sahip olmalarını içerir. Etkin bir likidite yönetimi stratejisi, işletmelerin finansal esnekliğini artırır ve piyasa dalgalanmalarına veya ekonomik krizlere karşı daha dirençli hale gelmelerini sağlar.

Dheer ve Salamzadeh (2022), pandemi gibi küresel krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini ve işletmelerin bu tür zorluklara nasıl yanıt verebileceğini incelerken, likidite yönetiminin önemini vurgulamaktadır. Araştırma, kriz dönemlerinde likiditeyi korumanın ve finansal esnekliği artırmanın, işletmelerin sürekliliğini sağlama ve krizden güçlenerek çıkma potansiyelini büyük ölçüde etkilediğini belirtmektedir (Dheer & Salamzadeh, 2022, s. 1-17). Bu, KOBİ'lerin krizlere karşı dayanıklılığını artırmada likidite yönetiminin merkezi bir rol oynadığını göstermektedir.

Dias, Manuel, Dutschke, Pereira ve Pereira (2021), ekonomik krizin KOBİ'lerin dinamik yetenekleri üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, finansal kaynakların yönetiminin ve özellikle likiditenin, işletmelerin kriz dönemlerinde adaptasyon yeteneği ve yenilik kapasitesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, likidite yönetiminin, KOBİ'lerin krizler sırasında rekabet avantajı elde etmelerine ve piyasa koşullarına hızla uyum sağlamalarına olanak tanıdığını belirtmektedir (Dias et al., 2021, s. 63-80).

Dvorsky, Belas, Gavurova, ve Brabenec (2021), küçük ve orta ölçekli işletmeler bağlamında iş riski yönetimini ele alırken, likidite yönetiminin risk yönetimi stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olarak önemini vurgulamaktadır. Araştırma, etkin bir likidite yönetimi uygulamasının, KOBİ'lerin finansal risklere karşı korunmasını sağladığını ve işletmelerin uzun vadeli sürdürülebilirliğini desteklediğini göstermektedir (Dvorsky et al., 2021, s. 1690-1708).

Bu bölümde incelenen literatür, likidite yönetiminin, KOBİ'ler için finansal krizlerden korunma yöntemlerinde temel bir rol oynadığını göstermektedir. Etkin bir likidite yönetimi stratejisi, işletmelerin finansal esnekliğini artırarak, ekonomik dalgalanmalara ve krizlere karşı daha dirençli bir yapıya sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı korunma stratejileri geliştirirken likidite yönetimine özel bir önem vermesi gerekmektedir.

1.5.3. Döviz Riskine Karşı Riskten Korunma Stratejileri

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) için döviz riski, özellikle uluslararası ticaret faaliyetlerinde bulunanlar için önemli bir mali risktir. Döviz kurlarındaki dalgalanmalar, işletmelerin maliyetlerini ve gelirlerini önemli ölçüde etkileyebilir, bu da planlanan karlılığı ve finansal istikrarı riske atabilir. Bu nedenle, döviz riskine karşı etkili riskten korunma stratejileri uygulamak, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı korunmasında kritik bir öneme sahiptir.

Dvorsky, Belas, Gavurova, ve Brabenec (2021) tarafından yapılan çalışma, KOBİ'lerin iş riski yönetimi bağlamında döviz riski dahil çeşitli finansal riskleri nasıl ele aldıklarını inceler. Araştırma, döviz kurlarındaki değişikliklere karşı korunma yöntemleri ve stratejilerinin, KOBİ'ler için finansal istikrarı sağlama ve kriz dönemlerinde rekabet gücünü koruma açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır (Dvorsky et al., 2021, s. 1690-1708). Riskten korunma stratejileri, döviz kurlarındaki dalgalanmalardan kaynaklanabilecek zararları sınırlayarak işletmelerin mali hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilir.

Dvorský, Švihlíková, Kozubíková, Frajtova Michalíková, ve Balcerzak (2023) ise, KOBİ'lerin mali yönetimine yönelik kriz olaylarının ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) uygulamalarının etkilerini analiz ederken, döviz riski yönetiminin önemine dair geniş bir perspektif sunar. Bu çalışma, KOBİ'lerin kriz olaylarına ve döviz kurlarındaki değişikliklere yanıt verme yeteneklerinin, mali yönetim stratejileri ve riskten korunma uygulamalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar, etkili döviz riski yönetiminin, KOBİ'lerin finansal performansını ve sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkileyebileceğini belirtmektedir (Dvorský et al., 2023).

Bu bağlamda, KOBİ'ler için döviz riskine karşı riskten korunma stratejileri, forward sözleşmeler, opsiyonlar ve döviz takasları gibi finansal araçların kullanımını içerebilir. Bu tür araçlar, işletmelerin döviz kurlarındaki dalgalanmalardan kaynaklanan mali riskleri yönetmelerine ve minimize etmelerine olanak tanır. Etkin bir döviz riski yönetimi uygulaması, KOBİ'lerin uluslararası ticaret faaliyetlerinde daha güvenli ve tahmin edilebilir bir mali yapıya sahip olmalarını sağlayarak, finansal krizlerin olumsuz etkilerine karşı korunmalarına yardımcı olabilir.

1.6.DEVLET DESTEKLERİ VE TEŞVİKLER

Devlet destekleri ve teşvikler, KOBİ'lerin finansal krizler ve ekonomik zorluklar karşısında dayanıklılığını artırma ve sürdürülebilir büyüme sağlama konusunda kritik bir role sahiptir. Bu destekler, vergi indirimleri, sübvansiyonlar, uygun finansman koşulları ve kredi garantileri gibi çeşitli şekillerde sunulabilir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, devletin sağladığı finansal teşvikler ve destekler, işletmelerin likidite sıkıntılarını aşmasına, operasyonel faaliyetlerini sürdürebilmesine ve uzun vadeli yatırımlarını koruyabilmesine yardımcı olabilir.

Güngen (2022), Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal sorunlarını ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini incelediği çalışmada, devlet desteklerinin önemine işaret etmektedir. Araştırma, özellikle finansal desteklerin ve teşviklerin, işletmelerin finansal sorunlarını hafifletmede ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmada önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (Güngen, 2022). Bu, devlet desteklerinin, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı daha dirençli bir yapıya sahip olmalarını sağlamada kritik bir rol oynadığını belirtir. Güven Lütfüoğlu (2023) tarafından yapılan çalışma ise finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini inceleyerek, devlet desteklerinin ve teşviklerinin bu süreçte nasıl bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır. Araştırma, özellikle finansal teşviklerin ve desteklerin, KOBİ'lerin finansal erişimini ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi artırabileceğini belirtmektedir (Güven Lütfüoğlu, 2023).

Juergensen, Guimón ve Narula (2020), COVID-19 krizinin Avrupalı KOBİ'ler üzerindeki etkisini ve politika tepkilerini değerlendirirken, devlet desteklerinin ve teşviklerin kriz dönemlerinde KOBİ'ler için nasıl hayati bir yardım

olabileceğini ortaya koyar. Araştırma, hükümetlerin ve politika yapıcılarının, KOBİ'lerin COVID-19 gibi küresel krizlerden etkilenme derecesini azaltmak için uyguladıkları çeşitli destek mekanizmalarını ve teşvik programlarını inceler (Juergensen et al., 2020, s. 499-510). Bu destekler, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde finansal dayanıklılığını ve operasyonel sürdürülebilirliğini korumalarına yardımcı olabilir.

Arrieta-Paredes, Hallsworth ve Coca-Stefaniak (2020) ile Ascarya (2022) çalışmaları, KOBİ'lerin ekonomik zorluklara ve krizlere karşı verdiği tepkileri çeşitli açılardan inceler. Bu çalışmalar, özellikle küçük işletmelerin hayatta kalmasını ve ekonomik toparlanmayı destekleyen finansal desteklerin ve teşviklerin önemine odaklanır. Arrieta-Paredes ve arkadaşlarının çalışması, perakende sektöründe küçük dükkanların küresel mali krize nasıl tepki verdiğini incelerken, Ascarya'nın çalışması, Endonezya'da Kovid-19 salgını sırasında İslami sosyal finansın ekonomik toparlanmadaki rolünü vurgular.

Hibe Programları: Arrieta-Paredes ve arkadaşlarının çalışması, küçük perakende işletmelerinin nakit akışını iyileştirmek için hibe programlarından nasıl yararlanabileceğini gösterir. Bu tür programlar, işletmelerin aniden ortaya çıkan mali yükleri karşılamalarına ve faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanır.

Kredi Garanti Fonları: Ascarya'nın çalışması, özellikle kriz zamanlarında krediye erişimin önemini vurgular. Kredi garanti fonları, KOBİ'lerin finansmana erişimde karşılaştığı engelleri azaltabilir, bu da işletmelerin likidite sorunlarını yönetmelerine ve yatırımlarını sürdürmelerine yardımcı olur.

Vergi İndirimleri ve Araştırma ve Geliştirme Teşvikleri: Her iki çalışma da, vergi indirimleri ve Ar-Ge teşviklerinin, KOBİ'lerin operasyonel maliyetlerini düşürmelerine ve yenilikçi çözümler geliştirmelerine olanak tanıdığını dolaylı yoldan destekler. Bu teşvikler, işletmelerin rekabet gücünü artırır ve sürdürülebilir büyüme sağlar.

İhracat Teşvikleri: Ascarya'nın Endonezya örneği, uluslararası pazarlara açılmaya çalışan işletmeler için ihracat teşviklerinin önemini gösterir. Bu teşvikler, KOBİ'lerin global ticaretteki engelleri aşmalarına ve yeni pazarlara erişimlerini kolaylaştırmalarına yardımcı olur.

Bu iki çalışma, finansal desteklerin ve teşviklerin, çeşitli sektörlerdeki KOBİ'lerin krizlere karşı dayanıklılığını artırmada ve ekonomik toparlanmaya katkıda bulunmada nasıl kritik bir role sahip olduğunu örneklendirir. Bu destekler, işletmelerin zor zamanlarda hayatta kalmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli büyüme ve gelişim için gerekli temeli oluşturur.

KOBİ'lere yönelik finansal destekler ve teşvikler, işletmelerin finansal krizler ve ekonomik dalgalanmalar sırasında hayatta kalabilmeleri, büyüebilmeleri ve rekabetçi kalabilmeleri için hayati öneme sahiptir. Devletin ve uluslararası kuruluşların sağladığı bu tür destekler, işletmelerin finansal yapılarını güçlendirmelerine, risk yönetimini iyileştirmelerine ve pazar koşullarına daha hızlı uyum sağlamalarına olanak tanır. Bu nedenle, KOBİ'lerin bu destek ve teşviklerden haberdar olmaları ve bunlardan en iyi şekilde yararlanabilmeleri için gerekli bilgi ve kaynaklara erişimleri önem taşır. Özellikle, hükümetlerin ve ilgili kurumların bu destek programlarını etkin bir şekilde tanıtmaları, başvuru süreçlerini basitleştirmeleri ve işletmelere yönelik rehberlik hizmetleri sunmaları gerekmektedir.

Karadağ'ın dış ticarete döviz kuru risk yönetimi üzerine yaptığı araştırma, İhracat Teşvikleri kategorisinde sunulan desteklerin önemini vurgular. Bu çalışma, KOBİ'lerin döviz kuru dalgalanmalarından kaynaklanan riskleri yönetmede karşılaştıkları zorlukları ele alır ve devlet destekli ihracat kredileri ve riskten korunma araçlarının, bu tür risklere karşı nasıl etkili bir koruma sağlayabileceğini gösterir.

Öte yandan, Karataş'ın Gaziantep'teki tekstil işletmeleri üzerine yaptığı alan araştırması, KOBİ'lerin ihracat yaparken karşılaştıkları sorunlara odaklanır. Bu çalışma, devlet tarafından sağlanan İhracat Teşviklerinin, özellikle pazar araştırması ve pazarlama desteği gibi alanlarda, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara erişimini nasıl kolaylaştırabileceğini ortaya koyar. Aynı zamanda, Eğitim ve Danışmanlık hizmetlerinin, işletmelerin ihracatla ilgili bilgi ve becerilerini artırarak, uluslararası ticarete daha başarılı olmalarına nasıl yardımcı olabileceğine işaret eder.

Bu iki çalışma, devlet desteklerinin ve teşviklerin, özellikle finansal zorluklar ve ihracatla ilgili engeller gibi konularda, KOBİ'lerin kapasitelerini nasıl artırabileceğine dair değerli içgörüler sunar. Ayrıca, bu desteklerin stratejik bir şekilde kullanılmasının, işletmelerin sürdürülebilir büyüme ve uluslararası rekabette

başarı şansını önemli ölçüde artırabileceğini gösterir. Bu nedenle, KOBİ'lerin mevcut destek ve teşviklerden en iyi şekilde yararlanabilmeleri için, bu tür fırsatların farkında olmaları ve uygun stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir.

Karadağ (2020), dış ticaret yapan işlemlerde döviz kuru risk yönetimine odaklanırken, devlet desteklerinin ve teşviklerin döviz kuru risklerinin yönetimi üzerindeki olası etkilerini tartışır. Araştırma, özellikle döviz kuru dalgalanmaları nedeniyle finansal risklerle karşı karşıya kalan KOBİ'ler için, devlet desteklerinin ve finansal teşviklerin, risk yönetimi stratejilerinde önemli bir destek sağlayabileceğini belirtir (Karadağ, 2020). Bu tür destekler, KOBİ'lerin döviz kuru risklerine karşı daha etkin bir şekilde korunmalarını ve uluslararası ticaret faaliyetlerini sürdürmelerini sağlayabilir.

Bu bölümde incelenen literatür, devlet destekleri ve teşviklerin, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma ve kriz öncesi hazırlık süreçlerinde kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Devlet destekleri, KOBİ'lerin finansal yapılarını güçlendirme, yenilikçilik kapasitelerini artırma, döviz kuru risklerini yönetme ve ekonomik kriz dönemlerinde sürdürülebilir büyümeyi devam ettirme kapasitelerine önemli katkılar sağlayabilir. Bu nedenle, KOBİ'lerin stratejik planlama ve kriz yönetimi süreçlerinde devlet destekleri ve teşvik programlarına aktif olarak katılımı ve bu desteklerden yararlanmaları önerilmektedir.

1.6.1. Kredi Garantileri Ve Sübvansiyonlar

Kredi garantileri ve sübvansiyonlar, KOBİ'lerin finansal krizler karşısında dayanıklılıklarını artırmak ve ekonomik büyümelerine destek olmak için devlet tarafından sağlanan önemli finansal araçlardır. Bu tür destekler, özellikle finansal erişimin sınırlı olduğu dönemlerde, KOBİ'lerin likidite ihtiyaçlarını karşılamalarına ve yatırım faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanır. Kredi garantileri, bankaların KOBİ'lere kredi sağlama riskini azaltırken, sübvansiyonlar doğrudan finansal destek sağlayarak işletmelerin mali yükünü hafifletir.

Karataş (2020), Gaziantep'teki tekstil işletmeleri üzerine yaptığı alan araştırmasında, KOBİ'lerin ihracat sorunlarına ve bu sorunların çözümüne yönelik devlet desteklerinin önemini vurgular. Araştırma, kredi garantileri ve sübvansiyonlar

gibi finansal desteklerin, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara erişimlerini kolaylaştırdığını ve ihracat kapasitelerini artırdığını göstermektedir (Karataş, 2020). Bu tür destekler, işletmelerin rekabetçi avantajlarını güçlendirebilir ve küresel ticarete daha aktif bir rol alabilmelerini sağlar.

Khalil, Abdelli ve Mogaji (2022) tarafından yapılan çalışma, dijital teknolojiler ve KOBİ'lerin COVID-19 krizi karşısında dayanıklılığı arasındaki ilişkiyi ele alırken, kredi garantileri ve sübvansiyonların önemine dolaylı olarak işaret eder. Araştırma, devlet desteklerinin, KOBİ'lerin dijital dönüşüm süreçlerini hızlandırarak ve bu süreçte karşılaştıkları mali zorlukları azaltarak, krizler karşısında daha dayanıklı hale gelmelerine yardımcı olabileceğini belirtir (Khalil, Abdelli & Mogaji, 2022, s. 100). Bu, KOBİ'lerin teknolojik kapasitelerini geliştirmeleri ve yenilikçi iş modelleri üzerinde çalışmaları için gerekli mali kaynaklara erişimlerini kolaylaştırır.

KOBİ'lerin ekonomiye olan katkılarının önemi, devletin bu işletmelere yönelik finansal destek politikalarını geliştirmesinin altını çizer (KOBİ'LER, V.F.S., 2021). Kredi garantileri ve sübvansiyonlar, işletmelerin büyüme ve gelişme potansiyellerini maksimize etmelerine yardımcı olurken, ekonomik kriz dönemlerinde işletmelerin sürdürülebilirliğini destekler. Bu destekler, KOBİ'lerin ekonomik dalgalanmalara karşı direncini artırır ve genel olarak ulusal ekonominin istikrarına katkıda bulunur.

Bu bölümde incelenen literatür, kredi garantileri ve sübvansiyonların, KOBİ'ler için finansal krizlerden korunma ve ekonomik büyüme stratejilerinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Devlet tarafından sağlanan bu finansal destekler, KOBİ'lerin finansal erişimlerini genişletme, mali yapılarını güçlendirme ve kriz dönemlerinde operasyonel faaliyetlerini sürdürebilme kapasitelerini artırma konusunda kritik bir role sahiptir. Bu destekler, aynı zamanda işletmelerin inovasyona ve teknolojik gelişime yatırım yapmalarını teşvik eder, bu da KOBİ'lerin pazar dinamiklerine daha hızlı uyum sağlamalarını ve rekabet avantajı elde etmelerini sağlar. Kredi garantileri ve sübvansiyonlar, özellikle finansman erişimi konusunda zorluklar yaşayan küçük işletmeler için hayati bir destek mekanizması oluşturur. Bu finansal araçlar sayesinde, KOBİ'ler riskli dönemlerde bile büyüme ve gelişme fırsatlarını değerlendirme şansı bulabilirler.

1.6.2. Vergi İndirimleri Ve Muafiyetler

Vergi indirimleri ve muafiyetler, devlet tarafından KOBİ'lere sağlanan önemli finansal teşvikler arasında yer alır. Bu teşvikler, işletmelerin vergi yükünü hafifletir, nakit akışlarını iyileştirir ve özellikle finansal kriz dönemlerinde veya ekonomik dalgalanmalar sırasında mali dayanıklılıklarını artırır. Vergi indirimleri ve muafiyetleri, KOBİ'lerin yatırım yapma kapasitelerini genişletirken, aynı zamanda işletme giderlerini azaltarak operasyonel verimliliği ve rekabetçiliklerini artırma fırsatı sunar.

Birben ve Çakır (2022) tarafından yapılan çalışma, katılım banka fonlarının KOBİ'ler üzerindeki etkilerini incelerken, finansal destek mekanizmalarının işletmeler üzerindeki pozitif etkilerine dikkat çeker. Araştırma, vergi indirimleri ve muafiyetler gibi teşviklerin, katılım bankaları aracılığıyla sağlanan finansal desteklerle birlikte, KOBİ'lerin finansal yapılarını güçlendirme ve sürdürülebilir büyümelerini destekleme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir (Birben & Çakır, 2022). Bu teşvikler, işletmelerin daha geniş bir finansal kaynak havuzuna erişimini kolaylaştırarak, ekonomik zorluklar karşısında daha dirençli hale gelmelerine yardımcı olur.

Bouanani (2021), Fas örneğinde KOBİ'lerin performansı üzerine kurumsal yönetim açısından yaptığı araştırmada, vergi teşviklerinin işletmelerin yönetim yapılarını ve performanslarını nasıl etkileyebileceğini dolaylı olarak ele alır. Araştırma, etkili kurumsal yönetim uygulamalarının yanı sıra, devletin sağladığı vergi indirimleri ve muafiyetlerinin, KOBİ'lerin karlılığını ve piyasa konumunu iyileştirme kapasitesine sahip olduğunu vurgular (Bouanani, 2021). Bu tür teşvikler, işletmelerin maliyetlerini optimize etmelerine ve finansal performanslarını artırmalarına olanak tanır.

Vergi indirimleri ve muafiyetleri, KOBİ'lerin yatırım ve büyüme stratejilerinde önemli bir rol oynar. Bu teşvikler, işletmelerin yenilik yapma ve piyasada rekabet etme yeteneklerini desteklerken, aynı zamanda finansal sürdürülebilirlik ve büyüme için gerekli olan sermayeyi sağlar. Devlet tarafından sağlanan bu tür teşvikler, KOBİ'lerin ekonomik katkılarını maksimize etme ve ulusal ekonomiye olan katkılarını artırma potansiyeline sahiptir.

Vergi indirimleri ve muafiyetleri, KOBİ'ler için finansal krizlerden korunma ve ekonomik büyüme stratejilerinde kritik bir öneme sahiptir. Bu teşvikler, işletmelerin finansal yükünü hafifletir, yatırım ve inovasyon kapasitelerini artırır ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha dirençli bir yapıya sahip olmalarını sağlar. Bu nedenle, devletin KOBİ'lere yönelik vergi teşvik politikalarını sürekli olarak gözden geçirmesi ve işletmelerin değişen ihtiyaçlarına uygun hale getirmesi gerekmektedir. Devletin bu yönde atacağı adımlar, KOBİ'lerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yeteneklerini güçlendirecek ve onların uzun vadeli sürdürülebilir büyümelerine katkı sağlayacaktır. Özellikle yeni pazarlara giriş, araştırma ve geliştirme faaliyetleri ve dijital dönüşüm projeleri gibi alanlarda sağlanacak vergi teşvikleri, KOBİ'lerin yenilikçilik kapasitelerini ve pazardaki rekabetçiliklerini artıracaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KRİZLER VE KOBİ'LER ÜZERİNDE ETKİLERİ

2.1 SON FİNANSAL KRİZLER VE KOBİ'LERE ETKİSİ

Son finansal krizler, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Krizler, işletmelerin finansman kaynaklarına erişimlerini, likidite yönetimlerini ve genel iş performanslarını olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca, kriz dönemleri, işletmelerin pazar stratejilerini, müşteri ilişkilerini ve tedarik zinciri yönetimlerini yeniden değerlendirmelerini gerektirebilir.

Sarsıcı (2020), Adıyaman Organize Sanayi Sitesinde faaliyet gösteren KOBİ'lerde yaşanan krizlerin etkilerini incelerken, işletmelerin finansal kırılganlıklarının ve piyasa koşullarındaki değişikliklere adaptasyon zorluklarının altını çizer. Araştırma, özellikle finansal kriz dönemlerinde, işletmelerin karşılaştıkları zorluklara ve bu zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejilere odaklanır (Sarsıcı, 2020, s. 8-21). Bu çalışma, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde nasıl ciddi zorluklar yaşayabileceğini ve bu zorlukların üstesinden gelmek için esneklik ve yenilikçilik gerektirebileceğini göstermektedir.

Sayıl ve Hanedar (2023), COVID-19 krizine inovasyonla tepki veren KOBİ'ler üzerine yaptıkları incelemede, kriz dönemlerinin aynı zamanda yenilik ve dönüşüm için fırsatlar sunabileceğini vurgular. Araştırma, krizlere inovatif çözümler geliştirerek yanıt veren işletmelerin, bu zorlukları aşmakla kalmayıp, aynı zamanda rekabet avantajı elde edebileceklerini belirtir (Sayıl & Hanedar, 2023, s. 2780-2794). Bu, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde yenilikçilik ve adaptasyon yeteneklerinin kritik önem taşıdığını göstermektedir. KOBİ'lerin pandemi gibi küresel krizlere tepkileri, sadece mevcut zorluklara karşı koymakla kalmayıp, aynı zamanda işletmelerin uzun vadeli büyüme ve başarı yolculuklarında önemli bir dönüm noktası olabilir. Bu nedenle, işletmelerin kriz dönemlerinde yenilikçi stratejiler geliştirmeye ve esnekliklerini artırmaya yönelik desteklenmesi, toplumsal ve ekonomik refahın sürdürülmesinde kritik öneme sahip olduğu söylenebilir.

Serrasqueiro, Leitão ve Smallbone (2021), finansal kriz öncesi ve sonrası dönemde KOBİ'lerin büyümesi ve finansman kaynaklarına ilişkin bir analiz yaparak,

krizlerin işletmelerin finansman yapısı ve büyüme stratejileri üzerinde uzun vadeli etkiler bırakabileceğini ortaya koyar. Araştırma, finansal krizlerin KOBİ'lerin kredi erişimini sınırladığını ve bu durumun işletmelerin büyüme ve genişleme kapasitelerini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Serrasqueiro, Leitão & Smallbone, 2021, s. 6-21). Bu bulgular, kriz dönemlerinde finansman ve likidite yönetiminin KOBİ'ler için özellikle önemli olduğunu vurgular.

Son finansal krizler ve pandemi gibi küresel sağlık krizleri, KOBİ'ler üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Bu etkiler, işletmelerin finansal yapısından operasyonel süreçlerine ve pazar stratejilerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. KOBİ'lerin bu zorlukların üstesinden gelmesi ve uzun vadeli başarıyı sürdürmesi için, finansal esneklik, yenilikçilik, sosyal sorumluluk ve devlet desteklerinin entegre edilmesi gereken kapsamlı stratejiler geliştirmeleri önem taşıdığı düşünülmektedir.

2.1.1. Vaka Çalışmaları Ve Örnek Olay İncelemeleri

Vaka çalışmaları ve örnek olay incelemeleri, finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini anlamada derinlemesine bir yaklaşım sunar. Bu yöntemler, kriz dönemlerinde işletmelerin karşılaştıkları zorlukları, uyguladıkları stratejileri ve elde ettikleri sonuçları detaylı bir şekilde analiz ederek, benzer durumlarla karşılaşan diğer işletmelere yol gösterici bilgiler sağlayabilir.

Şahin (2021) tarafından yapılan literatür taraması, COVID-19 salgınının KOBİ'ler üzerindeki etkilerini kavramsal bir analizle ele alır. Bu çalışma, pandeminin KOBİ'lerin finansman erişimi, iş süreçleri ve piyasa konumları üzerinde yarattığı baskıları inceleyerek, işletmelerin bu zorluklarla nasıl başa çıktıklarını ve hangi adaptasyon stratejilerini uyguladıklarını ortaya koyar (Şahin, 2021, s. 466-489). Vaka çalışmaları, salgın döneminde bazı KOBİ'lerin hızlı bir şekilde dijitalleşmeye geçiş yaptıklarını, uzaktan çalışma modellerini entegre ettiklerini ve çevik yönetim tekniklerini benimsediklerini göstermektedir. Bu adaptasyonlar, işletmelerin kriz dönemlerinde operasyonel verimliliklerini korumalarına ve piyasa koşullarındaki değişikliklere hızlı yanıt vermelerine yardımcı olmuştur.

Şahin (2020) AR-GE ve inovasyonun KOBİ'lerin büyümesi ile ilişkisini incelediği çalışmada, finansal kriz dönemlerinde inovasyon ve Ar-Ge yatırımlarının

önemine vurgu yapar. Araştırma, inovatif faaliyetlerin ve Ar-Ge projelerinin, işletmelerin kriz dönemlerinde yeni fırsatlar yaratmasına ve piyasa taleplerine daha esnek bir şekilde yanıt vermesine olanak tanıdığını göstermektedir (Şahin, 2020). Özellikle, inovasyon odaklı KOBİ'ler, finansal krizler sırasında ve sonrasında daha hızlı büyüme ve iyileşme eğilimi göstermişlerdir.

Bu örnek olay incelemeleri ve vaka çalışmaları, KOBİ'lerin finansal krizler karşısında dayanıklılık gösterebilmeleri için adaptasyon, inovasyon ve çevik yönetim stratejilerinin ne kadar hayati olduğunu ortaya koyar. Aynı zamanda, devletin sağladığı destek mekanizmalarının, vergi indirimlerinin, kredi garantilerinin ve diğer finansal teşviklerin, işletmelerin bu zorluklarla başa çıkma kapasitesini nasıl artırabileceğine dair önemli bilgiler sunar. Sonuç olarak, bu vaka çalışmaları ve örnek olay incelemeleri, benzer zorluklarla karşılaşan diğer KOBİ'lere yönelik değerli içgörüler ve uygulanabilir stratejiler sağlar.

2.1.2. Sektörel Analiz: En Çok Etkilenen Sektörler Ve Nedenleri

Finansal krizler ve pandemiler gibi küresel zorluklar, sektörler arasında farklı düzeylerde etkilere yol açar. Bu etkilerin boyutu, sektörün özelliklerine, işletmelerin krizlere karşı dayanıklılığına ve sektördeki işletmelerin uygulayabileceği çeşitlendirme stratejilerine bağlı olarak değişiklik gösterir.

Şimşek (2023) tarafından yapılan araştırma, finansal teknolojilere uyumun Türkiye'de kripto paranın farkındalığına etkisi üzerine odaklanırken, finansal hizmetler sektörünün teknolojik dönüşümler karşısında nasıl etkilendiğini inceler. Bu çalışma, finansal okuryazarlığın ve teknolojik adaptasyonun, kriz dönemlerinde sektörlerin ve içindeki işletmelerin dayanıklılığını artırabileceğini göstermektedir (Şimşek, 2023). Finansal hizmetler sektörü, dijitalleşme ve teknolojik yeniliklerin hızla benimsenmesi gerektiğinden, pandemi gibi kriz dönemlerinde büyük bir dönüşüm yaşamıştır.

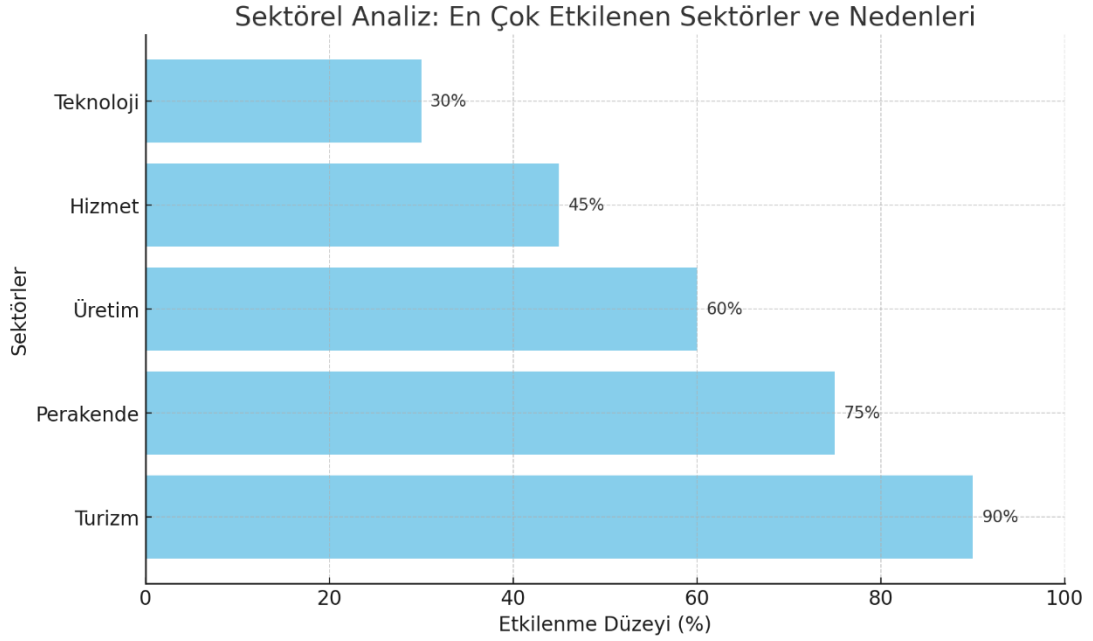
Taha ve Doğaner (2020), Covid-19 pandemisi ve ekonomik krizin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini değerlendiren çalışmalarında, özellikle perakende, turizm ve hizmet sektörlerinin bu krizden ciddi şekilde etkilendiğini belirtir. Araştırma, bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin, fiziksel etkileşim gereksinimleri ve tüketici

davranışlarındaki değişiklikler nedeniyle daha fazla zorluk yaşadığını vurgular (Taha & Doğaner, 2020, s. 128-145). Bu sektörler, pandemi nedeniyle uygulanan kısıtlamalardan ve tüketicilerin harcama alışkanlıklarındaki değişikliklerden doğrudan etkilenmiştir.

Tahtalı (2023), COVID-19 pandemisinin KOBİ'ler üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik yaptığı araştırmada, Elâzığ ve Malatya illerinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin deneyimlerine odaklanır. Bu çalışma, pandeminin özellikle küçük ölçekli işletmeler ve bölgesel ekonomiler üzerinde derin etkiler bıraktığını ortaya koyar (Tahtalı, 2023, s. 137-164). Bu etkiler arasında iş gücü ve operasyonel kapasite üzerindeki baskılar, tedarik zinciri kesintileri ve nakit akışı sorunları bulunmaktadır.

Finansal krizler ve pandemi gibi küresel zorluklar, sektörlerle ve içindeki KOBİ'lere farklı düzeylerde etki eder. En çok etkilenen sektörler genellikle yüksek düzeyde fiziksel etkileşime, tüketici harcamalarına bağılı faaliyetlere ve dışsal faktörlere duyarlı iş modellerine sahip olanlardır. Bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler, krizlere yanıt verme ve uzun vadeli dayanıklılık geliştirme konusunda özel stratejiler geliştirmek zorundadır. Bu stratejiler, teknolojik adaptasyon, finansal esneklik, operasyonel çeviklik ve pazar çeşitlendirme gibi unsurları içermelidir. Ayrıca, devletin sağladığı destekler ve sektörel teşvikler, bu zorlukların üstesinden gelmekte önemli bir role sahip olabilir.

Şekil 1: Sektörel Analiz: En Çok Etkilenen Sektörler ve Nedenleri

Taha ve Doğaner (2020) ile Tahtalı (2023) çalışmaları, COVID-19 pandemisinin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemekte ve bu süreçte en çok etkilenen sektörleri ve bu sektörlerin karşılaştığı zorlukları aydınlatmaktadır. Çubuk grafiğimizde sunulan yüzdelik etkilene düzeyleri, bu çalışmaların bulgularıyla uyumlu bir şekilde, sektörel bazda pandeminin farklı etkilerini göstermektedir.

Grafikte görüldüğü üzere, turizm sektörü pandemiden %90 oranında etkileneerek en yüksek zararı görmüş, bu yüksek oran sektörün doğası gereği insan hareketliliğine ve yüz yüze etkileşime dayalı olmasından kaynaklanmaktadır. Taha ve Doğaner (2020) çalışmasında belirtilen politika önerileri, turizm sektörüne yönelik özel destek paketlerinin ve teşviklerin önemini vurgulamakta, bu sektördeki KOBİ'lerin ayakta kalabilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını önermektedir.

Perakende sektörü %75 ile ikinci sırada gelmekte olup, özellikle fiziksel mağazaların kapanması, tüketici davranışlarının değişimi ve çevrimiçi alışverişe yönelimin artması gibi faktörlerle karşılaşmıştır. Tahtalı'nın (2023) çalışması, perakende sektöründe dijital dönüşümün ve çevrimiçi satış kanallarının geliştirilmesinin önemini vurgulamakta, bu yolla pandeminin olumsuz etkilerinin hafifletilebileceğini öne sürmektedir.

Üretim (%60), hizmet (%45) ve teknoloji (%30) sektörleri de pandemiden etkilenmiş olup, etkilenme düzeyleri sektörlerin pandemiye adaptasyon kapasiteleri ve iş modellerinin esnekliği ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle teknoloji sektörünün düşük etkilenme oranı (%30), bu sektörün yenilikçilik ve dijital dönüşüm yoluyla krizi fırsata çevirebilme yeteneğini göstermektedir.

Bu çalışmaların bulguları, pandeminin KOBİ'ler üzerindeki etkisinin sektöre göre değişkenlik gösterdiğini, ancak doğru politika müdahaleleri ve stratejik planlamalarla bu etkilerin hafifletilebileceğini ortaya koymaktadır. Sektörel analiz, krize yanıt verme stratejilerinin ve destek mekanizmalarının tasarlanmasında kritik bir rol oynamakta, KOBİ'lerin pandemi sonrası toparlanma süreçlerinde rehberlik etmektedir.

2.2. KOBİ'LERİN FİNANSAL KRİZLERE TEPKİLERİ

Finansal krizler, KOBİ'ler için önemli zorluklar yaratırken, işletmelerin bu zorluklara verdikleri tepkiler, onların kriz dönemlerini nasıl yönettiğini ve bu süreçlerden nasıl etkilendiğini anlamak için kritik öneme sahiptir. KOBİ'lerin krizlere tepkileri, kurumsallaşma düzeyleri, pazar adaptasyonu ve yenilikçilik kapasiteleri gibi bir dizi faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

1. Kurumsallaşmanın Rolü:

Tarhan (2022) tarafından yapılan araştırma, KOBİ'lerde kurumsallaşmanın firma performansı üzerindeki etkisini inceler. Çalışma, kurumsallaşmış işletmelerin, belirlenmiş politika ve prosedürleri, net yönetim yapıları ve karar alma mekanizmaları sayesinde, kriz dönemlerinde daha esnek ve dirençli olduğunu ortaya koyar (Tarhan, 2022). Bu, kurumsallaşmanın, KOBİ'lerin finansal krizlere daha etkili tepkiler vermesine ve operasyonel süreçlerini daha iyi yönetmesine olanak tanıdığını göstermektedir.

2. Sermaye Piyasaları Üzerine Etki:

Temir (2020), COVID-19'un sermaye piyasaları üzerine etkilerini incelediği çalışmada, kriz dönemlerinde finansman erişiminin zorlaşabileceğini ve bu durumun KOBİ'lerin likidite yönetimini olumsuz etkileyebileceğini belirtir. Araştırma, sermaye piyasalarındaki dalgalanmaların, özellikle finansman ve yatırım

kararlarında önemli değişikliklere neden olabileceğini vurgular (Temir, 2020, s. 50-66). Bu, KOBİ'lerin finansal krizlere tepkilerinde, finansman kaynaklarını çeşitlendirme ve maliyet yönetimi stratejilerini gözden geçirme ihtiyacını ortaya koyar.

3. Felaketten Korunma:

Thorgren ve Williams (2020), gelişmekte olan bir kriz sırasında KOBİ'lerin hayatta kalma stratejilerini analiz eder. Çalışma, işletmelerin kriz öncesi dönemde proaktif risk yönetimi uygulamaları ve acil durum planları geliştirmelerinin, yaklaşan felaketlerden korunmalarına yardımcı olduğunu gösterir (Thorgren & Williams, 2020, e00187). Ayrıca, işletmelerin kriz dönemlerinde adaptasyon ve yenilikçilik kapasitelerini artırarak, pazar değişikliklerine ve tüketici davranışlarındaki dalgalanmalara hızla yanıt verebildiklerini belirtir. Bu, KOBİ'lerin finansal krizlere tepkilerinin, yalnızca mevcut zorlukları yönetmekle kalmayıp, aynı zamanda kriz dönemlerini fırsata çevirebilmek için yenilikçi yaklaşımlar benimsemeleri gerektiğini vurgular.

4. Risk Yönetimi ve Adaptasyon Stratejileri:

Thorgren ve Williams'ın (2020) çalışması, KOBİ'lerin gelişmekte olan krizler karşısında nasıl hayatta kaldıklarını ve felaketlerden nasıl korunduklarını inceler. Araştırma, işletmelerin önceden hazırlıklı olmanın ve kriz öncesi risk yönetimi planları geliştirmenin önemini vurgular (Thorgren & Williams, 2020, e00187). Bu planlar, işletmelerin beklenmedik durumlara hızlı yanıt verebilmelerini, operasyonel süreçlerini koruyabilmelerini ve pazar koşullarındaki değişikliklere esnek bir şekilde uyum sağlayabilmelerini sağlar.

Topcu ve Korkmaz (2021), savunma tedarik projelerinde risk yönetiminin önemine odaklanırken, bu konseptin KOBİ'ler için de geçerli olduğunu gösterir. Çalışma, etkin risk yönetimi uygulamalarının, işletmelerin kriz dönemlerinde karşılaşabilecekleri potansiyel sorunları öngörmelerine ve bu sorunlara proaktif çözümler geliştirmelerine yardımcı olabileceğini belirtir (Topcu & Korkmaz, 2021, s. 319-356). Bu, KOBİ'lerin finansal krizlere tepkilerinin, sadece mevcut zorlukları yönetmekle kalmayıp, aynı zamanda gelecekteki riskleri minimize etmek için kapsamlı bir planlama yapmaları gerektiğini vurgular.

Türk, Erkan ve Erdoğan (2022) tarafından yapılan çalışma, mekansal planlama ve nüfus hesaplama yöntemleri üzerine odaklanır ve dolaylı olarak, KOBİ'lerin pazar analizi ve demografik değişikliklere uyum sağlama kapasitesinin önemini gösterir. Araştırma, işletmelerin pazar dinamiklerini ve tüketici davranışlarındaki değişimleri anlamalarının, kriz dönemlerinde stratejik karar alma süreçlerini güçlendireceğini ortaya koyar (Türk, Erkan & Erdoğan, 2022). Bu, KOBİ'lerin finansal krizlere tepkilerinde, pazar araştırması ve demografik analizlerin önemli bir rol oynadığını gösterir.

2.2.1. Kriz Anında Finansman Çözümleri

Finansal krizler, KOBİ'ler için ciddi finansman zorluklarına yol açabilir. Ancak, bu dönemlerde uygulanan etkili finansman çözümleri, işletmelerin likidite sorunlarını çözmelerine, operasyonel faaliyetlerini sürdürmelerine ve uzun vadede sağlıklı bir finansal yapıya kavuşmalarına yardımcı olabilir.

YAŞAR (2022) tarafından yapılan araştırma, ekonomik krizin KOBİ'ler üzerine etkisini Kahramanmaraş'ta gerçekleştirilen bir alan araştırmasıyla incelemektedir. Çalışma, kriz dönemlerinde KOBİ'lerin karşılaştığı finansman sorunlarını ve bu sorunların işletmelerin genel performansı üzerindeki etkilerini ele alır (YAŞAR, 2022, s. 45-67). Araştırma, aynı zamanda, kriz dönemlerinde devlet desteklerinin, kredi garantilerinin ve alternatif finansman yöntemlerinin (örneğin, melek yatırımcılar, kitle fonlaması) önemini vurgular. Bu tür finansman çözümleri, işletmelerin nakit akışı sorunlarını hafifletebilir ve krizden sağlam bir şekilde çıkış yapmalarını sağlayabilir.

Yazdanfar ve Öhman (2020), İsveç'teki KOBİ'ler arasında mali sıkıntının belirleyicileri üzerine yaptıkları ampirik çalışmada, işletmelerin finansal krizlerde nasıl mali sıkıntı yaşadıklarını ve bu sıkıntılara nasıl tepki verdiklerini analiz eder. Araştırma, özellikle finansal yönetim uygulamalarının ve likidite rezervlerinin, kriz dönemlerinde işletmelerin mali sağlamlığını korumada kritik faktörler olduğunu göstermektedir (Yazdanfar & Öhman, 2020, s. 547-560). Çalışma, ayrıca, işletmelerin finansman erişimlerini genişletmek için alternatif finansman kaynaklarına yönelmelerinin önemini vurgular.

Bu bulgular, kriz anında KOBİ'ler için etkili finansman çözümlerinin önemini ortaya koymaktadır. Finansman sorunlarının üstesinden gelmek için, işletmelerin mevcut finansman kaynaklarını çeşitlendirmeleri, maliyetleri düşürmek için operasyonel verimliliği artırmaları ve likiditeyi korumak için dikkatli bir şekilde nakit yönetimi yapmaları gerekmektedir. Ayrıca, devlet destek programlarına ve alternatif finansman yöntemlerine erişim, işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamada ve kriz dönemlerinde finansal dirençlerini artırmada önemli bir rol oynayabilir. Bu stratejiler, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde finansal zorlukların üstesinden gelmelerine ve uzun vadeli büyüme ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilir.

2.2.2. Teknolojik Adaptasyon Ve Yenilikçi Yaklaşımlar

Finansal krizler ve diğer zorlayıcı dönemler, KOBİ'ler için teknolojik adaptasyon ve yenilikçi yaklaşımların önemini artırır. Bu süreçler, işletmelerin operasyonel verimliliğini artırmalarına, pazar erişimlerini genişletmelerine ve müşteri ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt vermelerine olanak tanır.

Yılmaz, Doğan ve Özdemir (2021), cari açık sorununa KOBİ'lerin dış ticaretten aldıkları payı artırma stratejisinin etkin bir çözüm olup olamayacağını inceledikleri çalışmalarında, teknolojik adaptasyonun ve yenilikçi yaklaşımların önemine dikkat çeker. Araştırma, KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğini artırmanın, teknolojik yeteneklerini geliştirmek ve yenilikçi ürünler sunmak yoluyla mümkün olduğunu vurgular (Yılmaz, Doğan & Özdemir, 2021, s. 697-723). Bu, işletmelerin kriz dönemlerinde bile büyüme ve genişleme fırsatlarını değerlendirebileceklerini gösterir.

Yoldaş (2023), KOBİ'lerin dijital pazarlama araçlarından, özellikle de sosyal medya kullanımının, yenilikçi rekabet yaklaşımı üzerindeki etkisini ve bu süreçte bilgi güvenliği farkındalığının oynadığı aracılık rolünü inceler. Çalışma, dijital teknolojilerin ve pazarlama araçlarının, KOBİ'lerin pazarlama stratejilerini yeniden şekillendirme ve daha geniş bir müşteri kitlesine ulaşma konusunda kritik öneme sahip olduğunu ortaya koyar (Yoldaş, 2023). Ayrıca, bilgi güvenliği farkındalığının, teknolojik adaptasyon süreçlerinde önemli bir güven faktörü olduğunu belirtir.

Yüksel (2023), ticaretin kolaylaştırılmasında uluslararası organizasyonların ve Türkiye'nin durumunu ele aldığı çalışmasında, teknolojik adaptasyonun uluslararası ticaret ve işletmeler için ne kadar önemli olduğunu vurgular. Araştırma, teknolojinin ticaret süreçlerini kolaylaştırdığını ve KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda daha etkin bir şekilde yer alabilmeleri için yenilikçi çözümler sunduğunu gösterir (Yüksel, 2023, s. 888-911). Bu, işletmelerin küresel ticarete rekabet avantajı kazanmaları için teknolojik adaptasyon ve yenilikçi yaklaşımları benimsemelerinin önemini ortaya koyar.

Teknolojik adaptasyon ve yenilikçi yaklaşımlar, KOBİ'lerin finansal krizler ve diğer zorlayıcı dönemlerde başarılı olmaları için kritik faktörlerdir. Bu süreçler, işletmelerin pazar dinamiklerine hızla uyum sağlamalarını, operasyonel verimliliklerini artırmalarını ve müşteri ihtiyaçlarına yenilikçi çözümler sunmalarını sağlar. Ayrıca, dijital teknolojilerin ve sosyal medyanın etkin kullanımı, KOBİ'lerin pazarlama stratejilerini geliştirmelerine ve geniş bir müşteri tabanına ulaşmalarına olanak tanır. Bu yaklaşımlar, aynı zamanda uluslararası ticarete de önemli bir role sahip olup, işletmelerin global pazarlarda daha rekabetçi ve görünür olmalarını sağlar. Teknolojik adaptasyon, işletmelerin süreçlerini dijitalleştirerek, tedarik zinciri yönetimini iyileştirmelerine ve müşteri hizmetlerinde verimlilik kazanmalarına yardımcı olur. Yenilikçi yaklaşımlar ise, ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi, yeni iş modellerinin oluşturulması ve pazarlara yeni bir perspektiften yaklaşılması anlamına gelir.

2.3. BULGULARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Bu bölümde, KOBİ'lerin finansal krizlere tepkileri, devlet politikaları ve destek mekanizmaları, teknolojik adaptasyon ve yenilikçilik yaklaşımları ile ilgili bulguların karşılaştırmalı bir analizi sunulmaktadır. Kurt (2023), Küçüköğlu (2020) ve Lim, Morse ve Yu (2020) tarafından yapılan araştırmalar, bu analiz için önemli bir temel oluşturur.

Kurt'un (2023) çalışması, Türkiye'de yeşil muhasebe bilgi ve denetim düzeyine odaklanarak, sürdürülebilirlik uygulamalarının işletmelerin finansal performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini gösterir. Bu bulgular,

KOBİ'lerin çevresel sorumluluklarını yerine getirmelerinin, finansal kriz dönemlerinde bile müşteri ve yatırımcı güvenini artırabileceğini ve uzun vadeli rekabet avantajı sağlayabileceğini belirtir (Kurt, 2023).

Küçükoğlu'nun (2020) araştırması, otomotiv sektöründe risk yönetiminin durumunu inceler ve etkili risk yönetimi uygulamalarının işletmelerin krizlere karşı daha dirençli hale gelmesine nasıl yardımcı olabileceğini vurgular. Çalışma, KOBİ'lerin riskleri doğru bir şekilde belirleyebilmeleri, değerlendirebilmeleri ve yönetebilmeleri durumunda, finansal sıkıntıları en aza indirebileceklerini ve iş sürekliliklerini sağlayabileceklerini gösterir (Küçükoğlu, 2020).

Lim, Morse ve Yu (2020) tarafından yapılan araştırma ise, küresel krizin KOBİ'lerin büyümesi üzerindeki etkisini kaynak sistemi perspektifinden inceler. Çalışma, kriz dönemlerinde kaynakların etkin yönetiminin ve adaptasyon kapasitesinin, işletmelerin büyüme ve sürdürülebilirlik şanslarını önemli ölçüde artırabileceğini belirtir. Araştırma ayrıca, KOBİ'lerin teknolojik adaptasyon ve yenilikçilik yoluyla krizlerden güçlenerek çıkabileceklerini gösterir (Lim, DS et al., 2020).

Karşılaştırmalı analiz, KOBİ'lerin finansal krizlere ve ekonomik zorluklara karşı geliştirdikleri çeşitli stratejilerin etkinliğini ortaya koymaktadır. Yeşil muhasebe ve sürdürülebilirlik uygulamaları, risk yönetimi ve kaynak yönetimi stratejileri, teknolojik adaptasyon ve yenilikçilik, KOBİ'lerin zor dönemlerde hayatta kalabilmelerini ve hatta büyüebilmelerini sağlayan kritik faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, devlet politikaları ve destek mekanizmalarının, bu stratejileri destekleyici ve hızlandırıcı bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Bu bulgular, KOBİ'lerin ve politika yapıcılarının, ekonomik zorluklarla başa çıkmak için bütüncül ve çok yönlü yaklaşımları benimsemeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Finansal krizler ve pandemi gibi ekonomik zorluklar sırasında KOBİ'lerin karşılaştığı çeşitli dinamikler ve bu durumlarla başa çıkma stratejileri üzerine yapılan araştırmaların bulguları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Kurt (2023), Küçükoğlu (2020), Lim et al. (2020), Mehmet (2022), Moya-Martínez ve Del Pozo-Rubio (2021), ve Muhammed ve Demir (2023) tarafından yapılan çalışmalar, bu analizin temelini oluşturmaktadır.

Kurt (2023) tarafından yapılan çalışma, Türkiye'de yeşil muhasebe ve denetim uygulamalarının seviyesine odaklanırken, bu uygulamaların kriz dönemlerinde KOBİ'lerin finansal ve operasyonel performansı üzerindeki potansiyel etkilerine işaret eder. Çalışma, sürdürülebilirlik ve çevresel duyarlılık konularının, KOBİ'lerin krizlere adaptasyon süreçlerinde giderek daha önemli hale geldiğini göstermektedir (Kurt, 2023).

Küçükoğlu (2020), otomotiv sektöründe risk yönetimi uygulamalarının incelendiği çalışmasıyla, etkin risk yönetimi stratejilerinin KOBİ'lerin kriz dönemlerinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yeteneklerini nasıl güçlendirebileceğini vurgular. Araştırma, risk yönetiminin ön plana çıktığı ve işletmelerin gelecekteki potansiyel krizlere karşı daha hazırlıklı olmalarını sağlayan bir araç olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtir (Küçükoğlu, 2020).

Lim et al. (2020) tarafından yapılan çalışma, küresel krizin KOBİ'lerin büyümesi üzerindeki etkisini kaynak sistemleri perspektifinden inceler ve kriz dönemlerinde kaynakların etkin yönetiminin önemini ortaya koyar. Araştırma, işletmelerin mevcut kaynaklarını en iyi şekilde kullanarak ve yenilerini entegre ederek krizlere karşı daha dirençli hale gelebileceklerini göstermektedir (Lim et al., 2020).

Mehmet (2022), pandemi ve ekonomik durgunluk süreçlerinde KOBİ'lerin sosyoekonomik önemini vurgulayan çalışmasıyla, bu işletmelerin ekonomi üzerindeki etkilerini ve kriz dönemlerinde karşılaştıkları finansal zorlukları ele alır. Araştırma, devletin ve uluslararası kuruluşların KOBİ'lere yönelik desteklerinin önemini ve bu desteklerin işletmelerin ayakta kalmasına nasıl katkıda bulunduğunu gösterir (Mehmet, 2022).

Moya-Martínez ve Del Pozo-Rubio (2021), 2008 mali krizinin İspanyol turizm sektöründeki KOBİ'lerin finansmanı üzerindeki etkilerini incelerken, kriz dönemlerinde finansmana erişimde yaşanan zorluklara ve bu zorlukların üstesinden gelmek için alınabilecek derslere dikkat çeker. Çalışma, finansal desteklerin ve teşviklerin, kriz dönemlerinde işletmeler için hayati öneme sahip olduğunu vurgular (Moya-Martínez & Del Pozo-Rubio, 2021).

Muhammed ve Demir (2023), KOBİ'lerin Endüstri 4.0 hazırlık ve olgunluk seviyelerinin belirlenmesi üzerine odaklanan çalışmalarında, teknolojik

adaptasyonun ve dijital dönüşümün KOBİ'ler için ne kadar kritik olduğunu ortaya koyar. Araştırma, Şanlıurfa imalat sanayisindeki KOBİ'leri inceleyerek, Endüstri 4.0'a adaptasyonun işletmelerin rekabetçiliklerini nasıl artırdığını ve kriz dönemlerinde sürdürülebilir büyümeyi desteklediğini gösterir (Muhammed & Demir, 2023). Bu bulgular, dijital dönüşüm ve teknolojik yatırımların, KOBİ'lerin ekonomik zorluklara adaptasyonu ve krizlerden daha güçlü çıkabilmesi için kritik öneme sahip olduğunu vurgular.

Karşılaştırmalı analizden çıkan genel bulgular, KOBİ'lerin ekonomik zorluklarla başa çıkma stratejilerinin çeşitliliğini ve bu stratejilerin etkinliğini artırmak için devlet ve uluslararası kuruluşların sağladığı desteklerin önemini vurgular. Finansal destekler, teknolojik adaptasyon, risk yönetimi ve sürdürülebilirlik ve yeşil muhasebe uygulamaları gibi alanlarda yapılan politika önerileri ve uygulamalar, KOBİ'lerin krizlere daha dirençli hale gelmesine, büyümeye devam etmesine ve pazar koşullarına uyum sağlamasına yardımcı olabilir.

Bu çalışmalar, KOBİ'lerin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmede etkili olan çeşitli faktörleri ve bu faktörlerin nasıl optimize edilebileceğini göstermektedir. KOBİ'ler için finansal destekler ve teşvikler, teknolojik adaptasyon ve yenilikçi yaklaşımlar, risk yönetimi ve yeşil muhasebe uygulamaları gibi alanlarda geliştirilen politikalar, işletmelerin sadece mevcut zorluklarla başa çıkmasına değil, aynı zamanda gelecekteki potansiyel krizlere karşı daha hazırlıklı olmasına olanak tanır. Bu nedenle, devletlerin ve uluslararası kuruluşların KOBİ'lere yönelik stratejik destekleri, bu işletmelerin ekonomik toparlanma süreçlerinde ve sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşmalarında kritik bir rol oynamaktadır.

2.3.1. Sektörel Ve Coğrafi Karşılaştırmalar

Sektörel ve coğrafi karşılaştırmalar, KOBİ'lerin ekonomik zorluklar karşısındaki direnç ve adaptasyon yeteneklerini anlamada kritik bir öneme sahiptir. Bu tür karşılaştırmalar, farklı sektörlerin ve coğrafyaların krizlere olan tepkilerini, uyguladıkları stratejileri ve devlet ile uluslararası kuruluşlardan aldıkları desteğin etkinliğini değerlendirmeyi amaçlar. Gošnik ve Stubej (2022), Gökdemir (2023), ve

Güler ve Kırbaşlar (2020) tarafından yapılan çalışmalar, bu karşılaştırmalara ışık tutar.

Gošnik ve Stubelj (2022) tarafından yapılan araştırma, KOBİ'lerde iş süreci yönetimi ve riske göre ayarlanmış performansı inceler. Çalışma, farklı sektörlerdeki işletmelerin risk yönetimi ve iş süreci yönetimi uygulamalarının performansları üzerindeki etkisini karşılaştırır (Gošnik & Stubelj, 2022, s. 659-675). Bulgular, etkin iş süreci yönetimi ve risk değerlendirmesi uygulamalarının, işletmelerin krizlere daha iyi uyum sağlamalarına ve operasyonel verimliliklerini artırmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu, sektörel bazda farklılıklar gösterse de genel olarak risk yönetiminin önemini vurgular.

Gökdemir (2023), COVID-19 pandemi döneminde BIST'da işlem gören bankaların finansal desteğinin farklı kriterlere göre değerlendirilmesini çok kriterli karar analizi yöntemiyle inceler. Araştırma, pandemi döneminde finansal sektörün KOBİ'lere sağladığı desteklerin etkinliğini coğrafi bazda karşılaştırır ve bu desteklerin işletmelerin finansal sürdürülebilirliği üzerindeki etkisini değerlendirir (Gökdemir, 2023). Çalışma, finansal desteklerin uygulanış biçiminin ve kapsamının, coğrafi faktörlere göre farklılık gösterebileceğini ve bu farklılıkların işletmelerin krizden toparlanma süreçlerine etki edebileceğini ortaya koyar.

Güler ve Kırbaşlar (2020), teknoloji transfer ofislerinin üniversite-sanayi iş birliğindeki rolünü ele alır. Araştırma, teknoloji transfer ofislerinin KOBİ'lerin inovasyon kapasitelerini ve teknolojik adaptasyon yeteneklerini artırma konusunda önemli bir aracı olduğunu vurgular (Güler & Kırbaşlar, 2020). Bu, özellikle yüksek teknoloji sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'ler için geçerlidir ve coğrafi konumun, iş birliği fırsatları ve inovasyon ekosistemine erişim açısından önemli bir faktör olduğunu gösterir.

Bu karşılaştırmalar, sektörel ve coğrafi çeşitliliklerin, KOBİ'lerin krizlere tepkilerinde ve uyguladıkları adaptasyon stratejilerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Devlet politikaları ve uluslararası destek mekanizmaları, bu çeşitliliği dikkate alarak, işletmelerin özel ihtiyaçlarına yönelik daha hedeflenmiş ve etkili çözümler sunmalıdır. Özellikle, sektörel özellikler ve coğrafi konumlar, KOBİ'lerin krizlerden etkilenme derecesini ve bu krizlere karşı geliştirebilecekleri direnç mekanizmalarını farklılaştırmaktadır. Bu nedenle, politika yapıcılar ve

uluslararası destek kuruluşları, bu farklılıkları tanıyarak ve anlayarak, her bir sektörün ve coğrafi alanın benzersiz ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde özelleştirilmiş programlar ve teşvikler geliştirmelidir.

2.3.2. Uluslararası Örneklerle Karşılaştırma

Uluslararası örneklerin karşılaştırmalı analizi, KOBİ'lerin farklı ülkelerdeki ekonomik krizler ve zorluklar karşısındaki yönetim stratejileri, adaptasyon süreçleri ve başa çıkma mekanizmaları hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Belas et al. (2020), Beliaeva et al. (2020) ve Benz ve Chatterjee (2020) tarafından yapılan çalışmalar, bu karşılaştırmalar için zengin bir kaynak sağlar.

Belas, Amoah, Petr  kov  , Kljuchnikava ve Bilan (2020) tarafından yapılan çalışma, hizmet sektöründeki KOBİ yönetiminin seçilmiş faktörlerini inceler. Araştırma, hizmet sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin müşteri memnuniyeti, hizmet kalitesi ve pazarlama stratejilerine odaklanarak kriz dönemlerinde nasıl ayakta kaldıklarını ve büyüdüklerini ortaya koyar (Belas et al., 2020). Bu   alışma, farklı coğrafi bölgelerdeki hizmet sektörü KOBİ'lerinin benzer zorluklarla karşılaştığını ve müşteri odaklı yaklaşımların bu zorlukların üstesinden gelmede etkili olduğunu gösterir.

Beliaeva, Shirokova, Wales ve Gafforova (2020), ekonomik krizler sırasında KOBİ performansı üzerinde stratejik yönelim etkilerini, değiş tokuşlar ve kaynak kullanılabilirliği ile yapılan yapılandırımları ele alır. Çalışma, stratejik esneklik ve kaynak yönetiminin, kriz dönemlerinde KOBİ'lerin performansını artırma potansiyeline sahip olduğunu belirtir (Beliaeva et al., 2020). Bu bulgular, uluslararası bağlamda KOBİ'lerin krizlere adaptasyon süreçlerinde stratejik planlamanın ve kaynakların etkin kullanımının önemini vurgular.

Benz ve Chatterjee (2020), KOBİ'ler için bir siber güvenlik değerlendirme aracını tanıtır. Araştırma, siber güvenliğin, özellikle dijitalleşme süreçlerinde önemli bir yer tuttuğu günümüz iş dünyasında, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde karşılaştıkları zorluklar arasında giderek daha fazla önem kazandığını ortaya koyar (Benz & Chatterjee, 2020). Çalışma, farklı ülkelerdeki KOBİ'lerin siber güvenlik tehditlerine

karşı ne kadar hazırlıklı olduğunu ve bu hazırlığın işletmelerin genel dayanıklılığı üzerindeki etkisini karşılaştırır.

Bu uluslararası örneklerle yapılan karşılaştırmalı analiz, KOBİ'lerin krizlere yanıt verme ve adaptasyon stratejilerinin çeşitliliğini ve bu stratejilerin etkinliğini artırmak için gereken politika önerilerini ve uygulama sonuçlarını göstermektedir. Ayrıca, farklı ülkelerdeki KOBİ'lerin karşılaştığı benzer zorlukların yanı sıra, coğrafi ve sektörel özelliklere bağlı olarak ortaya çıkan farklılıkları da ortaya koymaktadır. Bu çeşitlilik, küresel ve yerel düzeyde KOBİ'lere yönelik destek mekanizmalarının ve politikalarının tasarımında dikkate alınmalıdır.

Belas, Amoah, Petr  kov  , Kljuchnikava ve Bilan (2020) tarafından yapılan çalışma, hizmet sektöründeki KOBİ yönetiminin seçilmiş faktörlerine odaklanır ve bu sektördeki işletmelerin kriz dönemlerinde uyguladıkları başarı stratejilerini inceler. Araştırma, müşteri ilişkileri yönetimi, hizmet kalitesi ve yenilikçilik gibi alanlarda güçlü performans gösteren KOBİ'lerin, ekonomik zorluklara daha iyi adapte oldu  ğunu ve bu dönemlerden güçlenerek çıkabildiğini göstermektedir (Belas et al., 2020). Bu bulgular, hizmet sektöründeki KOBİ'ler için özel olarak tasarlanmış destek programlarının önemini vurgular.

Beliaeva, Shirokova, Wales ve Gafforova (2020), ekonomik krizler sırasında KOBİ performansı üzerinde stratejik yönelimlerin, kaynak değiş toku    larının ve kaynak kullanılabilirliğinin etkilerini inceler. Çalışma, kriz dönemlerinde kaynakların etkin kullanımının ve stratejik esnekliğin, işletmelerin krizlerden fayda sağlamalarına ve performanslarını artırmalarına olanak tanıdığını ortaya koyar (Beliaeva et al., 2020). Bu, farklı coğrafi bölgelerdeki KOBİ'lerin, mevcut kaynakları yeniden yapılandırma ve stratejik yönelimlerini krizlere uygun hale getirme konusunda çeşitli yaklaşımlar uygulayabileceğini gösterir.

Benz ve Chatterjee (2020) tarafından yapılan çalışma ise, KOBİ'ler için geliştirilmiş bir siber güvenlik değerlendirme aracını ele alır ve dijital d  n    m süreçlerinde siber güvenliğin önemini vurgular. Araştırma, siber güvenlik önlemlerinin ve bilinç düzeyinin, işletmelerin dijital altyapılarını korumaları ve siber saldırılar karşısında dirençli olmaları için kritik olduğunu gösterir (Benz & Chatterjee, 2020). Bu, uluslararası örneklerle yapılan karşılaştırmada, teknolojik

adaptasyon ve siber güvenliğe yönelik desteklerin ve politikaların önemini ortaya koyar.

Uluslararası örneklerle yapılan bu karşılaştırmalı analiz, KOBİ'lerin krizlere yanıt verme kapasitelerini etkileyen çok sayıda faktör olduğunu göstermektedir. Bu faktörler arasında sektörel özellikler, coğrafi konum, stratejik yönelimler, kaynak kullanımı ve teknolojik kapasite gibi unsurlar bulunmaktadır. Dolayısıyla, KOBİ'lere yönelik politika önerileri ve destek mekanizmaları, bu çeşitliliği ve işletmelerin özel ihtiyaçlarını dikkate alarak tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Böylece, işletmelerin ekonomik zorluklar karşısında daha dirençli ve esnek olmaları sağlanabilir, küresel ve yerel düzeyde ekonomik toparlanma ve sürdürülebilir büyüme hedeflerine katkıda bulunulabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE UYGULAMA STRATEJİLERİ

3.1. BULGULAR VE ANALİZ, ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu tezde, anket ve mülakat gibi birincil veri toplama yöntemlerinin kullanılmadığı bir araştırma metodolojisi benimsenmiştir. Bunun yerine, mevcut literatürün derinlemesine incelenmesi ve mevcut verilerin analizi yoluyla finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkileri konusunda kapsamlı bir anlayış geliştirilmiştir. Bu metodoloji, özellikle geniş kapsamlı konuların incelenmesinde ve teorik çerçevelerin oluşturulmasında etkili olabilir.

1. Araştırma Yöntemi:

- Literatür Taraması: Bu araştırma, finansal krizler ve pandemiler gibi olayların KOBİ'ler üzerindeki etkilerini anlamak için geniş bir literatür taraması yapmaktadır. İncelenen literatür, akademik makaleler, sektörel raporlar, devlet yayınları ve uluslararası kuruluşların raporlarını içermektedir. Bu çeşitlilik, konu hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunar ve farklı perspektiflerin değerlendirilmesine olanak tanır.

- Sekonder Veri Analizi: Araştırma, finansal krizlerin etkilerini ölçmek ve analiz etmek için mevcut sekonder verileri kullanır. Bu, çeşitli veri kaynaklarından toplanan istatistiksel bilgiler, ekonomik göstergeler ve sektörel performans verilerini içerir. Sekonder veri analizi, belirli sektörlerin ve KOBİ'lerin kriz dönemlerinde nasıl performans gösterdiğine dair detaylı bilgiler sağlar.

2. Araştırma Yaklaşımı:

- Kavramsal Analiz: Tez, finansal krizler ve KOBİ'ler üzerindeki etkileri konusunda kavramsal bir çerçeve geliştirir. Bu çerçeve, krizlerin işletmelere etkisi, işletmelerin bu etkilere karşı aldığı önlemler ve kriz sonrası dönemde toparlanma stratejileri gibi konuları kapsar.

- Trend Analizi: Araştırma, finansal krizler öncesi ve sonrası dönemlerde KOBİ'lerin ekonomik performansındaki trendleri incelemektedir. Bu analiz, krizlerin işletmeler üzerindeki uzun vadeli etkilerini değerlendirmeye yardımcı olur.

Bu araştırma metodolojisi, finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini anlamak için kapsamlı bir temel sağlar. Anket ve mülakat gibi birincil veri toplama yöntemlerinin kullanılmaması, çalışmanın odak noktasını mevcut literatürün ve verilerin analizine yönlendirir. Bu yaklaşım, araştırmanın genel kapsamını ve güvenilirliğini artırarak, konu hakkında derinlemesine bir anlayış ve kapsamlı bir analiz sunar.

3.1.1. Veri Toplama Teknikleri

Bu tez çalışmasında, anket ve mülakat gibi birincil veri toplama yöntemlerine başvurulmamıştır. Bunun yerine, araştırmanın doğasına uygun olarak, mevcut literatür ve veriler üzerinden bir dizi veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu teknikler, konuyla ilgili derinlemesine bir anlayış sağlamak ve finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini analiz etmek için gereklidir.

1. Literatür Taraması:

- Akademik Makaleler: Peer-review sürecinden geçmiş akademik dergilerde yayımlanmış makaleler, konu hakkında teorik ve empirik bilgiler sağlar. Bu makaleler, finansal krizler ve KOBİ'lerin performansı üzerine yapılmış önceki çalışmaların bulgularını içerir.

- Sektörel Raporlar: Sektörel analizler ve raporlar, belirli sektörlerin kriz dönemlerinde nasıl etkilendiğine dair değerli bilgiler sunar. Bu raporlar, ticaret odaları, endüstri birlikleri ve diğer profesyonel kuruluşlar tarafından yayımlanabilir.

- Devlet Yayınları: Hükümetler ve kamu kurumları tarafından hazırlanan istatistiksel veriler, ekonomik göstergeler ve politika analizleri, makroekonomik çerçevede krizlerin etkilerini değerlendirmede kullanılır.

- Uluslararası Kuruluşların Raporları: Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların yayımladığı raporlar, küresel ekonomik koşullar ve krizlerin uluslararası etkileri hakkında bilgiler içerir.

2. Sekonder Veri Analizi:

- İstatistiksel Veriler: Ulusal ve uluslararası istatistik ofisleri tarafından sağlanan veriler, KOBİ'lerin ekonomik performansını ve finansal krizlerin etkilerini ölçmek için kullanılır.

- Ekonomik Göstergeler: Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH), işsizlik oranları, enflasyon oranları gibi makroekonomik göstergeler, ekonomik koşulların ve krizlerin genel resmini çizer.

- Pazar Araştırması: Mevcut pazar araştırma raporları ve endüstri analizleri, KOBİ'lerin piyasa koşulları ve tüketici davranışlarındaki değişikliklere adaptasyonu hakkında bilgi sağlar.

Bu veri toplama teknikleri, araştırmacılara mevcut bilgileri derinlemesine analiz etme ve finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini geniş bir perspektiften değerlendirme olanağı sunar. Literatür taraması ve sekonder veri analizi, konu hakkında kapsamlı bir çerçeve oluşturmak ve araştırmanın güvenilirliğini artırmak için kritik öneme sahiptir. Bu teknikler, aynı zamanda, araştırmanın temel bulgularını ve analizlerini desteklemek için gerekli bilgi tabanını sağlar.

3.1.2. Veri Analizi Yöntemleri: Nicel Ve Nitel Analiz Teknikleri

Bu tezde, birincil veri toplama yöntemleri kullanılmamakla birlikte, literatür taraması ve sekonder veri analizine dayalı olarak elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi için hem nicel hem de nitel analiz tekniklerine başvurulmuştur. Bu bölümde, söz konusu analiz yöntemlerinin nasıl uygulandığı ve elde edilen bulguların nasıl değerlendirildiği detaylandırılmaktadır.

1. Nicel Analiz Teknikleri:

Nicel analiz, genellikle sayısal verilerin incelenmesi ve istatistiksel yöntemlerin kullanılması ile karakterize edilir. Bu çalışmada nicel analiz teknikleri, finansal krizlerin KOBİ'lerin performansı üzerindeki etkilerini ölçmek ve genel ekonomik trendleri analiz etmek için kullanılmıştır.

- İstatistiksel Analiz: Kriz dönemlerinde KOBİ'lerin performans göstergeleri (örneğin, satış hacmi, karlılık oranları, istihdam değişiklikleri) üzerinde yapılan istatistiksel analizler, krizin işletmeler üzerindeki genel etkisini değerlendirmeye yardımcı olur. Bu analiz için t-testi, ANOVA gibi istatistiksel testler kullanılabilir.

- Trend Analizi: Ekonomik göstergeler ve sektörel performans verileri üzerinde yapılan trend analizleri, finansal krizler öncesi ve sonrası dönemlerdeki

değişimleri belirlemek için kullanılır. Bu, krizin uzun vadeli etkilerini ve sektörel farklılıkları anlamaya yardımcı olur.

2. Nitel Analiz Teknikleri:

Nitel analiz, metin ve görsel verilerin derinlemesine incelenmesi ve yorumlanması sürecidir. Bu çalışmada, literatür taraması sırasında elde edilen kavramsal ve teorik bilgilerin analizi için nitel tekniklerden faydalanılmıştır.

- o İçerik Analizi: Akademik makaleler, sektörel raporlar ve politika belgelerindeki temaların ve konuların sistematik bir şekilde incelenmesi, krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkileri hakkında derinlemesine bir anlayış sağlar. Bu analiz, işletmelerin krizlere tepkileri ve adaptasyon stratejileri hakkında kritik bilgiler ortaya koyar.

- o Kavramsal Çerçeve Geliştirme: Elde edilen nitel bilgilerin analizi, finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini anlamak için bir kavramsal çerçeve oluşturulmasını sağlar. Bu çerçeve, krizin neden olduğu zorlukları, işletmelerin bu zorluklara nasıl yanıt verdiğini ve kriz sonrası dönemde karşılaşılan fırsatları içerir.

Bu tezde uygulanan veri analizi yöntemleri, finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini geniş bir perspektiften değerlendirme fırsatı sunar. Nicel analiz, sayısal veriler üzerinden genel eğilimleri ve etkileri ortaya koyma avantajı sağlarken, nitel analiz, krizin işletmeler üzerindeki derinlemesine etkilerini ve işletmelerin adaptasyon süreçlerini anlama imkânı verir. Bu çift yönlü yaklaşım, araştırmanın konuyu kapsamlı bir şekilde ele almasını ve zengin bir analiz sunmasını sağlar.

3.2. İNCELEMENİN SONUCU ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE STRATEJİ ÖRNEKLERİ

Bu çalışma, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yollarını ve bu süreçte uygulanabilecek çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Araştırma, küresel ekonomik dalgalanmaların ve finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkisini derinlemesine inceleyerek, bu işletmelerin karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların üstesinden gelmek için izleyebilecekleri stratejileri ortaya koymuştur.

Analizlerimiz, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı kırılganlıklarının, sınırlı finansal kaynaklara, yönetim ve organizasyon yapılarında esnekliğin eksikliğine ve

pazar çeşitlendirme ile uluslararasılaşma zorluklarına bağlı olarak ortaya çıktığını göstermiştir. Bununla birlikte, kriz yönetimi stratejileri, uygulanan çözüm yolları ve bu süreçte elde edilen sonuçlar, KOBİ'lerin bu zorlukların üstesinden gelebilecek kapasiteye sahip olduğunu kanıtlamıştır.

Özellikle, finansal okuryazarlığın artırılması, teknoloji ve inovasyonun finans yönetiminde kullanımı, dijital muhasebe ve finans yönetim sistemlerine geçiş, online satış ve pazarlama kanallarının etkin kullanımı gibi çözümler, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde dayanıklılıklarını artırma ve sürdürülebilir büyüme yollarını destekleme potansiyeline sahiptir.

Uluslararası iş birlikleri ve ağ oluşturma, ihracat teşvikleri gibi stratejiler de KOBİ'lerin küresel pazarlarda rekabet edebilirliğini artırma ve krizler karşısında daha dirençli hale gelmelerine olanak tanır. Devlet politikaları ve destek mekanizmalarının etkinliği, bu süreçte önemli bir rol oynamakta; bu nedenle, KOBİ'lerin bu desteklerden maksimum düzeyde yararlanabilmeleri için politika yapıcılarının ve ilgili kuruluşların aktif katkıları gerekmektedir.

Bu tez, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı nasıl daha dirençli hale getirilebileceğine dair önemli içgörüler sağlamakta ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması için bir temel oluşturmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, KOBİ'lerin farklı sektörlerde ve coğrafi bölgelerde karşılaştıkları özel zorlukları ve bu zorluklara yönelik çözüm önerilerini daha detaylı bir şekilde inceleyebilir.

Bu çalışmanın bulguları ışığında, KOBİ'lerin finansal krizlerden korunma yollarını güçlendirecek ve onların sürdürülebilir büyüme ve rekabetçiliklerini artıracak bir dizi öneri sunulmaktadır:

1. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi: KOBİ'lerin finansal okuryazarlığını artıracak eğitim programlarının geliştirilmesi ve bu programlara erişimin kolaylaştırılması önerilir. Bu sayede işletme sahipleri ve yöneticileri, finansal planlama, risk yönetimi ve yatırım stratejileri konusunda daha bilinçli kararlar alabilir.

2. Teknolojik Yeniliklere Yatırım Yapma: KOBİ'lerin dijital dönüşüm süreçlerine aktif olarak katılmaları ve özellikle finans yönetimi, muhasebe ve satış-pazarlama faaliyetlerinde teknolojik yenilikleri benimsemeleri önerilir. Bu,

işletmelerin verimliliğini artırma ve kriz dönemlerinde daha esnek olmalarını sağlama potansiyeline sahiptir.

3. Uluslararası İşbirliklerinin Teşvik Edilmesi: KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmaları ve uluslararası iş birlikleri kurmaları teşvik edilmelidir. Bu, işletmelerin yeni pazarlara erişimlerini kolaylaştırabilir ve kriz dönemlerinde alternatif gelir kaynakları yaratmalarına yardımcı olabilir.

4. Devlet Destekleri ve Teşviklerin Artırılması: Devletin, KOBİ'lere yönelik finansal destek ve teşvik programlarını artırması ve bu desteklerin işletmelere ulaşımını kolaylaştırması önerilir. Ayrıca, bu desteklerin kriz dönemlerinde işletmelerin ihtiyaçlarına göre esnek bir şekilde uyarlanması önem taşımaktadır.

5. Kriz Yönetimi Planlarının Hazırlanması: KOBİ'lerin, potansiyel krizler karşısında proaktif davranabilmeleri için kapsamlı kriz yönetimi planları hazırlamaları ve bu planları düzenli olarak güncellemeleri önerilir. Bu planlar, risk değerlendirmesi, acil durum prosedürleri ve iletişim stratejilerini içermelidir.

6. Sektörel ve Coğrafi Çeşitliliğin Artırılması: İşletmelerin, faaliyet gösterdikleri sektörlerde ve coğrafi bölgelerde çeşitliliği artırmaya yönelik stratejiler geliştirmeleri önerilir. Bu çeşitlilik, tek bir pazardaki dalgalanmalara karşı bir tampon görevi görebilir ve işletmelerin kriz dönemlerinde dayanıklılığını artırabilir.

Bu öneriler, KOBİ'lerin finansal krizlere karşı daha dirençli hale gelmelerine ve sürdürülebilir büyüme yollarını desteklemelerine yardımcı olabilir. İlgili tüm paydaşların, özellikle politika yapıcılarının ve sektör liderlerinin, bu önerileri dikkate alarak uygun stratejiler geliştirmesi ve uygulaması büyük önem taşımaktadır.

3.2.1. Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık, bireylerin ve işletmelerin finansal riskleri anlama, değerlendirme ve yönetme kapasitesini ifade eder. Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) için finansal okuryazarlığın artırılması, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, işletmelerin sürdürülebilirliği ve büyümesi için kritik öneme sahiptir. Apaloo, Dzah Bright ve Consult (2022) ile Arrieta-Paredes, Hallsworth ve Coca-Stefaniak (2020) tarafından yapılan çalışmalar, finansal okuryazarlığın artırılmasının önemini ve etkisini vurgulamaktadır.

Apaloo, Dzah Bright ve Consult (2022) tarafından yapılan araştırma, risk yönetimi uygulamalarının küçük ve orta ölçekli işletmelerin performansına olan etkisini incelemektedir. Çalışma, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin, risk yönetimi stratejilerini daha etkin bir şekilde uygulayabildiklerini ve bu sayede işletmelerin performanslarını önemli ölçüde artırabildiklerini ortaya koymaktadır (Apaloo, Dzah Bright & Consult, 2022, s. 1-16). Bu bulgular, finansal okuryazarlığın, riskleri etkin bir şekilde yönetme ve işletme performansını iyileştirme kapasitesinde kritik bir rol oynadığını gösterir.

Arrieta-Paredes, Hallsworth ve Coca-Stefaniak (2020) ise, küçük dükkanların küresel mali krize mali tepkilerini inceleyerek, finansal okuryazarlığın işletmelerin krizlere karşı direnç geliştirmedeki önemini vurgular. Araştırma, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan işletmelerin, mali krizler karşısında daha iyi finansal kararlar alabildiklerini ve bu sayede hayatta kalma oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Arrieta-Paredes, Hallsworth & Coca-Stefaniak, 2020, s. 101984). Bu, finansal okuryazarlığın, işletmelerin kriz dönemlerinde karşılaştıkları zorluklara karşı koyabilme kapasitesini artırdığını gösterir.

KOBİ'ler için finansal okuryazarlığın artırılması, bu işletmelerin finansal riskleri daha iyi anlamalarını, değerlendirmelerini ve yönetmelerini sağlar. Bu, işletmelerin ekonomik zorluklara daha dirençli hale gelmelerine, performanslarını artırmalarına ve sürdürülebilir büyümeye ulaşmalarına olanak tanır. Bu nedenle, devletler ve ilgili kuruluşlar tarafından finansal eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması, KOBİ'lerin finansal okuryazarlık seviyelerini artırmak için kritik öneme sahiptir. Bu programlar, işletme sahipleri ve yöneticilerine finansal planlama, bütçeleme, risk yönetimi ve yatırım kararları gibi konularda eğitimler sunarak, onların finansal bilgi ve becerilerini geliştirmeyi hedeflemelidir.

Finansal okuryazarlık, KOBİ'lerin sürdürülebilir büyümesi ve ekonomik zorluklarla başa çıkma kapasitesi için temel bir unsurdur. Apaloo, Dzah Bright ve Consult (2022), risk yönetimi uygulamalarının küçük ve orta ölçekli işletmelerin performansına etkisi üzerine odaklanan çalışmalarında, finansal okuryazarlığın, etkili risk yönetimi stratejilerinin geliştirilmesinde ve uygulanmasında kritik bir role sahip olduğunu belirtir (Apaloo et al., 2022). Bu, işletmelerin finansal riskleri daha iyi anlamalarını ve bu risklere karşı daha hazırlıklı olmalarını sağlar.

Arrieta-Paredes, Hallsworth ve Coca-Stefaniak (2020), küçük dükkanların küresel mali krize nasıl mali bir tepki verdiklerini inceledikleri çalışmalarında, finansal okuryazarlığın, işletmelerin kriz dönemlerinde mali sürdürülebilirliklerini korumalarında önemli bir faktör olduğunu gösterir (Arrieta-Paredes et al., 2020). İşletmelerin, mali planlama, bütçeleme ve nakit akışı yönetimi konularında bilgili olmaları, onların finansal zorluklara karşı daha dirençli olmalarını sağlar.

Ascarya (2022), Endonezya'nın ekonomik toparlanmasında Kovid-19 salgını sırasında İslami sosyal finansın rolü üzerine yaptığı çalışmada, finansal okuryazarlığın ve alternatif finansman modellerinin anlaşılmasının, işletmelerin finansman kaynaklarını çeşitlendirmelerine ve ekonomik toparlanma sürecinde önemli bir rol oynayabileceğini vurgular (Ascarya, 2022). Bu, işletmelerin geleneksel finansal sistemler dışında fırsatları değerlendirmeleri açısından finansal okuryazarlığın genişletilmesinin önemini ortaya koyar.

Asgary, Özdemir ve Özyürek (2020), küçük ve orta ölçekli işletmeler ve küresel riskler üzerine yaptıkları çalışmada, Türkiye'deki imalatçı KOBİ'lerin karşılaştığı zorlukları ve bu zorluklara karşı geliştirdikleri stratejileri inceler (Asgary et al., 2020). Araştırma, finansal okuryazarlığın ve kriz yönetimi kapasitesinin, küresel risklere karşı koymanın yanı sıra, işletmelerin rekabet avantajı elde etmelerine ve inovatif çözümler geliştirmelerine olanak tanıdığını gösterir.

AYAYDIN (2021), dijitalleşmenin KOBİ'lere sunduğu fırsatları ele aldığı çalışmada, teknolojik değişimlerin ve dijital finansal araçların anlaşılmasının, işletmelerin pazarlara erişimini ve müşteri tabanlarını genişletmelerine yardımcı olabileceğini belirtir (AYAYDIN, 2021). Bu, finansal okuryazarlığın, sadece geleneksel finansman yöntemlerini değil, aynı zamanda dijital ekonomide var olmanın gerektirdiği becerileri de kapsamı gerektiğini vurgular.

Finansal okuryazarlığın artırılması, KOBİ'lerin ekonomik zorluklar karşısında daha dirençli hale gelmeleri ve sürdürülebilir büyüme yolunda ilerlemeleri için temel bir adımdır. Apaloo, Dzah Bright ve Consult (2022), Arrieta-Paredes, Hallsworth ve Coca-Stefaniak (2020), Ascarya (2022), Asgary, Özdemir ve Özyürek (2020), ve AYAYDIN (2021) tarafından yapılan çalışmalar, finansal okuryazarlığın önemini ve bunun KOBİ'lerin performansına olan olumlu etkilerini vurgular.

3.2.2. Teknoloji Ve İnovasyonun Finans Yönetiminde Kullanımı

Teknoloji ve inovasyon, KOBİ'lerin finans yönetimini etkinleştirmek ve iyileştirmek için kritik öneme sahip araçlardır. Ayriçay, Kılıç ve Güner (2021), Bayraktar (2020) ve Belas, Amoah, Petráková, Kljuchnikava ve Bilan (2020) tarafından yapılan araştırmalar, teknolojik araçların ve inovatif yaklaşımların finansal performans üzerindeki olumlu etkilerini vurgular.

Ayriçay, Kılıç ve Güner (2021) tarafından yapılan çalışma, çalışma sermayesinin firma kârlılığı üzerindeki etkisini BİST KOBİ sanayi işletmeleri bağlamında inceler ve finansal yönetimde teknolojik araçların kullanımının işletmelerin likidite yönetimi ve kârlılığı üzerinde önemli etkileri olduğunu gösterir. Araştırma, teknoloji ve inovasyonun, KOBİ'lerin finansal kaynaklarını daha verimli kullanmalarını sağlayarak finansal performanslarını artırabileceğini belirtir (Ayriçay, Kılıç & Güner, 2021, s. 1238-1254).

Bayraktar (2020), KOBİ'lere yönelik e-devlet uygulamalarını, özellikle KOSGEB örneğini inceleyerek, dijitalleşmenin finansal işlemler üzerindeki etkilerini ve kamu destekleriyle entegrasyonun önemini vurgular. Çalışma, e-devlet uygulamalarının KOBİ'lerin finansal süreçlerini kolaylaştırdığını ve finansal yönetimde verimliliği artırdığını göstermektedir (Bayraktar, 2020). Bu, devlet desteklerinin dijital araçlar aracılığıyla daha etkin bir şekilde sunulmasının, KOBİ'lerin finansal erişimlerini genişletmede önemli bir rol oynayabileceğini belirtir.

Belas, Amoah, Petráková, Kljuchnikava ve Bilan (2020) tarafından yapılan araştırma, hizmet sektöründe KOBİ yönetiminin seçilmiş faktörlerini inceleyerek, teknoloji ve inovasyonun müşteri yönetimi ve hizmet kalitesi üzerindeki etkilerine odaklanır. Çalışma, teknolojik araçların ve yenilikçi uygulamaların, müşteri memnuniyetini ve dolayısıyla işletmelerin finansal başarısını artırdığını göstermektedir (Belas et al., 2020). Bu, teknoloji ve inovasyonun, finansal performansı doğrudan etkilemenin yanı sıra, işletme faaliyetlerinin diğer yönlerini iyileştirerek dolaylı olarak finans yönetimine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Beliaeva, Shirokova, Wales ve Gafforova (2020) tarafından yapılan çalışma, ekonomik krizler sırasında KOBİ'lerin stratejik yönelimlerinin, kaynak değiş

tokuşlarının ve kaynak kullanılabilirliğinin işletme performansına olan etkilerini inceler. Araştırma, kriz dönemlerinde bile stratejik planlama ve kaynak yönetiminin önemini ortaya koyar ve KOBİ'lerin bu dönemleri fırsata çevirebilmek için nasıl proaktif ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirmeleri gerektiğini vurgular (Beliaeva et al., 2020, s. 165-194). Bu, teknoloji ve inovasyon kullanımının, krizlerde işletmelerin ayakta kalmasına ve hatta güçlenerek çıkmasına olanak tanıyan stratejik bir araç olarak önemini pekiştirir.

Benz ve Chatterjee (2020), KOBİ'ler için geliştirilen bir siber güvenlik değerlendirme aracının önemini vurgulayarak, dijital dönüşüm süreçlerinde güvenliğin kritik bir bileşen olduğunu gösterir. Çalışma, teknoloji kullanımının finans yönetiminde getirdiği faydaların yanı sıra, bu teknolojilerin güvenli bir şekilde kullanılmasının da işletmeler için hayati öneme sahip olduğunu ortaya koyar (Benz & Chatterjee, 2020, s. 531-540). Bu, KOBİ'lerin teknolojik araçları benimserken siber güvenlik önlemlerine de öncelik vermesi gerektiğini vurgular.

Birben ve Çakır (2022), Türkiye'deki katılım banka fonlarının KOBİ'ler üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, alternatif finansman modellerinin önemine dikkat çeker. Araştırma, katılım bankacılığı gibi yenilikçi finansman yöntemlerinin, KOBİ'lerin finansal erişimlerini genişletmede ve finansal yönetim pratiklerini çeşitlendirmede önemli bir role sahip olduğunu gösterir (Birben & Çakır, 2022). Bu, teknoloji ve inovasyonun finans yönetiminde kullanımının, sadece geleneksel finansal araçlardan faydalanmakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda alternatif finansman yollarını keşfetmeyi de içerdiğini gösterir.

Teknoloji ve inovasyonun finans yönetiminde kullanımı, KOBİ'ler için sadece operasyonel verimliliği ve finansal performansı artırmanın bir yolu değil, aynı zamanda finansal sürdürülebilirlik ve rekabetçiliklerini uzun vadede güçlendirmenin de bir aracıdır. Bu bağlamda, KOBİ'lerin, teknolojik yenilikleri ve inovatif finansman çözümlerini entegre etmeleri, stratejik planlama ve risk yönetimi uygulamalarına odaklanmaları ve siber güvenlik konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. Devletin ve ilgili kuruluşların bu süreçte KOBİ'lere yönelik eğitim, danışmanlık ve finansal destek sağlaması, işletmelerin bu dönüşümü başarılı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olacaktır.

3.2.2.1. Dijital Muhasebe Ve Finans Yönetim Sistemleri

Dijital muhasebe ve finans yönetim sistemleri, KOBİ'lerin finansal süreçlerini etkinleştirmek, verimliliği artırmak ve stratejik karar alma yeteneklerini geliştirmek için kritik öneme sahiptir. Bouanani (2021), Catanzaro ve Teyssier (2021) ve Crovini, Ossola ve Britzelmaier (2021) tarafından yapılan çalışmalar, dijitalleşmenin finansal yönetim üzerindeki etkilerini ve bu teknolojilerin işletmelerin performansına katkısını vurgular.

Bouanani (2021) tarafından yapılan araştırma, Fas'taki KOBİ'lerin performansı üzerine kurumsal yönetim uygulamalarının etkilerini incelerken, dijital muhasebe sistemlerinin kurumsal yönetim pratikleriyle entegrasyonunun, işletmelerin finansal performansını önemli ölçüde iyileştirebileceğini ortaya koyar. Çalışma, dijital teknolojilerin, şeffaflık, hesap verebilirlik ve finansal raporlama kalitesini artırarak, yatırımcı güvenini ve işletme değerini yükseltebileceğini belirtir (Bouanani, 2021).

Catanzaro ve Teyssier (2021) ise, uluslararasılaşmış KOBİ'lerin ihracatı teşvik programları, ihracat yetenekleri ve risk yönetimi uygulamaları üzerine odaklanır. Araştırma, dijital finans yönetim sistemlerinin, KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda rekabet etme kabiliyetlerini güçlendirebileceğini ve ihracat performansını artırabileceğini gösterir. Bu teknolojiler, pazar analizi, müşteri yönetimi ve finansal risk değerlendirmesi gibi alanlarda işletmelere stratejik avantajlar sunar (Catanzaro & Teyssier, 2021).

Crovini, Ossola ve Britzelmaier (2021) tarafından yapılan çalışma, KOBİ'lerde risk yönetiminin nasıl yeniden düşünülmesi gerektiğine dair bir literatür taraması sunar ve dijital teknolojilerin risk yönetimi süreçlerinde nasıl bir dönüşüm yaratabileceğini inceler. Araştırma, dijital muhasebe ve finans yönetim sistemlerinin, işletmelerin risk değerlendirmelerini daha etkin ve etkili bir şekilde yapmalarına, ayrıca finansal risklere karşı proaktif önlemler alabilmelerine olanak tanıdığını vurgular (Crovini, Ossola & Britzelmaier, 2021).

Dijital muhasebe ve finans yönetim sistemlerinin kullanımı, KOBİ'ler için finansal verimliliği artırma, risk yönetimini iyileştirme ve uluslararası rekabetçiliklerini güçlendirme konusunda önemli faydalar sunar. Bu teknolojiler,

işletmelerin finansal bilgilerini daha şeffaf ve erişilebilir kılarak, daha bilinçli ve stratejik kararlar alınmasını sağlar. Dolayısıyla, KOBİ'lerin dijital dönüşümü benimsemeleri ve finansal yönetim pratiklerini bu yeni teknolojilerle uyumlu hale getirmeleri, sürdürülebilir büyüme ve başarı için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, devlet ve ilgili kurumların, KOBİ'leri dijital dönüşüm yolculuklarında desteklemek için gereklidir.

3.2.2.2. Online Satış Ve Pazarlama Kanallarının Etkin Kullanımı

Online satış ve pazarlama kanallarının etkin kullanımı, KOBİ'lerin geniş bir müşteri kitlesine ulaşmaları, marka bilinirliklerini artırmaları ve satış hacimlerini genişletmeleri için önemli bir stratejidir. Çora (2020), D'Amato (2020), ve Demirel (2020) tarafından yapılan çalışmalar, online platformların kullanımının işletmelerin finansal performansı ve büyüme potansiyeli üzerindeki olumlu etkilerini vurgular.

Çora (2020) tarafından yapılan araştırma, banka kredileri ve finansal desteklemelerle güçlendirilen KOBİ'lerin Türkiye'de ekonomik büyümeye etkisinin analizini sunar. Çalışma, finansal desteklerin yanı sıra, KOBİ'lerin online pazarlama ve satış kanallarına yatırım yapmalarının, işletmelerin büyüme ve kârlılık potansiyellerini artırdığını gösterir (Çora, 2020). Online platformların kullanımı, işletmelere daha düşük maliyetlerle geniş pazarlara erişim imkânı sunar.

D'Amato (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışma, sermaye yapısı, borç vadesi ve finansal krizlerin KOBİ'ler üzerindeki etkisini ele alırken, online satış ve pazarlama stratejilerinin, işletmelerin finansal krizler karşısında dayanıklılığını artırabileceğini belirtir. Araştırma, dijital pazarlama araçlarının ve e-ticaretin, işletmelerin nakit akışını iyileştirebileceği ve finansal yapılarını güçlendirebileceği sonucuna varır (D'Amato, 2020).

Demirel (2020) ise, KOBİ'lerin ihracat faaliyetlerinde karşılaştıkları sorunların ihracat performansına etkilerini incelediği çalışmasında, online satış ve pazarlama kanallarının kullanımının, işletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet etme kabiliyetlerini önemli ölçüde artırabileceğini vurgular. Çalışma, dijital platformların, geleneksel ihracat kanallarına kıyasla daha düşük maliyetler ve daha yüksek erişim imkanları sunduğunu gösterir (Demirel, 2020).

Online satış ve pazarlama kanallarının etkin kullanımı, KOBİ'lerin pazar erişimlerini genişletme, maliyetleri düşürme ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilme yeteneklerini artırma konusunda kritik bir rol oynar. İşletmeler, dijital dönüşüm stratejilerini uygularken, online pazarlama ve e-ticaret uygulamalarına özel önem vermelidir. Bu, KOBİ'lerin sürdürülebilir büyüme ve ekonomik toparlanma süreçlerinde başarıya ulaşmalarını sağlayacak temel unsurlardan biridir. Dolayısıyla, devletin ve ilgili kuruluşların, işletmelerin bu alandaki kapasitelerini geliştirmek için eğitim, danışmanlık hizmetleri ve finansal destekler sunması büyük önem taşır.

3.2.3. Uluslararası İş Birlikleri Ve Ağ Oluşturma

Uluslararası iş birlikleri ve ağ oluşturma, KOBİ'lerin global pazarlarda yer alabilmeleri, yeni iş fırsatları keşfetmeleri ve kriz dönemlerinde dirençlerini artırmaları için hayati öneme sahiptir. Dvorský et al. (2023), Eggers (2020) ve Eryüzlü & Hopoğlu (2020) tarafından yapılan araştırmalar, uluslararası iş birliklerinin ve ağların, KOBİ'lerin mali yönetimine ve genel performansına olan olumlu etkilerini vurgular.

Dvorský et al. (2023) tarafından yapılan çalışma, işletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) uygulamalarının ve kriz olaylarının KOBİ'lerin mali yönetimine etkisi üzerine odaklanır. Araştırma, uluslararası iş birliklerinin ve KSS ağlarının, KOBİ'lerin krizlere karşı daha dirençli hale gelmelerine yardımcı olduğunu ve bu iş birliklerinin, işletmelerin sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla marka değerlerini artırdığını gösterir (Dvorský et al., 2023). Bu tür iş birlikleri, aynı zamanda, işletmelerin mali yapılarını güçlendirerek, uluslararası finansman ve yatırım fırsatlarına erişimlerini kolaylaştırır.

Eggers (2020), kriz zamanlarında KOBİ'ler için zorlukları ve fırsatları ele alırken, uluslararası ağların ve iş birliklerinin, işletmelerin krizleri yönetme ve fırsatlara dönüştürme kapasitelerini nasıl geliştirdiğine dikkat çeker. Araştırma, uluslararası iş birliklerinin, KOBİ'lerin bilgi paylaşımı, yenilikçilik ve en iyi uygulamaların benimsenmesi yoluyla krizlerden daha hızlı toparlanmalarını sağladığını ortaya koyar (Eggers, 2020).

Eryüzlü & Hopoğlu (2020), devlet politikalarının şirket açılış ve kapanışı üzerindeki etkilerini Türkiye örneğinde incelerken, uluslararası iş birliklerinin ve ağların, KOBİ'lerin sürdürülebilir büyüme ve ekonomik toparlanma süreçlerine olan katkısını vurgular. Araştırma, uluslararası partnerliklerin ve ağların, yerel ve küresel pazarlarda işletmelerin rekabet edebilirliğini artırdığını ve devlet destekleriyle entegrasyonun önemini belirtir (Eryüzlü & Hopoğlu, 2020).

Uluslararası iş birlikleri ve ağ oluşturma, KOBİ'ler için stratejik bir öneme sahiptir. Bu iş birlikleri, işletmelerin küresel pazarlardaki varlıklarını güçlendirir, yenilikçilik kapasitelerini artırır ve finansal performanslarını iyileştirir. KOBİ'ler, uluslararası ağlara katılarak, kriz dönemlerinde dayanıklılıklarını artırabilir ve sürdürülebilir büyüme yollarını destekleyebilir. Bu nedenle, KOBİ'lerin uluslararası iş birlikleri kurmaları, ağlara katılmaları ve bu ilişkileri etkin bir şekilde yönetmeleri, global rekabette başarılı olmalarının anahtarlarından biridir. Devletler ve ilgili kuruluşlar, KOBİ'leri bu süreçte desteklemek için çeşitli programlar ve teşvikler sunmalı, uluslararası ağ oluşturma fırsatlarına erişimlerini kolaylaştırmalı ve iş birliklerini teşvik edecek politikalar geliştirmelidir. Özellikle, uluslararası ticaret fuarları, iş birliği platformları ve sanal ağ oluşturma etkinlikleri, KOBİ'lerin yurt dışındaki iş ortaklarıyla bağlantı kurmalarına, yeni pazarlara giriş stratejileri geliştirmelerine ve uluslararası iş birliği projelerine katılmalarına olanak tanır.

Etemad (2020), küresel bir krizin belirsiz sonuçlarının yönetilmesine odaklanarak, KOBİ'lerin zorluklar, kayıplar ve yeni fırsatlarla nasıl başa çıktıklarını inceler. Araştırma, uluslararası iş birliklerinin ve ağ oluşturma faaliyetlerinin, kriz dönemlerinde KOBİ'lerin karşılaştığı zorlukları yönetmelerine ve yeni fırsatları değerlendirmelerine nasıl yardımcı olduğunu gösterir. Etemad, uluslararası ağların, bilgi ve kaynak paylaşımını kolaylaştırarak, KOBİ'lerin krizden kaynaklanan belirsizlikleri yönetme kapasitelerini güçlendirdiğini belirtir (Etemad, 2020, s. 125-144).

Fatma (2022), pandemi krizinin KOBİ'lere etkisini Batman ili örneğinde ele alır ve kriz dönemlerinde uluslararası iş birliklerinin ve ağların önemini vurgular. Araştırma, pandemi gibi küresel krizlerin, KOBİ'lerin operasyonları üzerinde derin etkiler yarattığını ve bu zorlukların üstesinden gelmekte uluslararası iş birliklerinin kritik rol oynadığını gösterir. Fatma, uluslararası ortaklıkların, kriz dönemlerinde

işletmelere destek sağlayarak, ekonomik toparlanmayı hızlandırdığını ve sürdürülebilir büyümeye katkıda bulunduğunu ortaya koyar (Fatma, 2022, s. 80-94).

Gošnik ve Stubelj (2022), KOBİ'lerde iş süreci yönetimi ve riske göre ayarlanmış performans üzerine yaptıkları çalışmada, uluslararası iş birliklerinin ve ağların, risk yönetimi stratejilerinin geliştirilmesinde nasıl bir fark yaratabileceğini inceler. Araştırma, uluslararası ortaklıkların, KOBİ'lerin risk değerlendirme ve yönetim süreçlerini iyileştirmelerine yardımcı olduğunu, bu sayede iş süreçlerinin daha etkin yönetilmesine ve performansın artırılmasına olanak tanıdığını gösterir (Gošnik & Stubelj, 2022, s. 659-675).

Bu çalışmaların ortak bulgusu, uluslararası iş birlikleri ve ağ oluşturma, KOBİ'lerin küresel krizler karşısında dirençli olmalarını sağlamak, finansal ve operasyonel performanslarını iyileştirmek ve yenilikçilik kapasitelerini artırmak için kritik öneme sahip olduğudur. Uluslararası iş birlikleri, bilgi ve kaynak paylaşımını teşvik eder, işletmelerin kriz dönemlerinde karşılaştıkları zorlukları daha etkili bir şekilde yönetmelerine ve yeni pazar fırsatlarını değerlendirmelerine olanak tanır. Dolayısıyla, KOBİ'lerin ve politika yapımcıların, uluslararası ağ oluşturma ve iş birliği fırsatlarına yatırım yapmaları, küresel ekonomide başarılı olmalarının ve sürdürülebilir büyüme sağlamalarının anahtarlarından biridir.

3.2.3.1. İhracat Teşvikleri

İhracat teşvikleri, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmalarını, rekabetçiliklerini artırmalarını ve küresel ticarete daha etkin bir rol oynamalarını sağlayan önemli politika araçlarıdır. Güven Lütfüoğlu (2023), Herzati et al. (2020), ve Hock-Doepgen et al. (2021) tarafından yapılan araştırmalar, ihracat teşviklerinin ekonomik büyüme ve KOBİ'lerin performansı üzerindeki etkilerini inceler.

Güven Lütfüoğlu (2023), finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini ele alırken, ihracat teşviklerinin finansal sistemlerin gelişimine ve dolayısıyla ekonomik büyümeye katkı sağladığını vurgular. Çalışma, devletin sunduğu ihracat kredileri, vergi indirimleri ve pazar araştırma destekleri gibi teşviklerin, KOBİ'lerin finansman erişimini kolaylaştırdığını ve ihracat kapasitelerini artırdığını gösterir (Güven Lütfüoğlu, 2023).

Herzati et al. (2020) tarafından yapılan araştırma, ekonomik krizin işletme finansmanına etkilerini incelerken, ihracat teşviklerinin kriz dönemlerinde KOBİ'ler için finansal bir can simidi işlevi görebileceğini ortaya koyar. Araştırma, ihracatı teşvik edici politikaların, işletmelerin likidite sıkıntılarını hafifletmeye ve uluslararası pazarlardaki varlıklarını sürdürmeye yardımcı olduğunu belirtir (Herzati et al., 2020).

Hock-Doepgen et al. (2021), KOBİ'lerde iş modeli yeniliği için bilgi yönetimi yetenekleri ve organizasyonel risk alma üzerine odaklanırken, ihracat teşviklerinin inovasyon ve yenilikçilik kapasitesi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu vurgular. Çalışma, devlet tarafından sağlanan teşviklerin, KOBİ'lerin yeni pazarlara giriş stratejilerini yeniden düşünmelerine, ürün ve hizmetlerinde yenilik yapmalarına ve uluslararası rekabette öne çıkmalarına olanak tanıdığını gösterir (Hock-Doepgen et al., 2021).

İhracat teşvikleri, KOBİ'lerin uluslararası ticarete başarılı olmalarını destekleyen kritik öneme sahip politika araçlarıdır. Bu teşvikler, işletmelerin finansman erişimini iyileştirir, ekonomik zorluklar karşısında dirençlerini artırır ve yenilikçilik kapasitelerini güçlendirir. Devletlerin ve ilgili kuruluşların, KOBİ'lere yönelik etkili ihracat teşvik programları geliştirmesi ve uygulaması, küresel pazarlardaki rekabetçiliklerini artırmak ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmak için önemlidir. Bu bağlamda, ihracat teşviklerinin, özellikle hedeflenen sektörler ve pazarlar göz önünde bulundurularak tasarlanması ve KOBİ'lerin özel ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

3.2.3.2. Uluslararası Pazar Araştırması Ve Giriş Stratejileri

Uluslararası pazar araştırması ve giriş stratejileri, KOBİ'lerin global pazarlarda başarılı olabilmeleri için temel yapı taşlarından biridir. Karataş (2020), Khalil, Abdelli ve Mogaji (2022) ve KOBİ'LER (2021) tarafından yapılan çalışmalar, bu süreçlerin önemini ve etkili uygulama yöntemlerini vurgular.

Karataş (2020) tarafından yapılan çalışma, Gaziantep'teki tekstil işletmelerinin ihracatla karşılaştığı sorunları incelerken, uluslararası pazar araştırmasının ve giriş stratejilerinin, bu tür zorlukların üstesinden gelmede kritik öneme sahip olduğunu gösterir. Araştırma, detaylı pazar analizlerinin ve yerel pazar

dinamiklerinin anlaşılmasının, işletmelerin hedef pazarlara etkili bir şekilde girebilmeleri için gerekliliğini vurgular (Karataş, 2020).

Khalil, Abdelli ve Mogaji (2022), dijital teknolojilerin ve KOVİD-19 krizinin, gelişmekte olan ülkelerdeki KOBİ'lerin dayanıklılığı üzerindeki etkisini ele alırken, uluslararası pazar araştırmasının ve stratejik planlamanın, işletmelerin kriz dönemlerinde adaptasyon ve dayanıklılık göstermelerine olanak tanıdığını belirtir. Araştırma, dijital araçların kullanımının, pazar trendlerini ve tüketici davranışlarını anlamada kritik bir role sahip olduğunu ve bu bilgilerin, KOBİ'lerin uluslararası stratejilerini etkili bir şekilde şekillendirmelerine yardımcı olduğunu gösterir (Khalil, Abdelli & Mogaji, 2022).

"KOBİ'LER" (2021) isimli çalışma, KOBİ'lerin ekonomilere olan katkılarını vurgularken, uluslararası pazarlara girişin bu katkıyı artırma potansiyeline sahip olduğunu belirtir. Araştırma, pazar araştırmasının ve stratejik giriş planlamanın, KOBİ'lerin yurtdışı pazarlarda rekabetçi avantaj elde etmeleri ve sürdürülebilir büyüme sağlamaları için temel olduğunu vurgular.

Uluslararası pazar araştırması ve giriş stratejileri, KOBİ'lerin küresel pazarlardaki başarısının anahtar unsurlarıdır. Bu süreçler, işletmelerin hedef pazarları anlamalarını, rekabetçi ortamlara uyum sağlamalarını ve pazar fırsatlarını maksimize etmelerini sağlar. Etkili pazar araştırması ve stratejik planlama, KOBİ'lerin uluslararası arenada rekabet edebilirliğini artırırken, ekonomik zorluklar ve belirsizlikler karşısında dayanıklılıklarını da güçlendirir. Dolayısıyla, KOBİ'lerin ve destekleyici kuruluşların, bu alanlara odaklanmaları ve gerekli kaynakları tahsis etmeleri, uluslararası başarıya ulaşmalarında kritik bir adım olacaktır.

3.2.4. Başarılı Kobi Örneklerini İnceleme

Başarılı KOBİ örneklerini incelemek, diğer işletmelere ilham vermek ve başarıya ulaşmada izlenebilecek stratejiler hakkında fikir vermek için önemlidir. Bu bölümde, Karadağ (2020) ve Karataş (2020) tarafından yapılan çalışmalar, özellikle dış ticaret ve ihracatla ilgili zorlukların üstesinden gelmede başarılı olan KOBİ'lerin örneklerini sunar.

Karadağ'ın (2020) çalışması, döviz kuru risk yönetimi konusunda Türkiye'de mobilya sektöründe faaliyet gösteren bir KOBİ'nin uygulamalarını inceler. Bu çalışma, döviz kuru dalgalanmalarının olumsuz etkilerini minimize etmek için etkili risk yönetimi stratejilerinin nasıl uygulanabileceğini gösterir. İncelenen işletmenin, finansal araçlar ve döviz kuru riskten korunma teknikleri kullanarak döviz kuru risklerini başarılı bir şekilde yönettiği belirtilir.

Karataş'ın (2020) araştırması ise, Gaziantep'teki tekstil işletmelerinde yaşanan ihracat sorunları ve bu sorunların üstesinden gelmek için uygulanan çözüm stratejilerine odaklanır. Çalışma, yerel piyasa koşullarının ve uluslararası talebin anlaşılmasının yanı sıra, kalite standartlarına uyum ve müşteri memnuniyetinin önemini vurgular. Gaziantep'teki tekstil KOBİ'lerinin, kaliteli ürünler sunarak ve müşteri ilişkilerini güçlendirerek ihracat sorunlarını nasıl aştıkları detaylandırılır.

Bu iki örnek, KOBİ'lerin karşılaştıkları zorluklara karşı koyabilme ve uluslararası pazarda rekabet edebilme kapasitelerini artırmak için uyguladıkları başarılı stratejileri sergiler. Karadağ (2020) ve Karataş (2020) tarafından incelenen vakalar, diğer KOBİ'ler için değerli dersler sunar ve özellikle döviz kuru risk yönetimi ve ihracatla ilgili zorlukların üstesinden gelmede uygulanabilecek başarılı uygulamalara ışık tutar. Bu örnekler, stratejik planlama, risk yönetimi ve müşteri odaklılık gibi konularda KOBİ'lerin nasıl başarılı olabileceğini göstermektedir.

COVID-19 salgını, küresel olarak KOBİ'ler için benzeri görülmemiş zorluklar yarattı. Rahman et al. (2022) ve Sarsıcı (2020) tarafından yapılan araştırmalar, bu zorluklar karşısında KOBİ'lerin nasıl direnç gösterdiğini ve hayatta kalmak için hangi stratejileri uyguladığını inceler. Bu çalışmalar, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde uygulayabilecekleri başarılı stratejileri ve uygulamaları ortaya koyar.

Rahman et al. (2022), COVID-19 salgını sırasında KOBİ'lerin hayatta kalma stratejilerini SEM ve fsQCA yöntemleri kullanarak analiz eder. Bu çalışma, dijital dönüşüm, çevik işletme modellerine geçiş ve esnek tedarik zinciri yönetiminin önemini vurgular. Ayrıca, işletmelerin pazarlama ve satış yöntemlerini dijital platformlara taşımanın, müşteri ilişkilerini güçlendirmenin ve yeni dağıtım kanallarını keşfetmenin önemini ortaya koyar.

Sarsıcı (2020), Adıyaman Organize Sanayi Sitesi'ndeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin kriz yönetimi stratejilerini ele alır. Bu araştırma, yerel düzeyde

KOBİ'lerin krizlere karşı koymak için uyguladıkları pratik çözümleri ve adaptasyon stratejilerini inceleyerek, işletmelerin operasyonel verimliliğini artırmak, maliyetleri düşürmek ve iş sürekliliğini sağlamak için aldıkları önlemleri belgeler.

Her iki çalışma da KOBİ'lerin kriz dönemlerinde karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmek için uyguladığı çeşitli stratejileri vurgulayarak, benzer durumlarla karşılaşan diğer işletmelere rehberlik edebilir. İşletmelerin bu örneklerden yararlanarak kendi kriz yönetim planlarını geliştirmeleri, adaptasyon yeteneklerini artırmaları ve gelecekteki krizlere karşı daha dirençli hale gelmeleri mümkündür. Bu vaka analizleri, KOBİ'lerin kriz yönetimi ve dirençlilik kapasitesini geliştirmek için kapsamlı bir strateji geliştirme sürecinin önemini ortaya koymaktadır.

3.2.4.1. Kriz Yönetimi Stratejileri

Kriz yönetimi stratejileri, KOBİ'lerin beklenmedik ekonomik, çevresel veya sağlıkla ilgili krizler gibi zor durumlarla başa çıkmasında kritik bir rol oynar. Bu bölümde, Thorgren ve Williams (2020) ile Topcu ve Korkmaz (2021) tarafından yapılan çalışmaların bulguları, kriz yönetimi stratejilerinin önemini ve etkinliğini vurgulamak için incelenecektir.

Thorgren ve Williams (2020) çalışmalarında, KOBİ'lerin krizler karşısında nasıl dayanıklı olabileceğine ve potansiyel zararları nasıl minimize edebileceklerine dair stratejiler sunar. Araştırma, özellikle proaktif risk değerlendirme, hızlı adaptasyon ve esnek iş modellerinin önemini ortaya koyar. Bu çalışma, krizler sırasında ve sonrasında KOBİ'lerin nasıl daha dirençli hale gelebileceğine dair değerli içgörüler sağlar.

Öte yandan, Topcu ve Korkmaz (2021) savunma tedarik projeleri bağlamında risk yönetiminin önemini ele alırken, bu prensiplerin KOBİ'lerin genel kriz yönetimi stratejilerine nasıl entegre edilebileceğini tartışır. Çalışma, risk yönetimi süreçlerinin, özellikle tehditlerin önceden tanımlanması ve kriz anında etkili müdahale stratejilerinin geliştirilmesi açısından, işletmeler için hayati öneme sahip olduğunu vurgular.

Bu iki çalışma, kriz yönetimi stratejilerinin KOBİ'ler için neden bu kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir. Proaktif planlama, risk değerlendirme ve

esneklik, krizlerin etkilerini azaltmada ve işletmelerin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamada temel faktörlerdir. KOBİ'lerin bu stratejileri benimsemesi, onların beklenmedik durumlar karşısında daha hazırlıklı olmalarını ve bu durumlardan güçlenerek çıkmalarını sağlayabilir.

Böylece, Thorgren ve Williams (2020) ile Topcu ve Korkmaz (2021) çalışmaları, kriz yönetimi konusunda KOBİ'lere yol gösterici olabilecek değerli stratejiler sunmaktadır. Bu stratejiler, işletmelerin krizlere karşı dirençlerini artırma ve bu zorlukların üstesinden gelme kapasitelerini geliştirme yolunda kritik öneme sahiptir.

3.2.5. Karşılaşılan Zorluklar Ve Üstesinden Gelme Yöntemleri

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler), finansal krizler sırasında bir dizi zorlukla karşı karşıya kalır. Zubair, Kabir ve Huang (2020) tarafından yapılan çalışma, bu zorlukların finansman ve yatırım kararları üzerindeki etkilerini derinlemesine inceler. Araştırma, finansal krizlerin KOBİ'lerin finansman kaynaklarına erişimini ve dolayısıyla yatırım kapasitelerini nasıl etkileyebileceğini ortaya koyar.

Zubair, Kabir ve Huang'ın (2020) analizi, özellikle finansal kriz dönemlerinde, KOBİ'lerin karşılaştığı finansman zorluklarının ve bu zorlukların yatırım üzerindeki etkilerinin anlaşılmasında kritik öneme sahiptir. Çalışma, krizlerin finansal piyasalardaki dalgalanmaları artırarak, KOBİ'ler için kredi olanaklarını sınırladığını ve bu durumun işletmelerin büyüme ve gelişme fırsatlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Karşılaşılan bu zorlukların üstesinden gelmek için, araştırma alternatif finansman yöntemlerinin ve maliyeti düşürme stratejilerinin önemini vurgular. Ayrıca, kriz dönemlerinde işletmelerin likiditeyi korumak ve nakit akışını yönetmek için daha dikkatli bir finansal planlama yapmalarının gerekliliğine dikkat çeker. Bu stratejiler, işletmelerin finansal baskılara karşı direnç göstermelerini ve kriz dönemlerinde sürdürülebilir bir şekilde faaliyet göstermelerini sağlayabilir.

Zubair, Kabir ve Huang (2020) tarafından yapılan çalışma, KOBİ'lerin finansal krizler sırasında karşılaştıkları zorluklara ve bu zorlukların üstesinden gelme

yöntemlerine ışık tutar. Araştırma, kriz dönemlerinde işletmelerin finansal dayanıklılığını artırmak için uygulanabilecek stratejilere dair değerli bilgiler sunar. Bu, KOBİ'lerin finansal krizlerin etkilerini hafifletmelerine ve bu zor dönemleri başarıyla yönetmelerine yardımcı olabilir.

Küresel finansal krizler, KOBİ'ler üzerinde önemli etkiler bırakır, bu da işletmelerin finansman ve yatırım stratejilerini yeniden değerlendirmelerini gerektirir. Zubair, Kabir ve Huang (2020) tarafından yapılan çalışma, finansal krizlerin KOBİ'lerin finansmanına ve dolayısıyla yatırım kapasitelerine olan etkisini inceler. Araştırma, kriz zamanlarında finansmanın elde edilmesinin zorlaşabileceğini ve bu durumun işletmelerin büyüme ve sürdürülebilirlik potansiyellerini nasıl etkileyebileceğini göstermektedir.

Aynı zamanda, Kottika ve diğerleri (2020) Yunanistan'daki ekonomik kriz sırasında başarılı olan KOBİ'ler üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu araştırma, yöneticilerin kriz durumlarında nasıl başarılı olabileceğine dair değerli içgörüler sunar ve işletmelerin zorlu ekonomik koşullar altında nasıl dayanıklılık gösterebileceklerini vurgular. Çalışma, adaptasyonun ve yenilikçi yaklaşımların, krizler sırasında işletmelerin ayakta kalmasında ve hatta büyümesinde kritik rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Kumbali, İncekara ve Sarıkaya (2022), çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin KOBİ'ler üzerindeki etkisini Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye özelinde karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bu çalışma, sürdürülebilirlik uygulamalarının, ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalan KOBİ'ler için bir avantaj kaynağı olabileceğini ve bu uygulamaların uzun vadeli başarıya katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Bu çalışmaların gösterdiği üzere, karşılaşılan zorluklara ve üstesinden gelme yöntemlerine ilişkin çeşitli stratejiler, KOBİ'lerin kriz dönemlerini yönetme kapasitesini önemli ölçüde etkileyebilir. Finansal esneklik, yenilikçi iş modelleri, sürdürülebilirlik uygulamaları ve proaktif kriz yönetimi yaklaşımları, işletmelerin zor zamanlarda rekabet avantajı elde etmelerini ve sürdürülebilir büyüme yollarını keşfetmelerini sağlar.

SONUÇ

Bu çalışmada KOBİ'lerin finansal yapıları ve krizlere karşı gösterdikleri davranışlar detaylı bir şekilde incelenmiştir, KOBİ'lerin ekonomideki yerinin önemi, kriz dönemlerinde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmelerini sağlayacak stratejiler vurgulanmıştır. KOBİ'lerin finansal sürdürülebilirliklerini sağlamak ve ekonomik krizlerin olumsuz etkilerini azaltmak için etkin risk yönetimi ve uygun finansman yöntemlerinin seçilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Devlet teşviklerinin ve desteklerinin, KOBİ'lerin finansal krizler karşısında dayanıklılığını artırma ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunma potansiyelini güçlendirdiği belirtilmiştir.

KOBİ'lerin ekonomik krizlere karşı aldıkları finansal tedbirler ve kriz yönetimi stratejileri, bu işletmelerin hem kendi iç dinamiklerini güçlendirmeleri hem de genel ekonomiye katkılarını sürdürmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Tezde sunulan bulgular ve öneriler, KOBİ'lerin ekonomik krizler karşısında daha hazırlıklı olmalarını ve uzun vadeli stratejiler geliştirmelerini teşvik etmektedir.

KOBİ'lerin finansal krizlere yönelik davranışları, çevreye ve finansal yapıya yönelik analizler ve finans fonksiyonunda kriz yönetimi gibi konular, KOBİ'lerin kriz dönemlerinde nasıl daha etkin bir rol oynayabilecekleri konusunda değerli içgörüler sunmaktadır. Sonuç olarak, bu tez, KOBİ'lerin ekonomik krizler karşısında karşılaştıkları zorlukları anlamak ve bu zorluklara karşı etkili stratejiler geliştirmek için bir temeldir.

KOBİ'lerin ekonomideki rolü, finans yönetimi sorunları, finansal krizlerin etkileri ve kriz yönetimi stratejileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. KOBİ'ler, ekonomilerin can damarı olarak kabul edilirken, finansal sürdürülebilirlikleri ve krizlere karşı dirençlilikleri konusunda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

KOBİ'lerin ekonomik kalkınmadaki kritik role sahip olduğu, ancak finansal zorluklar ve krizlere karşı kırılgan olabildikleri görülmüştür. Finansal sürdürülebilirliklerini artırmak ve krizlere karşı daha dirençli hale gelmek için, KOBİ'lerin finans yönetimi pratiklerini iyileştirmeleri, çeşitli finansman kaynaklarına erişimlerini kolaylaştırmaları ve risk yönetimi stratejilerini geliştirmeleri

gerekmektedir. Devletin sağladığı destekler ve teşvikler, bu süreçte kritik bir rol oynamaktadır. Gelecek çalışmalar, KOBİ'lerin finansal yönetim uygulamalarını daha da iyileştirecek yenilikçi yöntemler üzerinde yoğunlaşabilir ve kriz dönemlerinde uygulanabilecek yeni stratejiler geliştirebilir.

KOBİ'lerin finansal sürdürülebilirliğini artırmak ve ekonomik krizlerin etkilerine karşı daha dirençli olabilmeleri için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

➤ Risk Yönetimi Pratiklerinin Güçlendirilmesi: KOBİ'lerin, özellikle döviz kuru ve faiz oranı riskleri gibi finansal risklere karşı korunmaları için etkili risk yönetimi stratejileri geliştirmeleri gerekmektedir. Bu, türev araçlar gibi finansal enstrümanların kullanımını içerebilir.

➤ Finansman Kaynaklarının Çeşitlendirilmesi: KOBİ'ler, finansman kaynaklarını çeşitlendirerek likidite risklerini azaltmalı ve finansal esnekliklerini artırmalıdır. Geleneksel banka kredilerine ek olarak, girişim sermayesi, faktöring, finansal kiralama (leasing) ve forfaiting gibi alternatif finansman yöntemlerini de değerlendirmelidirler.

➤ Devlet Desteklerinden Etkin Faydalanma: Devlet tarafından sunulan KOSGEB destekleri, kalkınma ajansları, TÜBİTAK ve diğer finansal desteklerden maksimum düzeyde faydalanılmalıdır. Bu destekler, KOBİ'lerin finansal kapasitelerini güçlendirme ve yeni pazarlara açılma konusunda önemli bir kaldıraç görevi görebilir.

➤ Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Erişim: KOBİ'lerin, finans yönetimi, risk yönetimi ve kriz yönetimi konularında eğitim ve danışmanlık hizmetlerine erişimleri kolaylaştırılmalıdır. Bu, işletmelerin kapasitelerini artırarak karşılaştıkları zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlayacaktır.

➤ Teknolojik Altyapının Güçlendirilmesi: KOBİ'ler, finansal işlemlerini yönetmek ve piyasa trendlerini takip etmek için gerekli teknolojik altyapıya yatırım yapmalıdır. Bu, verimliliklerini artırarak rekabet güçlerini korumalarına yardımcı olacaktır.

➤ Finansal Şeffaflığın Artırılması: KOBİ'lerin, finansal raporlama ve şeffaflık standartlarını yükselterek, yatırımcılar ve finansman sağlayıcılar nezdinde güvenilirliklerini artırmaları önem taşımaktadır. Bu, finansman erişimlerini

kolaylaştırırken, daha uygun finansman maliyetleri elde etmelerine olanak tanıyacaktır.

➤ Uluslararası Pazarlara Açılma: KOBİ'ler, yerel pazarlardaki riskleri dağıtmak ve yeni büyüme fırsatları yaratmak için uluslararası pazarlara açılma stratejilerini değerlendirmelidir. Bu, dış ticaret destekleri ve ihracat teşvikleri ile desteklenmelidir.

➤ Kriz Yönetimi Planlarının Hazırlanması: KOBİ'ler, potansiyel finansal krizlerin etkilerini azaltmak için proaktif kriz yönetimi planları geliştirmelidir. Bu planlar, likidite yönetimi, acil durum finansmanı ve iş sürekliliği stratejilerini içermelidir.

Bu öneriler, KOBİ'lerin karşılaştıkları finansal zorlukları aşmalarına ve ekonomik krizler karşısında daha dirençli bir yapıya kavuşmalarına yardımcı olabilir. Devlet ve ilgili kurumların, KOBİ'lere yönelik destekleyici politikaları sürekli olarak geliştirmesi ve uygulaması, bu süreçte kritik öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

Akbaba, A. İ., Batıbeyi, A., & Karabulut, Y. (2022). Kobigel (kobi gelişim destek programı) desteklerinin amaca ulaşma derecesi: Erzurum ili örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 1388-1407.

Apaloo, S., Dzah Bright, CA ve Consult, BB (2022). Risk yönetimi uygulamalarının küçük ve orta ölçekli işletmelerin performansına etkisi. *Kurumsal Risk Yönetimi*, 7 (1), 1-16.

Arrieta-Paredes, MP, Hallsworth, AG ve Coca-Stefaniak, JA (2020). Küçük dükkanların hayatta kalması – Küresel mali krize mali tepki. *Perakendecilik ve Tüketici Hizmetleri Dergisi*, 53, 101984.

Arrieta-Paredes, MP, Hallsworth, AG ve Coca-Stefaniak, JA (2020). Küçük dükkanların hayatta kalması – Küresel mali krize mali tepki. *Perakendecilik ve Tüketici Hizmetleri Dergisi*, 53, 101984.

Ascarya, A. (2022). Endonezya'nın ekonomik toparlanmasında Kovid-19 salgını sırasında İslami sosyal finansın rolü. *Uluslararası İslami ve Orta Doğu Finans ve Yönetimi Dergisi*, 15 (2), 386-405.

Asgary, A., Özdemir, AI ve Özyürek, H. (2020). Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve küresel riskler: Türkiye'deki imalatçı KOBİ'lerden kanıtlar. *Uluslararası Afet Riski Bilimi Dergisi*, 11, 59-73.

Ayaydın, H. (2021). Dijitalleşmenin KOBİ'lere Sunduğu Fırsatlar , <https://www.gumushane.edu.tr/hdetay/dijitallesmenin-kobilere-sundugu-firsatlar-2469> (31.05.2024)

Ayrıçay, Y., Kılıç, M., & Güner, Y. (2021). Çalışma sermayesinin firma kârlılığı üzerindeki etkisi: BİST KOBİ sanayi işletmelerinde bir araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(4), 1238-1254.

Bayraktar, S. (2020). KOBİlere yönelik e-devlet uygulamaları: KOSGEB örneği (Yüksek lisans tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).

Belas, J., Amoah, J., Petráková, Z., Ključnikava, Y. ve Bilan, Y. (2020). Hizmet sektöründe KOBİ yönetiminin seçilmiş faktörleri. *Turizm ve Hizmetler Dergisi*.

Beliaeva, T., Shirokova, G., Wales, W. ve Gafforova, E. (2020). Ekonomik krizden faydalanılıyor mu? KOBİ performansı üzerinde stratejik yönelim etkileri, değiş tokuşlar ve kaynak kullanılabilirliği ile yapılan yapılandırmalar. *Uluslararası Girişimcilik ve Yönetim Dergisi*, 16 (1), 165-194.

Benz, M. ve Chatterjee, D. (2020). Hesaplanmış risk? KOBİ'ler için bir siber güvenlik değerlendirme aracı. *İş ufukları*, 63 (4), 531-540.

Birben, M., & Çakır, M. (2022). Türkiye'deki katılım banka fonlarının KOBİ'ler üzerindeki etkileri. In 16. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi/16th International Conference on Knowledge, Economy & Management. MİM Danışmanlık, Eğitim ve Yayıncılık.

Bouanani, K. (2021). Kurumsal Yönetim ve KOBİ'lerin Performansı (Fas Örneği) (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).

Catanzaro, A. ve Teyssier, C. (2021). Uluslararasılaşmış KOBİ'lerin ihracatı teşvik programları, ihracat yetenekleri ve risk yönetimi uygulamaları. *Küçük İşletme Ekonomisi*, 57 (3), 1479-1503.

Crovini, C., Ossola, G. ve Britzelmaier, B. (2021). KOBİ'lerde risk yönetimi nasıl yeniden düşünülmeli? Gelişmiş, gerekçeli ve düzenli bir literatür taraması. Avrupa Yönetim Dergisi, 39 (1), 118-134.

Çora, Y. (2020). Banka kredileri ve finansal desteklemelerle güçlendirilen KOBİ'lerin Türkiye'de ekonomik büyümeye etkisi (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

D'Amato, A. (2020). Sermaye yapısı, borç vadesi ve finansal kriz: KOBİ'lerden ampirik kanıtlar. Küçük İşletme Ekonomisi, 55 (4), 919-941.

DEMİREL, F. (2020). KOBİ'lerin İhracat Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunların İhracat Performansına Etkileri: Konya Tarım Makineleri Sektöründe Bir Araştırma.

Demirgüç-Kunt, A., Peria, MSM ve Tressel, T. (2020). Küresel mali kriz ve firmaların sermaye yapısı: Etkisi KOBİ'ler ve halka açık olmayan firmalar arasında daha mı şiddetliydi? Kurumsal Finans Dergisi, 60, 101514.

Dheer, RJ ve Salamzadeh, A. (2022). Pandemi tehditleri: KOBİ'lerin küresel krizlerden kaynaklanan zorluklara nasıl yanıt verebileceği. Uluslararası Küreselleşme ve Küçük İşletme Dergisi, 13 (1), 1-17.

Dias, Á. L., Manuel, EC, Dutschke, G., Pereira, R. ve Pereira, L. (2021). Ekonomik krizin KOBİ'lerin dinamik yetenekleri üzerindeki etkileri. Uluslararası Öğrenme ve Değişim Dergisi, 13 (1), 63-80.

Dvorsky, J., Belas, J., Gavurova, B. ve Brabenec, T. (2021). Küçük ve orta ölçekli işletmeler bağlamında iş riski yönetimi. Ekonomik Araştırma-Ekonomska Istraživanja , 34 (1), 1690-1708.

Dvorský, J., Švihlíková, I., Kozubíková, L., Frajtova Michalíková, K. ve Balcerzak, AP (2023). İşletmelerde KSS uygulamasının ve kriz olaylarının KOBİ'lerin mali yönetimine etkisi. Ekonominin Teknolojik ve Ekonomik Gelişimi.

Eggers, F. (2020). Felaketlerin ustaları mı? Kriz zamanlarında KOBİ'ler için zorluklar ve fırsatlar. İşletme Araştırmaları Dergisi, 116 , 199-208.

Eryüzlü, H., & Hopoğlu, S. (2020). Devlet politikalarının şirket açılış ve kapanışı üzerindeki etkileri: Türkiye için ekonometrik bir analiz, 2010-2018. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 297-303.

Eskin, İ. (2021). Covid-19 salgını sürecinde Kobi'lerin finansal görünümünün değerlendirilmesi: Denizli tekstil işletmeleri örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(2), 571-592.

Etemad, H. (2020). Küresel bir krizin belirsiz sonuçlarının yönetilmesi: Zorluklarla, kayıplarla ve yeni fırsatlarla karşılaşan KOBİ'ler. Uluslararası Girişimcilik Dergisi, 18 , 125-144.

Fatma, A. K. A. R. (2022). Pandemi Krizinin Kobi'lere Etkisi (Batman İli Örneği). Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 80-94.

Gošnik, D. ve Stubelj, I. (2022). KOBİ'lerde iş süreci yönetimi ve riske göre ayarlanmış performans. Kybernetes, 51 (2), 659-675.

Gökdemir, T. (2023). COVID-19 pandemi dönemi BIST'da işlem yaygın bankaların finansal desteğin farklı kriterli ağırlıklandırma yöntemleri ile çok kriterli karar analizi (Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)).

Güler, M., & Kırbaslar, Ş. (2020). Teknoloji transfer ofislerinin üniversite sanayi iş birliğindeki rolü. Hiperlink.

Güngen, S. (2022). Balıkesir organize sanayi bölgesinde faaliyet yürüten KOBİ'lerin finansal sorunlarının belirlenmesi ve çözüm önerileri (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Güngen, S. (2022). Balıkesir organize sanayi bölgesinde faaliyet yürüten KOBİ'lerin finansal sorunlarının belirlenmesi ve çözüm önerileri (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Güven Lütfüoğlu, G. (2023). Finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Hertati, L., Widiyanti, M., Desfitriana, D., Syafarudin, A. ve Safkaur, O. (2020). Ekonomik krizin işletme finansmanına etkileri. Uluslararası ekonomi ve mali konular dergisi, 10 (3), 236.

Hock-Doepgen, M., Clauss, T., Kraus, S. ve Cheng, CF (2021). KOBİ'lerde iş modeli yeniliği için bilgi yönetimi yetenekleri ve organizasyonel risk alma. İşletme araştırması dergisi, 130, 683-697.

Juergensen, J., Guimón, J. ve Narula, R. (2020). COVID-19 krizinin ortasında Avrupalı KOBİ'ler: Etkinin ve politika tepkilerinin değerlendirilmesi. Endüstriyel ve işletme ekonomisi dergisi, 47 (3), 499-510.

Karadağ, S. (2020). Dış ticaret yapan işlemlerde döviz kuru risk yönetimi: Türkiye'de sektörde mobilya bir araştırma.

Karataş, S. (2020). KOBİ'lerin ihracat sorunları: Gaziantep'te tekstil işletmelerinde bir alan araştırması (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).

Khalil, A., Abdelli, MEA ve Mogaji, E. (2022). Dijital teknolojiler, KOVID-19 krizi ile gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin dayanıklılığı arasındaki ilişkiyi etkiliyor mu? Açık İnovasyon Dergisi: Teknoloji, Pazar ve Karmaşıklık, 8 (2), 100.

KOBİ'LER, V. F. S. (2021). Ekonomiye katkıları yadsınamaz düzeydedir. KOBİ'lerin ekonomileri için önemi. İşletmelerde Güncel Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, 23.

Kottika, E., Özsoyer, A., Rydén, P., Theodorakis, IG, Kaminakis, K., Kottikas, KG ve Stathakopoulos, V. (2020). Bunu atlattık! Yöneticiler, Yunanistan ekonomik krizini başarıyla atlatan KOBİ'lerden neler öğrenebilir? Endüstriyel Pazarlama Yönetimi, 88, 352-365.

Kumbali, H. Ç., İncekara, M., & Sarıkaya, M. (2022). KOBİ'lerde Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye Karşılaştırmasi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(26), 789-823.

Kurt, MM (2023). Türkiye'de yeşil muhasebe bilgi ve denetim düzeyi: meslek mensupları üzerine bir uygulama (Yüksek Lisans tezi, Işık Üniversitesi).

Küçüköğlu, M. (2020). Risk Yönetiminin Neresindeyiz? Otomotiv Sektörü Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(2), 1001-1020.

Lim, DS, Morse, EA ve Yu, N. (2020). Küresel krizin KOBİ'lerin büyümesi üzerindeki etkisi: Kaynak sistemi perspektifi. Uluslararası Küçük İşletme Dergisi, 38 (6), 492-503.

Magrizos, S., Apospori, E., Carrigan, M. ve Jones, R. (2021). KSS KOBİ'ler için her yerde deva mı? Ekonomik kriz sırasında sosyal sorumluluk sahibi KOBİ'ler üzerine bir çalışma. Avrupa Yönetim Dergisi, 39 (2), 291-303.

Marcu, MR (2021). COVID-19 salgınının bankacılık sektörü üzerindeki etkisi. Bilgi Ekonomisinde Yönetim Dinamikleri, 9 (2), 205-223.

Mecek, G. (2020). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Uluslararası Tanımlama Ölçütleri ve Kavramlaştırılması. Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 6(1), 29-55.

Mehmet, G. Ö. K. (2022). Pandemi ve ekonomik durgunluk sürecinde KOBİ'ler ve sosyoekonomik önemi. Alanya Akademik Bakış, 6(3), 3381-3403.

Moya-Martínez, P. ve Del Pozo-Rubio, R. (2021). 2008 mali krizinin başlangıcında İspanyol turizm sektöründeki KOBİ'lerin finansmanı: Alınacak dersler? Turizm Ekonomisi, 27 (7), 1323-1336.

Muhammed, A. Ş. U. T., & DEMİR, S. (2023). KOBİ'lerin Endüstri 4.0 Hazırlık ve Olgunluk Seviyelerinin Belirlenmesi: Şanlıurfa İmalat Sanayisinde Örnek Bir Uygulama. Harran Üniversitesi Mühendislik Dergisi, 8(2), 141-150.

Oral, İ. O., & Sevinç D (2020). Covid-19 eksenli sağlık krizinin ekonomi üzerindeki etkileri üzerine bir inceleme. Yönetim Teorisi ve Uygulamaları Araştırma Dergisi, 1 (1), 58-70.

Otache, I. ve Usang, OUE (2022). Ekonomik kriz zamanlarında yenilikçilik yeteneği ve KOBİ performansı: Hükümet orta düzeyde destek veriyor mu? Afrika Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 13 (1), 76-88.

Özcan, S., & Karakaya, G. (2023). AHP Yöntemi ile Kurumsal Risk Yönetimi Analizi: KOBİ'lerde Bir Uygulama. Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, 5(2), 151-170.

Rahman, MS, AbdelFattah, FA, Bag, S. ve Gani, MO (2022). COVID-19 salgını sırasında KOBİ'lerin hayatta kalma stratejileri: SEM ve fsQCA'nın uygulanması. İşletme ve Endüstriyel Pazarlama Dergisi, 37 (10), 1990-2009.

Rahman, MS, AbdelFattah, FA, Bag, S. ve Gani, MO (2022). COVID-19 salgını sırasında KOBİ'lerin hayatta kalma stratejileri: SEM ve fsQCA'nın uygulanması. İşletme ve Endüstriyel Pazarlama Dergisi, 37 (10), 1990-2009.

Sarsıcı, E. (2020). Küçük ve orta ölçekli işletmelerde kriz: Adıyaman Organize Sanayi Sitesi örneği. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(1), 8-21.

Sayıl, G. B. S., & Hanedar, E. Y. (2023). Krizi Fırsata Çevirmek: COVID 19'a İnovasyonla Tepki Veren KOBİ'lere Dair Bir İnceleme. İşletme Araştırmaları Dergisi, 15(4), 2780-2794.

Serrasqueiro, Z., Leitão, J. ve Smallbone, D. (2021). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) büyümesi ve finansman kaynakları: Finansal krizden önce ve sonra. Yönetim ve Organizasyon Dergisi, 27 (1), 6-21.

Serrasqueiro, Z., Leitão, J. ve Smallbone, D. (2021). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) büyümesi ve finansman kaynakları: Finansal krizden önce ve sonra. Yönetim ve Organizasyon Dergisi, 27 (1), 6-21.

Sevgi, I. Ş. I. K. (2021). Covid-19'un çocuk işçiliği üzerindeki etkileri: Alınması gereken önlemler. Sosyal Çalışma Dergisi, 5(1), 27-35.

Su, W., Guo, X. ve Fan, YH (2022). Çin'in KOBİ'leri salgın sonrası dönemde özellikler ve karşı önlemler geliştirdi. Psikolojide Sınırlar, 13 , 842646.

Şahin, M. T. (2021). Literatür taraması üzerinden COVID-19 salgınının küçük ve orta büyüklükteki işletmelere (KOBİ) etkisini anlamak: kavramsal bir analiz. Coğrafi Bilimler Dergisi, 19(2), 466-489.

Şahin, M. T. (2021). Literatür taraması üzerinden COVID-19 salgınının küçük ve orta büyüklükteki işletmelere (KOBİ) etkisini anlamak: kavramsal bir analiz. Coğrafi Bilimler Dergisi, 19(2), 466-489.

Şahin, Z. (2020). AR-GE ve inovasyon büyüme büyüme ile ilişki: KOBİ'ler üzerine bir inceleme.

Şimşek, H. (2023). Finansal teknolojilere uyumun Türkiye'de kripto paranın farkındalığına etkisi: Finansal okuryazarlığın aracılık rolü (Yüksek Lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı).

Taha, E. Ğ. R. İ., & Doğaner, A. (2020). Covid-19 ve ekonomik kriz: Kobiler özelinde bir değerlendirme ve politika önerileri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 128-145.

Tahtalı, F. A. (2023). Covid-19 pandemisinin Kobi'ler üzerindeki etkisinin belirlenmesi: Elâzığ ve Malatya illeri örneği. Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(1), 137-164.

Tarhan, S. (2022). Kobi'lerde kurumsallaşmanın firma performansı üzerindeki etkisi (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).

Temir, C. (2020). Covid-19'un sermaye piyasaları üzerine etkisi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi, 4(7), 50-66.

Thorgren, S. ve Williams, TA (2020). Gelişmekte olan bir kriz sırasında hayatta kalmak: KOBİ'ler yaklaşan felaketten nasıl korunuyor? Journal of Business Venturing Insights , 14 , e00187.

Thorgren, S. ve Williams, TA (2020). Gelişmekte olan bir kriz sırasında hayatta kalmak: KOBİ'ler yaklaşan felaketten nasıl korunuyor? Journal of Business Venturing Insights, 14 , e00187.

Topcu, M. K., & Korkmaz, G. (2021). Savunma Tedarik Projelerinde Risk Yönetimi. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi, 31(2), 319-356.

Türk, ERS İ. N., Erkan, G.Ö. KHAN, & Erdoğan, AYG Ü. N. (2022). Bölgesel Düzeydeki Üst Kademe Mekansal Planların Nüfus Hesaplama Yöntemleri Kapsamında Sorgulanması.

Uslu, Ç., & Özyüksel, S. (2020). Avrupa Birliği'ndeki Kobi'lerin İncelenmesi. Working Paper Series Dergisi, 1(1), 39-47.

Yağcılar, G. G. (2021). Borsa İstanbul'da COVID-19 etkisi: kısa dönemli sektörel piyasa tepkilerinin endeks bazında ölçülmesi. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 6(2), 439-463.

Yakob, S., Syah BAM, H., Yakob, R. ve Raziff, NAM (2020). Kurumsal risk yönetimi uygulamasının KOBİ performansına etkisi. Güney Doğu Asya Yönetim Dergisi, 13 (2), 7.

Yaşar, Y. A. F. (2022). Ekonomik krizin kobi'ler üzerine etkisi: kahramanmaraş'ta bir alan araştırması. International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies, 1(1), 45-67.

Yazdanfar, D. ve Öhman, P. (2020). KOBİ'ler arasında mali sıkıntının belirleyicileri: İsveç'ten ampirik kanıtlar. İktisadi Araştırmalar Dergisi, 47 (3), 547-560.

Yılmaz, E. G., Doğan, E., & Özdemir, O. (2021). Cari Açık Sorununa KOBİ'lerin Dış Ticaretten Aldıkları Payı Artırma Stratejisi Etkin Bir Çözüm Olabilir mi? 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), 697-723.

Yoldaş, A. (2023). KOBİ'lerin dijital pazarlama araçlarından sosyal medya kullanımının yenilikçi rekabet yaklaşımı üzerindeki etkisinde bilgi güvenliği farkındalığının aracılık rolü.

Yüksel, H. G. (2023). Ticaretin Kolaylaştırılmasında Uluslararası Organizasyonlar ve Türkiye'nin Durumu. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 12(2), 888-911.

Zubair, S., Kabir, R. ve Huang, X. (2020). Finansal kriz finansmanın yatırım üzerindeki etkisini değiştirir mi? Özel KOBİ'lerden kanıtlar. İşletme Araştırmaları Dergisi, 110 , 456-463.

Zubair, S., Kabir, R. ve Huang, X. (2020). Finansal kriz finansmanın yatırım üzerindeki etkisini değiştirir mi? Özel KOBİ'lerden kanıtlar. İşletme Araştırmaları Dergisi, 110 , 456-463.

WHO (World Health Organisation) Covid-19 Cases
<https://data.who.int/dashboards/covid19/cases> (31.05.2024)